

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. П.МОГИЛИ**

На правах рукопису

Головнєва – Коппа Ольга Олексіївна

УДК 811.111'342:81'276.6

**ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ В
УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ
(експериментально-фонетичне дослідження)**

Спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство

Дисертація

На здобуття ступеня кандидата

філологічних наук

**Науковий керівник –
доктор філологічних наук,
професор Корольова Т.М.**

Миколаїв – 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА ПОЗНАЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Просодика як один з найважливіших компонентів оформлення мови ділових переговорів

1.2. Поняття та особливості ділових переговорів

1.2.1. Темпоральні характеристики

1.2.2. Мелодичні характеристики

1.3. Просодика та інтонація: порівняльний аналіз понять

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОЦЕДУРА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Лінгвістичний аналіз і добір мовленнєвого матеріалу з проблеми дослідження

2.2.1. Методика проведення експериментального дослідження та інструментального дослідження

2.3. Структурні, синтаксичні та лексико-граматичні особливості ділових переговорів

2.4. Модальність, як об'єкт системного аналізу

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

3.1. Комунікативні різновиди речень у просодичному аспекті

3.2. Відображення в дискурсі ділового спілкування характерних рис ділового мовлення

3.3. Особливості офіційно-ділового стилю в українській і англійській мовах

3.4. Ділова бесіда як основа ділових переговорів

Висновки до розділу 3

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТОК

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

англ. – англійська мова

Б – бесіда

Д – діалог

І – інтерв'ю

інт. – інтенсивність

ЛОДС – лексика офіційно – ділового стилю

мсек – мілісекунди

П – питання

РП – риторичне питання

укр. – українська мова

' – наголошений склад в англійському мовленні

´ – наголошений склад в українському мовленні

. – напівнаголошений склад

` – високий спадний тон

´ – високий висхідний тон

'∨ – високий спадно-висхідний тон

'∧ – високий висхідно-спадний тон

~ – висхідно-спадно-висхідний тон

∨´ – спадно-висхідно-спадний тон

∨ – низький спадно-висхідний тон

∧ – низький висхідно-спадний тон

– – рівний тон

_ – низька шкала

– – середня шкала

— – висока шкала

Вступ

Характер сучасного етапу розвитку соціуму потребує підвищення ефективності комунікативного процесу. Оптимізація отримання і передачі інформації – це основні риси сучасної комунікації.

Дослідження інтонації пов'язані з зазначеними чинниками мовної ситуації [222, 31] та тісно пов'язані зі спілкуванням, соціальними та індивідуальними характеристиками комунікації, на що вказують дослідження Д. Болінджера [175], Р. Гюнтера [100], П. Леона [213]. Над дослідженнями інтонації в різних її проявах на вітчизняних теренах працювали та працюють: О. В. Абаїмова [1], С. Ф. Алексенко [5], А. Й. Багмут [13], Г. В. Бишук [24], А. І. Волік [47], М. П. Дворжецька [57], Н. В. Рибіна [139].

Новизною роботи є: порівняльне дослідження просодичних особливостей в англійському та українському офіційно-діловому діалогічному мовленні; робота є першою спробою порівняльного аналізу просодичних особливостей ділових переговорів в англійській і українській мовах; в роботі показано роль і особливості інтонаційного оформлення діалогічного мовлення на трьох етапах переговорів; уперше описано типологічно спільні та відмінні для англійської та української мов просодичні характеристики переговорів.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена тенденціями розвитку сучасної лінгвістики, які пов'язані з необхідністю порівняльного аналізу просодичних особливостей діалогічного мовлення в англійській та українській мовах. Актуальність теми підтверджується також необхідністю комплексних фонетичних досліджень, присвячених просодичному оформленню українських та англійських ділових переговорів.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідного напрямку ЧДУ імені Петра Могили кафедри Теорії та практики перекладу: «Мовна картина світу та її відображення у перекладі» початок 09.2004, кінець 09.2014 реєстраційний номер № 0104U009413 та теми «Просодичні особливості ділових

переговорів в українській та англійській мовах» зареєстрований номер – 03 U 007/29 від 10. 2013 – 10.2016.

Мета роботи – дослідити типологічні та конкретно-мовні особливості просодії ділових переговорів для українського та англійського мовлення; встановити диференційні ознаки просодії україномовного та англомовного офіційно-ділового діалогічного мовлення; вивчити значущість основних компонентів інтонації ділових переговорів в українській і англійській мовах: висота голосу, темп, ритм; визначити загальні закономірності і специфічні особливості просодичного оформлення тема-рематичної структури висловлень в англійській і українській мовах; визначити особливості модальності завершеності і незавершеності фрази і вимови; установити розбіжності у особливостях ділових переговорів та інтонаційні особливості; провести аналіз ролі інтонації в ділових переговорах.

Об'єктом дослідження є англомовні та україномовні ділові переговори.

Предметом дослідження є просодичні особливості різних типів речень – розповідних, стверджувальних і питальних типах речень – загальні питання і спеціальні в ділових переговорах.

Матеріалом дослідження були аудіо і відеозаписи ділових переговорів, ділових співбесід, конференцій. Україномовним матеріалом слугували матеріали розміщені в інтернеті телеканалом «Місто» (м.Полтава), програма PROCAPITAL. Аудіо матеріал англійською мовою був обраний з інтернет порталу. Сформований експериментальний корпус дослідження, до якого увійшли 9 українських і 14 американських діалогічних текстів з ділових переговорів загальною тривалістю звучання 132 хвилини українською мовою і 120 хвилин англійською мовою, використано для подальшого проведення слухового та аудиторського аналізів.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети й виконання завдань роботи застосовано такі методи: *метод наукового спостереження*, який передбачає аналіз мовлення українських та американських партнерів із

метою виділення найчастотніших фраз функціонально-семантичного поля і є підготовчим етапом для проведення комплексного аудиторського аналізу; *описово-аналітичний метод*, що полягає в критичному огляді літературних джерел із проблематики дослідження; *метод інструментального дослідження аналізу* – інструментальний аналіз інтонаційних параметрів модальних значень за допомогою комп'ютерних програм Praat, WaveLab, Audacity, WinCECIL; *метод лінгвістичного аналізу* – пояснення, системний опис та всебічне тлумачення лінгвістичного значення результатів дослідження, формулювання основних висновків роботи. У дисертаційному дослідженні також застосовано прийоми статистичного аналізу та кількісний аналіз досліджуваних мовних явищ. Метод *статистичної обробки* для виявлення кількісних характеристик основних параметрів просодики.

Робоча гіпотеза: динамічні, темпоральні і мелодичні параметри в українській та англійській мовах залежать від мовця; результат досягнення поставленої мети, ефективність ведення переговорів, співбесід, конференцій в значній мірі залежить від просодичних особливостей мовлення. Вимовляння деяких слів, фраз чи навіть певної думки а саме темпоральні показники і мелодійні в багатьох випадках можуть вплинути на результат переговорів – наголошення і виділення слів напряду впливає на засвоєння інформації учасниками переговорів, темп мовлення розподіляє звуковий простір засвоєння і переробки інформації на проміжки дозволяючи чи не дозволяючи освоїти її і прокоментувати чи спростувати. Правильне використання інтонації впливає на психо - емоційний стан учасників і дотримання правил наголошення слів, використання інтонаційних моделей є результатом успішного проведення переговорів.

Наукова новизна: полягає в тому, що дана робота є першою спробою здійснення системного, комплексного аналізу інтонації ділових переговорів в українській і англійській мовах за допомогою порівняльного і зіставного аналізу фраз, дослідження темпоральних, мелодичних і динамічних показників мовлення учасників переговорів.

Теоретична значимість: роботи зумовлене тим, що лінгвістичний аналіз мовлення українських та американських представників, які проводили переговори в сфері ділового спілкування має велике значення для наукового опису досліджуваних мов. Дане дисертаційне дослідження робить внесок у теорію мовленнєвої поведінки і теорію інтонаційної організації ділових переговорів українською і англійською мови лінгвістику та риторику.

Практичне значення: дослідження визначається можливістю їх використання в навчальних курсах із теорії та практики перекладу, риторики, теоретичної фонетики, стилістики, загального мовознавства, при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт, підручників і навчальних посібників із просодії українського й англійського ділового спілкування, а також у процесі викладання англійської мови для студентів багатьох спеціальностей.

Особистий внесок: полягає в теоретичному та експериментально-фонетичному обґрунтуванні лінгвістичних особливостей просодичної організації ділових переговорів.

Апробація роботи: Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови ЧДУ імені Петра Могили (м.Миколаїв), на міжнародній науково-практичній конференції «Ольвійський Форум – 2013: Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (5-9 червня 2013 р., Ялта, Крим, Україна); на міжнародній конференції «Global English global decisions – XVIII TESOL – Ukraine National Conference» (12-13 квітня 2013, м. Севастополь); на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Тенденції розвитку та функціонування словянських та германських мов» (17-18 травня 2013 р. м. Миколаїв); на Міжнародній науково-практичній конференції «Профильное и профессиональное образование в условиях современного поликультурного пространства» (грудень 2013, м.

Челябінськ); на міжнародній науково-практичній конференції «Русская речевая культура и текст» (17-18 квітня 2014, м. Томськ).

Публікації: результати дисертаційного дослідження викладені в восьми публікаціях: шість статей (дві з яких надруковані у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України та дві статті надруковані за кордоном), та тезах двох наукових конференцій.

Структура роботи: дисертації складається з переліку умовних скорочень та позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, переліку веб-сайтів з проблематики дослідження та додатків. Загальний обсяг роботи становить 183 сторінок, з них основного тексту 164. Список використаних джерел налічує 223 одиниць.

Завдання роботи полягають у визначенні:

- 1) особливостей просодичного оформлення англійського та українських ділових переговорів;
- 2) встановити параметри і причини просодичного оформлення ключових слів таких діалогів;
- 3) схарактеризувати акцентно-ритмічну структуру офіційно-ділового мовлення;
- 4) порівняти просодичні особливості ділових переговорів в українській і англійській мовах на трьох етапах ділових переговорів;
- 5) дослідити вплив мелодичних, динамічних і темпоральних характеристик офіційно-ділового мовлення.

РОЗДІЛ 1

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ ПРОСОДИКА ТА ІНТОНАЦІЯ В ФОНЕТИЦІ

1.1. Просодика як один з найважливіших компонентів оформлення мови ділових переговорів

Інтонація – це об’єктивна реальність мови й мовлення і один із засобів вираження думки. Вона характеризує усі різновиди думки, відбиває й передає її особливості. Аналіз поняття інтонації як лінгвістичного феномену у багатьох мовах були предметом дослідження відомих вчених. Їхні праці сприяли усвідомленню поняття „інтонація” як обов’язкового компоненту усного мовлення.

Вивченням інтонації займалось багато вчених, але й серед них існували і існують суперечки. У лінгвістичній літературі поширені погляди на інтонацію як на елемент структури речення. Відомо, що в кожному реченні закладений тісний безпосередній зв’язок інтонації з синтаксисом.

Вивчення інтонації мовлення як мовленнєвого процесу – актуальне і багатопланове завдання сучасного мовознавства. Інтонація – об’єктивна реальність мовлення. Вона характеризує всі різновиди думки, відбиває й передає її особливості. Важливим фактом є те, що першими джерелами в яких зазначалось питання про мовлення, можуть вважатись праці філософів і риторів античності – основоположників теорії стилю. Логічним буде вважати, що інтонації як поняття в давні часи не існувало, але поняття риторики, яка тісно пов’язана з ним існувала, ще в стародавні часи.

Риторика (мистецтво красномовства) виникла в Древній Греції приблизно в кінці Vст. до н.е. Особливу увагу на той час звертали на ораторську мову, її психологічний вплив на аудиторію, а також мовленнєві прийоми та способи реалізації такого впливу. Отже, можна вважати, що на особливості вимови звертали увагу ще здавна. Наприклад, грецький філософ

Горгій (V ст. до н.е.), засновник однієї з перших риторичних шкіл, трактуючи термін «стиль» як «один із засобів переконування» [113,147], приділяв велику увагу вивченню фонетичного аспекту мови, в тому числі таких понять як співзвучність складів і звукові повтори; сучасник Горгія – Трасимах - вважається родоначальником вивчення мовленнєвого ритму, що в більш пізній період античності детально розглядалось [113, 148].

Важливим для сучасного дослідження компонентів інтонації є античні теорії звука і ритму. Початок вивчення мовленнєвого ритму було закладено ще в період зародження перших шкіл риторики (кінець V ст. до н.е). Спостереження над особливостями ритмічної організації мови є в працях Трасимаха, Ісократ, Арістотеля, Деметрія, Цицерона і деяких інших філософів античності. Багато вчених підкреслювали значення ритму в формуванні естетичного аспекту вимови. Наприклад, Діонісій Галікарнаський вважав, що ритм є одним із основних джерел «приємності і краси» мовлення [149, 181].

Поняття інтонації як лінгвістичного феномену було предметом дослідження відомих вчених різних епох та країн (Т.М.Корольова, А.М. Пешковський Т.О.Бровченко, Г.П.Торсуєв, А.Й.Багмут, І.К.Білодід, М.С.Трубецкой та інші. Їхні праці сприяли усвідомленню поняття „інтонація” як обов’язкового компонента усного мовлення [14].

Історичні етапи дослідження інтонаційної сторони мовлення свідчать про те, що перші спроби пояснень природи інтонації зроблені в риториці, яка в XVII-XVIII ст. була складовою граматики. Мовознавці того часу були зацікавлені питаннями звукової мови, тісно пов’язували мову з мовленням, вбачали початок мови в мовленні. Для відомого російського вченого М.В.Ломоносова інтонація була в повній мірі складовою мови і слова. Видатний науковець описав типові види інтонації, а в голосі розрізняв тісно взаємопов’язані висоту, силу, тривалість та темброве забарвлення. При цьому наголошував, що просодичними особливостями мовлення є його ритм та темп. [7, 20].

Фонетичні традиції М.В.Ломоносова продовжував О.К.Востоков який інтонацію вважав такою стороною мови, яка доводила мовлення (періоди та утворюючі їх речення) до повної логічної завершеності.

У двадцятих роках минулого сторіччя В.О.Артемов розпочав дослідження з експериментальної фонетики В цей час було закладено фундаментальні основи вивчення інтонації. У той самий час російські фонетисти В.О.Богородицький, Л.В.Щерба розуміли мовленнєву інтонацію як мелодику мовлення. Такої ж думки притримувався на заході Отто Ессен у Німеччині, який ототожнював інтонацію з мелодикою мовлення. В.А.Богородицький – представник експериментальної методики. На думку вченого наголос виконує важливу семантичну функцію інтонації. Інтонацію української мови досліджували: Л.Булаховський (як структурний елемент), М. Баженов (в аспекті виразного читання), Є. Кротевич (у зв'язку з синтагматичним членуванням мовного потоку), Д.Баранник (мова радіо і телебачення). З 60-х р.. починається експериментально – фонетичне дослідження інтонації української та іноземних мов в ІМ НАН України, Одеський університет, Київський лінгвістичний університет.

Багато спірних питань в області інтонації знаходять своє вирішення коли інтонація розглядається не як ізольований феномен і не як додатковий розділ до фонетики або синтаксису, а як рівноправний мовний засіб, який приймає участь у передачі змістової сторони вислову як основної одиниці мовного спілкування.

Теорія і практика дослідження інтонації безпосередньо пов'язані з питанням функціонування мовлення – найважливішого засобу комунікативного зв'язку людей під час трудового процесу та у процесі пізнання реальності. Інтонація мовлення є його складовою частиною, носієм семантичних значень та засобами вияву і передачі емоційно-експресивного характеру висловлення. Речення вважається мінімальною комунікативною одиницею мови і мовлення [71, 232] підкреслює з одного боку той факт, що структурна і функціональна сторони речення виступають, як єдині,

нероз'єднані компоненти, що поняття речення заступає собою і фразу і розуміння конкретної звукової реалізації висловлення, і речення як структурну модель. Тому можна зробити висновок, що рівень речення одночасно належить до мови і мовлення. Інтонація, входячи повноправним мовним елементом до основних ознак речення, і надаючи завершеність висловлюваній думці є структурним елементом речення [71].

Інтонація в мові є як «деякий підсумок збалансованої взаємодії мовних і позамовних факторів» [132, 29]. Інтонаційні контури це не тільки методика, але й поєднання всіх інтонаційних параметрів, які супроводжують вислів.

Проблема визначення інтонації є досить спірною. Сьогодні навіть прийнято використовувати термін „просодія” замість „інтонація”. Зокрема Д.Кристал визначає інтонацію як засіб організації мовлення в комунікації, співвідносячи її функції з використанням пунктуації на письмі. Автор пов'язує поняття інтонації з мелодикою, гучністю, швидкістю вимовляння тощо, вживаючи термін "інтонаційна модель" для характеристики окремих конструкцій або цілих речень. У той же час, Д. Кристал відносить мелодику, наголос, ритм і тембр також до "просодичного" боку мови [195, 58], виділяючи поняття просодеми [195,181] як контрастивної, смислорозрізнявальної одиниці супрасегментної фонетики. Як зазначає А.Й. Багмут - інтонація (від лат. *intonare* – голосно вимовляти) – це сукупність звукових мовних засобів, завдяки яким передається смисловий, емоційно-експресивний і модальний характер висловлення, комунікативне значення та ситуативна зумовленість, стилістичне забарвлення тексту, індивідуальність виражальних прийомів мовця [5, 210].

Степанов Г.В.- російський лінгвіст - пов'язує вивчення інтонації з чинниками мовленнєвої ситуації і ситуації спілкування, соціальними і індивідуальними характеристиками мовця [148, с.31]. Аналогічно вважають і відомі французькі вчені Д.Болінджер та П.Леон.

Питання про компоненти інтонації є досить спірним і потребує аналізу. На думку Т.Бровченко, інтонація це лінгвістично відносна й складна

комбінація мовленнєвої мелодики, наголосу речення, темпу, паузації і тембру [26, 57].

М.А.Соколова вважає, що термін „інтонація” передбачає варіації рівню, сили висловлювання і темпу [147, 147].

У 18ст. - 19 ст. проблема інтонації була опрацьована багатьма російськими вченими: Л.В.Щербою, А.Х.Востоковим та іншими. Поняття смислової єдності вивчалось А.Х.Востоковим і було пізніше поширено наступниками. Було доведено значну поняття - вона допомагає зрозуміти мелодичну структуру мови.

Першим лінгвістом, який вивчав інтонацію у тісному взаємозв'язку з граматичним значенням мови був А.М. Пешковський. Вчений визначив принципи взаємозв'язку між інтонацією і синтаксичними значеннями мови.

Інтонація становить окремий рівень в ієрархічній системі мови, проте пов'язана з синтаксичними і лексико – семантичними засобами. Вона виражає: структурну цілісність висловлювання (речення), його завершеність чи незавершеність; комунікативний тип висловлювання та його різновиди – розповідь, питання, пояснення, вигук, спонукання, відповідь, прохання у формі запитання; характер емоційного забарвлення мовного тексту.

Сучасні літературні мови, функціонуючи у двох основних формах – писемній і усній, виступають відповідно у графічній та звуковій реалізаціях. І усна і писемна форми служать комунікативній меті, вони якнайповніше задовольняють потребу членів суспільства у засобі спілкування, передачі думок і почуттів. У сучасному суспільному житті роль усного мовлення особливо важлива. Розвиток сучасних інформаційних та технічних засобів масової комунікації дозволяють фіксувати й передавати усне мовлення з усіма її властивостями, без будь-якого розриву у часі між автором мовлення і актом сприйняття, що полегшує розуміння і взаємодію при передачі і отриманні інформації. Важливість цього завдання безпосередньо пов'язується з тим, що роль усного мовлення зростає у зв'язку з технічними відкриттями, які розширили його можливості, у зв'язку усього нашого

суспільного життя, нашого мовленнєвого існування [41, с.15].

Інтонація становить собою той елемент мови, який найбільше притаманний усній формі, хоч не можна заперечувати й існування її у писемній формі. Для процесу мовної комунікації інтонація є важливим виразовим засобом. Дослідження інтонації, зокрема її структури, тональних, динамічних та темпоральних змін, дає новий матеріал про звукову матерію мови, можливість встановити інтонаційні ознаки основних комунікативних типів речення – розповідного, питального і спонукального.

Таким чином, можна зробити висновок, що інтонація була предметом наукового аналізу як українських та англійських, так і російських вчених. Існують певні загальні особливості, які прослідковуються в усіх роботах лінгвістів, які займалися цим питанням а саме - виділення окремими компонентами складових інтонації, розгляд її як комплексного явища. Слід зазначити, що існують і розбіжності, які треба вивчати і експериментально досліджувати.

Важливого значення як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники надають ролі інтонації та її проявів у процесі мовлення. Проблема інтонації і її визначення є досить спірною і потребує вивчення і практичного дослідження. Сьогодні навіть прийнято використовувати метод „просодія” замість „інтонація”. Метод „просодія” широко використовується в лінгвістичній літературі і включає в себе 3 компоненти: висота, гучність і темп.

Інтонація (від лат. *intonare* – голосно вимовляти) – сукупність звукових мовних засобів, завдяки яким передається смисловий, емоційно-експресивний і модальний характер висловлення, комунікативне значення та ситуативна зумовленість, стилістичне забарвлення тексту, індивідуальність виражальних прийомів мовця [7, 210].

Компоненти інтонації:

- 1) мелодика, висота голосу;
- 2) наголос у реченні;
- 3) тимчасові характеристики (темп, паузи);

4) ритм;

5) тембр (особливості голосу) [213, 130].

Поєднання речової мелодики, фразового наголосу, ритму і інших компонентів інтонації утворює інтонаційне оформлення висловлювання. Компоненти інтонації функціонують у мовленні на засаді взаємної компенсації (так динамічні показники можуть компенсувати частотні).

Інтонація становить окремий рівень в ієрархічній системі мови, проте пов'язана з синтаксичними і лексико – семантичними засобами. Вона виражає:

а) структурну цілісність висловлювання (речення), його завершеність чи незавершеність;

б) комунікативний тип висловлювання та його різновиди –розповідь, питання, пояснення, вигук, спонукання, відповідь, прохання у формі запитання;

в) інформативна вагомість усього висловлювання у тексті або його складових – окремих слів чи словосполучень, виділення їх за ступенем важливості (не важливості), підкреслення за допомогою контрастного (протиставного) емпатичного наголосів;

г) характер емоційного забарвлення мовного тексту;

д) експресивність мовлення, тобто об'єктивне ставлення мовця до змісту свого висловлювання або до слухача;

е) модально – волонітативні характеристики мовлення – невпевненість, сумнів, категоричність, вимогливість;

є) смислове та синтагматичне членування звукового тексту, виділення у ньому фоноабзаців, висловлювань, синтагм;

ж) актуальне членування висловлювання, виділення у ньому складу теми;

з) стилістично-виражальні ознаки тексту, його офіційний (неофіційний) характер, піднесений чи знижений стиль;

д) поза лінгвістичні ознаки мовця, його соціально-територіальна приналежність.

Інтонація – тон, манера або відтінок вимови, що виражають яке-небудь почуття мовця, його ставлення до об'єкта мовлення. Це фонетичне оформлення у певну цілісність будь-якого висловлення або речення [108, 200].

Взагалі інтонація української мови поки що мало досліджена. Г.Торсуєв, який експериментально досліджував і порівнював англійську і російську інтонації, прийшов до висновку, що на відміну від англійської, у російській мові є два різних типи спадного тону і два типи висхідного тону інтонації. Очевидно, що в українській мові є кілька різних мелодійних малюнків спадного і висхідного тонів інтонації.

На думку Т.Бровченко, В.Васил'єва, П.Корунця, інтонація – лінгвістично відносна й складна комбінація мовленнєвої мелодики, наголосу речення, темпу, паузації і тембру [26, 57].

За С.Леонт'євою, інтонація складне поєднання несементних або просодичних якостей мовлення: 1) мелодики; 2) наголосу речення; 3) темпоральних характеристик (довгота, темп, паузація); 4) ритму; 5) тембру (якості голосу) [108, 153].

Соколова вважає, що термін „інтонація” передбачає варіації рівню, сили висловлювання і темпу [147,147].

Оцінюючи функції інтонації в потоці мовлення, Р. Хеффнер, Дж. Трейгер, Г. Сміт, К. Пайк відмітили, що мовленнєва інтонація несе в собі не тільки основну інформацію про зміст мовлення, але й додатково повідомляє про стан мовця, його почуття та настрої і навіть про його соціальне положення, вік [197].

Існує два різних підходи у вивченні інтонації у Великобританії. Перший відомий, як контурний аналіз і представлений великою кількістю фонетистів: Х. Світ, Д.Джоунс, Г.Палмер, Л.Армстронг, І.Ворд, Р.Кингтон, Дж. Коннор, А.Гимсон та інші. Згідно до цього підходу найменшою

одиницею до якої може бути прикріплене лінгвістичне значення є тонова група (sense – group) (сислова). Основою цієї теорії на думку лінгвістів є те, що, ця одиниця складається з функціональних “блоків”. Вони приділяють значну увагу цим блокам, але не на те, як вони можуть між собою поєднуватися. Інтонація за їх баченням це шар, який накладається на лексико-граматичну структуру. Насправді ж ціль комунікації визначає інтонаційну структуру, а не навпаки [108,198]. Другий підхід – граматичний.

Граматичним підходом до вивчення інтонації займався М.Холідей. Основною одиницею інтонації є речення. Інтонація є комплексом трьох системних змінних: тональність, тонічність і тон, які пов’язані з граматичними категоріями. Тональність позначає початок і закінчення тонової групи. Тонічність позначає центральний пункт в кожній тональній групі. Тон є третьою одиницею в системі Холідея. Тон може бути головним і другорядним. Вони виражають відношення людини, яка говорить. Основою теорії Холідея є синтаксична функція інтонації [108,199].

Засновником американської школи інтонації є К.Пайк. В своїй книжці „Інтонація американської англійської мови” він розглядає „високі фонемі” і „контури”, які він вважає основними одиницями інтонації. Він описує різні контури і їх значення, але слово „значення” стоїть в стороні від комунікативної функції інтонації. А.Антіпова в її „Системі англійської інтонації” характеризує внесок американської школи в інтонаційну систему, як „механічний”.

Інтонація тісно пов’язана з емоційним мовленням, у якому своєрідним інтонаційним оформленням передаються різні емоційні відтінки. Проте крім емоційно насиченого мовлення, вона властива й емоційно нейтральному мовленню, в якому ступінь емоційності є не значним. Інтонація емоційно нейтрального мовлення і дає можливість встановити певні критерії інтонаційної будови мовлення взагалі, визначити функції мовної інтонації.

Більшість лінгвістів погоджується, що на рівні розуміння інтонація є комплексом, який формується значною варіативністю висоти звуку, гучності

і темпу [125,23]. Деякі лінгвісти виділяють тембр, як четвертий компонент інтонації. Але в результаті дослідження ми виявили, що проблема тембру, й до теперішнього моменту мало досліджена.

М.Ломоносов (1711 – 1765) був першим, хто зацікавився проблемами інтонації, розв'язав їх і поширив у своїй роботі „Російська граматики”. Його пояснення інтонації було самим вичерпним на той час. В ньому були дані основні характеристики інтонації – «выходка»(tone), «напряжение» (intensity), «протяжение» (lengthandtempo), «образование» (timbre).

До початку 20 ст. інтонація вивчалась експериментально. В той період було закладено фундаментальні основи вивчення інтонації. В.А.Богородицький – представник експериментальної методики. На думку вченого наголос виконує важливу семантичну функцію інтонації.

Цінний внесок у порівняльне вивчення інтонації був зроблений Л.В.Щербою. Він визначив, що існує дві рівно важливі функції інтонації – семантико-синтаксична і організуюча.

Г.П.Торсуєв визначив інтонацію, як комплекс поєднання: висота (pitch), сила (intensity), тембр і темп (timbreandtempo) в вимові, які являються основними при вираженні змісту висловлювання. В його визначенні значна увага приділяється взаємодії усіх компонентів інтонації.

Інтонацію визначають цілісним явищем: Бернштейн, Артемов, та інші. А.А Реформатський говорить про шість компонентів інтонації: мелодійність, ритм, темп, сила, присутність або відсутність пауз і тембру.

Англійська інтонація описується в книгах і статтях іноземних лінгвістів. Так в книзі Армстронга і Вордсона „ Ручна книга англійської інтонації” подані основні принципи використання інтонації в англійській мові і розглянутий взаємозв'язок між наголосом і інтонацією.

Гарольд, Пальмер „ Англійська інтонація” і „ Нова класифікація англійських тонів” подає детальний опис різновидів тонів, які використовуються в англійській мові і відстоює їх семантичні функції.

Багато вчених дають визначення інтонації, як падіння і підвищення сили голосу в процесі говоріння (Джоунс, Армстронг, Пальмер) та інші.

Таким чином проблема інтонації була предметом лінгвістичного інтересу як українських та англійських, так і російських вчених. Існують певні загальні особливості, які прослідковуються в усіх роботах лінгвістів, які займалися цим питанням, але й існують відмінності, які слід вивчати і експериментально досліджувати.

Просодика є одним із важливих фонетичних засобів вираження змісту висловлювання. Інтонація відіграє як підсилюючу так і граматичну функцію.

І в англійській, і в українській мовах вчені виокремлюють два основних тони інтонації: спадний і висхідний. Але інтонація речення залежить від самого речення, від слів, які використовуються у реченні і від того, що саме хоче донести до слухачів промовець.

Звуки, склади, фонетичні слова, синтагми, фрази називаються лінійними одиницями мови: вони розташовуються в мові одна за одною, утворюючи ряд, ланцюг – звуковий потік, і становлять собою сегменти, тобто відрізки цього потоку [147,156].

Наголос та інтонація належать до нелінійних фонетичних одиниць. Вони не мають своїх власних матеріальних засобів вираження, не існують ізольовано, не можуть вимовлятися окремо. Наголос і інтонація - суперсегментні (надсегментні) одиниці, які характеризують матеріально виражені мовні одиниці та виконують важливу об'єднуючу функцію: інтонація оформляє різноманітні синтаксичні конструкції, за допомогою інтонації мовлення членується на інтонаційно-сміслові відрізки – синтагми (частини фрази, які характеризуються посиленням наголосом на останньому слові і виражають складне поняття).

Наголос, за допомогою якого підкреслюється в реченні не смислове, а емоційне значення слова називається емпатичним [150,42]. Цим наголосом підкреслюється важливість слова з точки зору вираження певних почуттів.

Емфатичний наголос виражається найчастіше подовженням наголошеного голосного.

Н.п. Ма-а-мо не крайте мого серця.

В англійській мові відомим є те, що акцент і наголос в реченні є основними компонентами інтонації, і ці елементи тісно взаємопов'язані. Але самим головним залишається голосова висота.

В англійській мові існує 3 рівні висоти: високий середній і низький.

Високий

Середній

Низький

Існують ще діапазони висоти (інтервали між двома рівнями висоти двома різними за висотою складами чи частинами складу). Розрізняють: звичайний, широкий і вузький.

Останній наголошений склад синтагми називається ядром. В сучасній англійській мові існує 8 ядерних тонів.

1. Низький (середній) спадний. (LowMediumFall). Голос спадає з низької (середньої) висоти до низу висоти.
2. Високий спадний (HighFall). Голос спадає від початку фрази з високого рівня і до кінця фрази.
3. Висхідний – спадний (RiseFall). Голос підвищується з середньої висоти до високої а потім швидко спадає до низької висоти.
4. Низький висхідний (LowRise). Голос підвищується з самого низького рівня до середнього, або трошки вище.
5. Високий (середній) висхідний (High (Medium) Rise). Голос підвищується в середнього або високого рівня і підвищується до вершини голосу.
6. Спадний – висхідний (Fall – Rise). Голос спочатку знижується з середнього або високого рівня, а потім піднімається до середньої висоти

7. Висхідний – спадний – висхідний (висхідно-спадно-висхідний) (Rise – Fall – Rise). Голос піднімається з дуже низького рівня до середнього (або високого) потім повністю спадає, і піднімається.
8. Середній рівень (Mid – Level) рівень між високим і низьким, голос не піднімається і не понижується [150].

Отже, інтонація відіграє важливу роль і є обов'язковим компонентом усного мовлення. Інтонація передає основний зміст висловлювання, показує емоційну сторону.

Інтонаційне оформлення мови має соціальне значення, забезпечує ефективність, легкість, швидкість спілкування, допомагає кращій передачі почуттів і думок. Не менш важлива і естетична цінність інтонаційної сторони мови, яка є яскравим показником культури мови людини, його загального культурного рівня. Інтонація впливає на засвоєння найважливіших шкільних розділів програми таких, як: пунктуація, синтаксис, формування навичок виразного читання.

Сучасна лінгвістика розглядає інтонацію, як невід'ємну характеристику тексту, оформленість якого, по-перше, складається із інтонаційних властивостей фраз і, по-друге, знаходить такі властивості цілого, як загальний тон, сила вимови, які зумовлені змістовим і емоційним наповненням тексту.

Вивченням інтонації займалось багато вчених, але й серед них існували і існують суперечки. У лінгвістичній літературі поширені погляди на інтонацію, як на елемент структури речення. Відомо, що в кожному реченні закладений тісний безпосередній зв'язок інтонації з синтаксисом. Основними компонентами інтонації є: висота голосу, темп, ритм і тембр голосу. Але і в цьому питанні є розбіжності.

Інтонація є одним із важливих фонетичних засобів. Найважливішою функцією інтонації є комунікативна. Інтонація організовує речення, виражає контрасти та відношення мовця до висловлювання. Таким чином дослідження інтонації показало важливість вивчення даного питання.

1.2. Поняття та особливості ділових переговорів

Просодичні характеристики офіційно-ділового мовлення як невід’ємні частини англійського і українського мовленнєвого етикету давно вже є об’єктом численних наукових досліджень. Вивчалися різні аспекти його фонетичної організації: просодичне оформлення діалогічного (С.В. Костюк, М.Д. Путрова) та монологічного (Н.С. Градобик, Ю.О. Дубовський, О.П. Крюкова, С.О. Новицький) офіційно-ділового мовлення; особливості функціонування фонетичних засобів сегментного (Дж. Гамперц, Д. Джоунз, Б.О. Жигальов, У. Лабов, П. Традгілл) й надсегментного (Л.Л.Баранова, А.С. Гімсон, Д. Кристал, О.Д. Швейцер) рівнів. Встановлювалися мелодійні (С.Б. Кереева, А. Круттенден) й темпоральні (Т.І. Шевченко) характеристики офіційно-ділового мовлення, а також роль ритму в його організації (С.О.Дубінко).

Притаманний сьогоденню стрімкий розвиток ділових контактів зумовлює інтерес дослідників до встановлення механізмів продукування комунікативно ефективного дискурсу ділового спілкування (Т. В. Андрюхіна, Р. Бландел, З. І. Гур’єва, С. Б. Ребрик, D. Needle), різновидом якого є ділові переговори (А. Firth, Р. Little). Наразі ділові переговори вивчають на лексичному (П. Волошин, О. О. Трифонова, Л. О. Юршева, Н. Collins) та дискурсивному (Н. О. Баландіна) рівнях, як комунікативну взаємодію (З. І. Гур’єва, Є. В. Ключев), акт аргументації (В. Ф. Берков, А. В. Грицкова, Л. Г. Ряполова), процес переконання (Л. О. Введенська, В. З. Дем’янков).

Діловий дискурс в цілому, а отже і дискурс ділових переговорів визначається як аргументативний (А. Д. Белова), якому властива спонтанна аргументація. Теорія аргументації тісно пов’язана з прагматикою мовної комунікації (Т. Шпранц-Фогаші, Ф. Н. Еемерен, S. E. Toulmin). У науковій літературі проблеми аргументації розглядаються з позицій дискурсології (А. Д. Белова, А. В. Грицкова, F. Jacques), лінгвопрагматики (Н. Ю. Фанян), комунікативної (В. Ф. Берков, Ю. А. Кошеварова) і когнітивної лінгвістики

(А. Н. Баранов), риторики (С. О. Брантов), теорії мовленнєвого впливу (В. З. Дем'янков).

Просодичний компонент є важливим для інтерпретації будь-якого дискурсу (М. Л. Макаров, D. Brazil), отже актуальним є розгляд прагматичних функцій надсегментних одиниць як важливого засобу забезпечення успішності комунікативної взаємодії (М. П. Дворжецька, А. А. Калита, D. Crystal), зокрема в межах англомовних ділових переговорів. Просодія уже поставала у фокусі експериментально-фонетичних досліджень як чинник мовного впливу (Т. М. Надєїна), засіб формування діалогічних єдностей (Ф. А. Атямова). Розглядався прагматичний аспект мовленнєвої просодії (Є. І. Григор'єв), варіативність інтонації англомовного офіційно-ділового мовлення (Г. О. Ющенко).

Відомий британський вчений у галузі культур Річард Д. Льюїс зазначає, що переважна більшість людей світу поділяється на представників поліактивних культур та моноактивних культур. За його справедливим визначенням, представники поліактивних культур звикли робити декілька справ одночасно, легко змінювати чи взагалі ламати графік роботи, виконувати більшість справ у незапланованій черзі. Представники моноактивних культур, навпаки з повагою ставляться до запланованих дій, чіткості, пунктуальності, цілісності завдань ділової активності тощо [110, 67]. Мова ділового партнера може бути ідеально правильною або з помилками, але вона завжди розкриває картину світу, обумовлену структурою рідної мови. На думку Р.Д. Льюїс англійська мова не використовується для «атак». Англійці вміють бути невизначеними, запобігають конфліктам, завуальовують вирішення проблем [110, 68].

Існує кілька спроб класифікації типів діалогу. Так, М. Б. Борисова (відомий вчений філолог) виділяє власне діалог (парний діалог), діалог-суперечку, побутовий діалог, паралельний діалог та полілог. Але слід зазначити, що в даній класифікації відсутні параметри за яким можна їх класифікувати і поєднувати.

М.Й. Конрад (відомий філолог і історик) в основу класифікації видів діалогу поклав цільові відношення між репліками діалогу: «Слухання має певну мету: або одержання певних емоцій, або пізнання чогось; мета впливає на саме слухання, а тим самим на мовця». Він виділяє такі види діалогу: розмову-бесіду, розмову обговорення, розмову-суперечку. Дана класифікує не є досконалою, адже перші два типи розрізняються за характером комунікативної настанови на предмет розмови, останній – за характером відношення до предмета розмови.

Найсистемнішою культурно-інформаційною опозицією наразі вважається протистояння «Схід — Захід». А. Тойнбі і Д. Ікеда (східної та західної) спробували навести містки між сучасним та майбутнім цього культурно-цивілізаційного протистояння. Згідно з їх загально визнаним підходом до цього протистояння, Схід — це традиціоналізм, консерватизм і універсалізм локального типу: міста, людини, сім'ї та культури, а Захід — це динамізм цивілізації в цілому, діяльний активізм, мало обмежена свобода особистості, інтернаціоналізм [221, 158].

Ділове спілкування проникає в усі сфери людського життя. У сучасному світі сферу ділових стосунків обслуговує офіційно-діловий стиль, який відзначається чітким і лаконічним викладом змісту, факту, однозначністю формулювань, несуперечливою аргументацією викладеного. У зв'язку з цим в усному діловому мовленні спостерігається стандартизація, штампи, використання слів із нейтральним значення, тафтологічний повтор, форм, зворотів, конструкцій як мета досягнення однотипності вираження думки [156, 16].

Наприклад,

- в українській мові: сфера обслуговування, підтримування дипломатичних відносини, всенародне обговорення, факти — неспростовна річ, одержувати інформацію;

- в англійській мові: to be at somebody's disposal, to have an appointment, first of all, to inform somebody, at your disposal, to be interested in, to let somebody know.

У британців наявні інші кліше, серед яких немало виразів, запозичених зі спорту: a good innings (смуга нещастя), good show (чудово), : fair play (чесна гра), bad news (погані новини), not on (нереально), a bit thick (занадто).

Існує визначення: «мовні штампи» — це стерті, колись образні вислови, зайві слова, неточні вислови, безконечні, стилістично не вмотивовані словесні повтори, які створюють негативний стилістико-семантичний ефект. Поява кліше пов'язана з частотністю й повторюваністю ситуацій. Отже, навколо стрижневого слова у мовленні утворюється відносно постійний набір контекстуальних елементів.

Офіційно-діловий стиль, окрім писемної форми реалізується також і в усній формі (ділові наради, публічні виступи, телефонне спілкування та ін.). Усне ділове спілкування передбачає всілякі способи взаємодії між співрозмовниками за допомогою вербальних (словесних) і невербальних (поза, жести, міміка, одяг, знаки, символи) засобів.

Залежно від способу сприйняття інформації, кількості учасників, форми спілкування можна поділити на такі види: контактне (безпосереднє); дистанційне (телефонне); діалогічне (з одним співрозмовником); монологічне (доповідь, промова); полілогічне (диспут); усне (розмова, бесіда); письмове (листи, телеграми, електронні засоби); між персональне (наради, колоквіум); масове (збори, мітинги); анонімне (між незнайомими - вулиця, транспорт) [75,301].

Прагматична настанова офіційно-ділового діалогічного мовлення реалізується в межах різних структурно-семантичних блоків та фрагментів діалогу. Згідно з традиційно прийнятим у фонетиці підходом до аналізу тексту (Л.С.Козуб, Л.І.Тараненко) структуру тексту діалогу поділяють на три блоки: початок, який слугує актуалізації прагматичної мети діалогу; основна частина, у межах якої відбувається розвиток подій та вирішення проблеми;

завершення, що слугує логічним закінченням спілкування в цілому. У межах зазначених блоків виокремлюють типові фрагменти, спрямовані на реалізацію функціонально-прагматичної мети діалогу: початок (контакто-встановлювальний, стратегічно-визначальний фрагменти); основна частина (конфліктотвірний, динаміко-подійний, аргументативно-дискусійний фрагменти); завершення (попередньо-заключний, власне-заключний фрагменти).

В офіційно-діловому мовленні особливого значення набувають засоби його інформаційної сегментації, що пояснюється передусім необхідністю виділення важливих елементів висловлення, економного й адекватного вираження основного змісту повідомлення та досягнення основної функціонально-прагматичної мети. Серед комунікативно вагомих елементів повідомлення на особливу увагу заслуговує просодичне оформлення ключових слів, які є найбільш емоційно й комунікативно навантаженими словами в реченні та вирізняються інтонаційно-смісловою активністю як актуалізатори текстового змісту (М.П.Дворжецька). Вони здебільшого оформлюються за допомогою таких комплексів просодичних параметрів: логічного наголосу, який виділяє комунікативний центр речення; сповільнення темпу мовлення під час виділення комунікативно вагомої інформації; переривання поступовості спадної шкали; вживання складних ядерних тонів; підвищення тонального рівня або гучності мовлення на виділеному слові.

Варіативність темпу залежить від ступеня офіційності мовлення (Т.І.Шевченко): саме темп виступає показником ситуативної зумовленості мовлення та спричинює появу в мовленні соціолінгвістичних варіантів вимови. В офіційно-діловому спілкуванні темп мовлення може виступати засобом інформативного членування повідомлення, що дозволяє слухачеві розмежовувати основну й фонову інформацію: сповільнення темпу спостерігається на важливих інформативно актуальних частинах повідомлення, у свою чергу менш важливі частини повідомлення

вимовляються прискореним темпом. Інтонація підвищує прагма-інформативний потенціал висловлень мовця.

Темп мовлення може слугувати індикатором зниження ступеня його офіційності та підвищення його емоційно-прагматичного потенціалу. Зі зростанням емоційно-прагматичного потенціалу висловлення спостерігається загальне прискорення темпу вимовляння, яке може набувати різних емоційно-конотативних відтінків, що передається взаємодією декількох просодичних параметрів.

Усна форма мови (усна мова) – це мова, яка звучить і розрахована на слухове сприйняття. В усному мовленні широко використовують позамовні засоби спілкування – жести, міміку, інтонацію тощо, які надають мові переконливості, однак цими засобами не варто зловживати у процесі ділового спілкування. Усне ділове мовлення (звіт, доповідь, переговори тощо) належить до більш складної форми усного мовлення порівняно з розмовним стилем. Це мовлення має багато лексичних і граматичних особливостей писемно-літературної мови [99,23].

Усне мовлення - це слухове сприймання певної інформації. За допомогою усного мовлення спілкування і обмін думками відбувається безпосередньо. В усному мовленні вживається побутова й діалектна лексика, слова розмовно-просторічного характеру, своєрідні фразеологізми. Усне мовлення кожної людини свідчить про рівень її освіченості, культури. Відомий український педагог В.Сухомлинський писав, що "мовна культура - це живодавній корінь культури розумової, високої, справжньої інтелектуальності. Щоб правильно розмовляти й писати, треба прагнути до удосконалення своїх знань, набутих раніше, треба любити українську мову й свою справу".

Без мови неможливе існування будь-якого людського колективу, виробництва, трудової діяльності, творчої праці. Головна складність полягає у необхідності визначати на слух, інтуїтивно доцільності чи недоцільності того чи іншого слова, звороту, інтонації, манери мови у кожному

конкретному випадку. До усного ділового мовлення ставляться такі вимоги: 1) точність у формулюванні думки, не двозначність; 2) логічність; 3) стильність; 4) відповідність між змістом і мовними засобами; 5) відповідність між мовними засобами та обставинами мовлення; 6) відповідність між мовними засобами та стилем викладу; 7) вживання сталих словосполучень; 8) різноманітність мовних засобів; 9) не шаблонність у побутові висловлювання; 10) доречність; 11) виразність дикції; 12) відповідність інтонації мовленнєвій ситуації

Необхідно, щоб ці вимоги базувалися на знанні літературної норми і чутті мови. Усне ділове мовлення - це розмовно-літературне мовлення, воно наближається до мовлення писемного. Народи стали невід'ємною частиною нашого життя. Їх проводять для вирішення виробничих питань на підприємствах та в установах, організаціях. Народи є одним з найефективніших способів обговорення актуальних питань і прийняття рішення у всіх сферах громадського і політичного життя. Залежно від мети і завдань, які потрібно вирішити, ділові наради поділяються на проблемні, інструктивні та оперативні.

Проблемні наради проводять у невеликому колі спеціалістів або компетентних осіб для того, щоб знайти оптимальне управлінське вирішення обговорюваних питань. Схема вирішення таких питань містить доповідь, запитання до доповіді, обговорення доповіді, вироблення загального рішення, прийняття голосуванням присутніх.

Інструктивні наради організовують безпосередньо управлінці з метою доведення до працівників загального завдання, передачі розпоряджень, необхідних відомостей по управлінській вертикалі чи горизонталі, залежно від фахового рівня виконавців.

Оперативні наради скликають для отримання інформацій про поточний стан справ за схемою вертикального розпорядку інформації. Особливості оперативних нарад є їх проведення у точно визначені дні й години, що дає змогу учасникам планувати свою діяльність. Позапланові оперативні наради

спричиняють неритмічність виконання їх учасниками прямих обов'язків і тому проводяться в надзвичайних ситуаціях. Наради корисні лише тоді, коли вони добре організовані, досягають визначеної мети і дають можливість зекономити робочий час.

Публічний виступ - це один з видів усного ділового спілкування. Залежно від змісту, призначення, способу проголошення та обставин спілкування виділяють такі основні жанри публічних виступів: 1) громадсько-політичні промови, (лекції на громадсько-політичні теми, виступи на мітингах, на виборах, звітні доповіді, політичні огляди); 2) академічні промови (наукові доповіді, навчальні лекції, наукової дискусії); 3) промови з нагоди урочистих зустрічей (ювілейні промови, вітання, тости).

Кожен з перелічених видів має відповідне призначення, тобто переслідує певну мету - проінформувати, переконати чи створити настрій у відповідної аудиторії.

Ділові переговори частково підкоряються загальним правилам ведення ділової бесіди, але в деяких аспектах мають свої особливості¹. Так, ділова бесіда, що передбачає передачу або обмін інформацією та думками з певних питань, не передбачає в обов'язковому порядку прийняття офіційних, документально зафіксованих рішень.

Ділові переговори - це вид спільної з партнерами діяльності, спрямований на вирішення проблеми і передбачає укладення договорів, угод, контрактів. Переговори завжди припускають, принаймні, двох учасників, інтереси яких частково збігаються, а частково - розходяться. Однак необхідно враховувати не тільки інтереси партнерів, але і їх бачення проблеми, яка підлягає обговоренню, ставлення до переговорів, рівень їх культури та багато іншого.

Американські фахівці вважають переговори "вістрям економічних відносин".

Переконання як мета виступу виникає під час обговорення певної теоретичної чи практичної проблеми. Промовець ставить перед собою

завдання переконати аудиторію, звертаючись і до розуму, і до почуттів своїх слухачів. Успіх його залежить від добору аргументів і вміння розташувати їх у порядку наростання переконливості. У кінці виступаючий, як правило, ще раз наголошує на головних аспектах теми й закликає до певних дій чи до прийняття певних рішень. Така мета, як створення певного настрою, постає на всіляких урочистостях: на святах, на ювілеях на річницях.

Один із різновидів ділового спілкування є телефонна розмова. Вона розширює, прискорює ділові контакти, дає можливість оперативно передати чи прийняти певне повідомлення. У телефонній розмові беруть участь двоє співрозмовників: той, хто телефонує, і той, хто приймає інформацію. Може бути й третя особа - посередник, який з'єднує співрозмовників. Тут особливо важливим є слова ввічливості вибачте, будь-ласка, дякую. Вибір мовних засобів для телефонної розмови залежить від того, хто, куди, кому і з якою метою телефонує. Умовно телефонну розмову можна поділити на офіційну і приватну. Кожне з них вимагає відповідного етикету. Телефонна розмова, як правило, починається привітання. Не слід запитувати: з ким я говорю? Якщо розмовляє н той, з ким ви хочете поговорити, необхідно попросити викликати потрібну людину. Робити це слід коректно, ввічливо.

Часто в державних установах можна почути шаблонну фразу турбує вас таки-то... Ділова телефонна розмова в роботі установи чи закладу аж ніяк не може турбувати, бо вона для цього й призначена. Розмова по телефону має бути спокійною, розбірливою, чемною, лаконічною. Тому треба заздалегідь її продумати. Також важливим є вміння слухати співрозмовника. Вихована людина не буде перебивати співрозмовника чи поправляти. За етикетом завершує телефонну розмову як у діловому, так і в приватному спілкуванні, її ініціатор. Завершуючи телефонну розмову, обов'язково треба попрощатися. Варто пам'ятати, що надмірна ввічливість, улесливість на прикрашають співрозмовника, а навпаки, свідчить про його низький етичний рівень і можуть викликати роздратування.

1.2.1. Темпоральні характеристики

Темп мовлення (від італ. *tempo*, яке походить від лат. *tempus* час) - швидкість проголошення мовних одиниць різного розміру (найчастіше складів, іноді звуків або слів).

Темп мовлення може бути обчислений двома способами: числом складів, чи звуків, або слів, вимовних в одиницю часу (напр., в 1 секунду), або середньою тривалістю (довготою) звучання мовної одиниці (на певному відрізку звучання мови). Тривалість звуків взагалі вимірюється у тисячних долях секунди - мілісекундах (мс). Темп мовлення кожного окремого індивідуума може змінюватися в широких межах - від 60-70 мс при швидкому мовленні і до 150-200 мс при повільному. Існує також і залежність темпу від індивідуальних особливостей мовця.

Нормальний темп промовляння слів в українській мові близько 120 слів на хвилину. Темп мовлення може змінюватися. Це залежить від змісту висловлення, емоційного настрою мовця, життєвої ситуації.

Темп мови визначається змістом пропозицій. Фрази, які закликають до швидкої реакції, до швидкого дії, будуть проголошені з прискоренням. Уповільнення мови при проголошенні дозволяє як би зобразити предмет, інтонаційно підкреслити його протяжність.

Різним буде темп мови, якщо фразу «Купівля велосипеда побрадувала нас, але купівля автомобіля привела в захват» вимовити як констатацію факту і з глибоким почуттям. При констатації факту пропозиція вимовляється рівним голосом. Якщо ж мовець прагне передати своє емоційне ставлення, то другу частину він виголосить підвищеним тоном і в більш сповільненому темпі.

Взагалі, почуття захвату, радості, гніву прискорюють темп мови, а пригніченість, інертність, роздуми - сповільнюють його. Дуже повільний темп характерний також для промови утрудненої мови старої людини. У уповільненому темпі читається судовий вирок, вимовляється присяга, урочиста обіцянка.

Темп мовлення має велике значення для успіху виступу.

При членуванні мовлення на значні частини (речення-фрази, періоди, надфразні єдності) зміна основного тону повинна підтримуватися значною паузою, яку прийнято називати тональною. Нею відділяються: репліки мовців у діалозі; одна частина опису (її кінцівка) від другої (її початку), в якій увага слухача переноситься на інше місце і на інший час.

Експресивна пауза робиться перед словом або групою слів, яким треба надати особливої сили, виділити їх за силою. Тривалість такої паузи (ніяким знаком на письмі не позначається) залежить від того, якої саме значеннєвої сили і сили звучання промовець хоче надати слову (чи словам).

Логічне розповідне мовлення характеризується паузами, вольове мовлення наголосами, афективне – мелодією. Фразовий наголос не тотожний логічному. Відмінність насамперед у тому, що фразовий наголос – елемент мови, логічний – мовлення; перший керується законами граматичної логіки, другий – логіки стилістичної, тобто залежить від ситуації мовлення.

Наголошення слів може бути: висотним – коли потрібне слово виділяється більш високим або нижчим тоном порівняно з тоном ненаголошених слів у реченні (логічний наголос буває сильним, слабким і середнім); темповим – коли наголошене слово промовляється повільніше або швидше за інші слова у фразі; силовим – коли наголошення здійснюється вольовим, підкресленням провідного за змістом слова (наголос взагалі є виразником волі у мовленні); паузовим – коли слово виділяється (наголошується) за допомогою паузи перед ним, тобто більшого (тривалішого) відокремлення його від інших слів (логічні паузи групують слова за змістом у межах фрази, надфразної єдності).

Виділення того чи іншого слова може здійснюватися і шляхом відносного зміни темпу мови. Якщо звичайне спокійне говоріння характеризується якимось середнім темпом, то на тлі цього з прискоренням і

уповільненням темпу може бути пов'язана передача смислових і емоційних нюансів.

Уповільнення темпу, як правило, надає окремим словам або цілим фразам більшу вагомість, значущість, іноді навіть патетичну урочистість. На тлі недбалої швидкого мовлення уповільнення темпу використовується як сильне експресивне засіб.

Швидкий темп зазвичай характеризує емоційну схвильовану промову. Він також природний в динамічному оповіданні про швидко наступних один за одним події.

Часті паузи властиві схвильованій промові. Зміна гучності від несамопитий крик до ніжного шепоту також передає відтінки почуття.

Темп займає значну позицію в мовленні.

Нормальний темп мови українських мовців близько 110 слів на хвилину. Одна сторінка машинописного тексту, надрукованого через півтора інтервали, повинна читатися за дві чи дві з половиною хвилини.

Не складно, наприклад, визначити, від чого залежить темп вимовляння пропозицій:

- Швидше роздрукуйте аркуш!
- Вона вимовляє слова повільно.
- Повзе, як черепаха.
- Який довгий і похмурий день сьогодні!

Темп мови в даному випадку визначається змістом пропозицій. Перше закликає до швидкої реакції, до швидкого дії, тому проголошення прискорюється. Друге і третє пропозиції характеризують уповільнену дію. Щоб це підкреслити, той, хто говорить розтягує вимову звуків, темп мови сповільнюється. В останньому реченні акцент падає на слова довгий і похмурий. Уповільнення мови при проголошенні дозволяє зобразити предмет, інтонаційно підкреслити його протяжність.

Коли ми знаходимося в офіційній обстановці, виступаємо перед великою аудиторією, коли хочемо, щоб всі нас чули і розуміли, тоді сповільнюємо

темпи мови, намагаємося вимовляти кожен звук, кожне слово. Такий стиль вимови називається повним.

У неофіційній обстановці, в родинному колі найчастіше використовується неповний, розмовний стиль. Стиль мови, а точніше її темп, може свідчити про зневажливе ставлення мовця до того, з ким розмовляє.

Співвідношення швидкості вимови є важливим фактором під час ділових переговорів. У країнах індоєвропейських мов говорять зі швидкістю від 200 до 500 складів на хвилину (швидкість нижче або вище цих значень відповідно визначаються як «вкрай повільні» або «вкрай швидкі»), тому можна визначити так: близько 200 складів на хвилину відповідає відносно повільній мові, близько 350 складів на хвилину відповідає відносно «нормальній» мові, близько 500 складів на хвилину відповідає відносно швидкій мові.

Існують національні відмінності, так, наприклад, для французів чи італійців «нормальна швидкість» зазвичай вище, ніж для німців. Тому так складно перекладати італійські та французькі фільми на німецьку мову: синхронізація стає справою вкрай важким, тому що у фразі персонажа в одиницю часу вміщається більше слів, ніж за той же час можна сказати по-німецьки. Тому перекладачі або говорять швидше, ніж це «нормально» для німецького слухача, або пропускають якісь слова, тобто частково фільтрують інформацію. Зате при синхронному перекладі з англійської проблема прямо протилежна.

Але і в межах однієї мови ми помічаємо, що швидкість проголошення слів і фраз може сильно відрізнитися не тільки у різних людей один щодо одного; навіть один і той же чоловік, залежно від ситуації, в одних випадках говорить швидше, в інших - повільніше.

В певній ситуації людина говорить тим швидше (мова йде про відносну швидкість), чим частіше йому вже доводилося робити ці висловлювання, тобто чим частіше хтось вимовляє одні й ті самі висловлювання, тим вище відносна швидкість його промови.

При вимові слів зазвичай всі змушені координувати більше сотні м'язів (м'язи грудної та черевної стінки, потилиці та особи, гортані, горла і порожнини рота). Людина, що звикла годинами розмовляти (наприклад, лектор, викладач), природно, говорить багато швидше, ніж людина, що звикла висловлюватися в основному письмово, навіть якщо лектор і не має звичаю по 50 разів виголошувати якісь специфічні слова.

Чим менше інформація знайома слухачеві (або здається такою), тим повільніше вимовляється матеріал.

Повільніше вимовляти матеріал не означає - повільніше говорити. Того ж самого ефекту можна досягти, роблячи час від часу паузи, задаючи запитання, вставляючи приклади у виклад інформації, щоб вона була більш дохідлива.

Необхідно відзначити, що на враження від швидкості промови впливають також і паузи. Якщо хтось, наприклад, говорить нерішуче, а його паузи такі короткі, що іншими вони не сприймаються як паузи, то складається загальне враження, що мова «уповільнена». Саме такі люди часто дуже чутливо реагують на тілесні сигнали нетерпіння, починають від цього турбуватися і говорити ще повільніше.

Від темпу мовлення залежить кількість смислових відрізків в реченні, тобто проголошення пропозиції швидше або повільніше здатне істотно вплинути на синтагматичний членування висловлювання. Наприклад, при диктовці пропозицій темп мови буде значно повільнішим, ніж в розмовній мові. Таким чином, і смислових відрізків при диктовці буде більше, і вони будуть коротшими.

1.2.2. Мелодичні характеристики

Мелодика мови - рух голосу (вгору і вниз) по звуках різної висоти. У мовній практиці мелодика багатьох синтаксичних структур пропозицій

закріпилася як нормативна. Це відноситься до норм проголошення питальних, окличних, оповідних пропозицій, а також до мелодики перерахування, причини, мети, протиставлення, поділу, попередження, та інших.

Термін "мелодика" вживається в різних науках і має відтінки у своєму значенні.

Мелодика - лінгвістичний термін, що позначає систему підвищень і знижень голосового тону в мові, а також розділ фонетики, який вивчає систему. Мелодика будь-якого висловлювання складається таким чином а) з інтонацій, тобто підвищень і знижень тону, пов'язаних зі змістом висловлювання і є мелодійними засобами мовної виразності, і б) з підвищень і знижень тону, пов'язаних з фонематичною стороною мови і є мелодійними засобами диференціації слів.

Мелодика голосу є головним, найважливішим комунікативним засобом, який впливає на професійну успішність особистості. Сутність комунікації - є процес взаємодії між суб'єктами соціокультурної діяльності з метою передачі або обміну інформацією за допомогою прийнятих у даній культурі знакових систем, прийомів і засобів їх використання [103, 185].

Ядром, першопричиною комунікації є інформація у різних проявах: як інформаційний пласт зовнішнього смислового повідомлення, інформація про внутрішнє у підтексті характеризується мелодійністю голосу, та інформативність про що говорить. Психологи вважають, що в процесі комунікації безпосередньо слова несуть 10% інформації. На думку Франсуа Сюдже, в 38% інформації надходить через мелодіку голосу людини. Позиції інформативності мелодики голосу можна виразити в характеристики чотирьох рівнів етапного сприйняття інформації комуніканта. Це інформаційна універсальність, естетичний, ситуативний і смисловий рівні [140, 356].

Перший інформативний рівень - інформаційна універсальність - проявляється в природній мелодійності голосу людини, через індивідуальне

забарвлення тембру, певної висоти, тональності голосу. Природна мелодика голосу характеризує якості особистості: стать, вік, стан здоров'я, емоційний стан, ставлення до співрозмовника, самооцінка.

Другий інформаційний рівень - естетичний, характеризується вмінням володіти своїм голосом, мовою. Завдяки властивостям голоса мова набуває і етичні та естетичні характеристики: мовна культура мовця передає позитивне враження від голосу або якихось його властивостей - тембру, забарвлення, сили, інтонації, акцентуації.

Третій інформаційний рівень - ситуативний, розглядається як вміння відповідати даній конкретній ситуації, використовуючи все багатство голосу. Здатність залишатися природною мелодикою голосу в будь-якій дисгармонійній ситуації. Комунікативних ситуацій зустрічається дуже багато в житті людини, які характеризуються різними комбінаціями мелодики голосу.

Четвертий інформаційний рівень - смисловий, який розкриває безпосередньо зміст промови. Голосові особливості впливають на сприйняття адресатом одержуваної смислової інформації та на кваліфікацію переданого повідомлення, надаючи повідомленням певну експресивно-стилістичне забарвлення. У ході діалогу голос слугує надзвичайно потужним інструментом впливу і переконання.

Сенс висловлювання людини - це значення мелодики голосу, пропущене через живе людське «Я» і наскрізь просочений ним. На відміну від значення, яке заздалегідь визначено, зміст не можна знати наперед. Його треба вгадати як інформацію про речі неназваних через речі названі. Бо сенс притаманний лише даному вислову, і ніякому іншому. Наприклад, значення пропозиції «Завтра буде йти дощ» зрозумілий усім носіям української мови і для всіх них воно однакове. Зміст же, внесений людиною в цю фразу, в різних комунікативних ситуаціях буде щоразу інший. В одному випадку - це бурхлива радість тому, що довгоочікувана подія завтра нарешті здійсниться. В іншому - легке засмучення через те, що намічена на завтра

поїздка за місто, можливо, не відбудеться. По-третє, - заспокоєння тим, що завтрашній день не віщує різких змін у життєвих планах. У четвертому - відверта паніка через те, що призначене на завтра побачення зривається; у п'ятому - делікатна відмова від запрошення на небажаний захід під слушним приводом поганої погоди. Мелодика голосу завжди висловлює незмірно більше того, що вона позначає. Своєрідність мелодики голосу людини полягає в тому, що в процесі комунікації втілюються всі характеристики, властиві суб'єкту.

Для успішної комунікації, тобто для вміння подати себе в будь-якій ситуації, необхідна сукупність певних властивостей голосу: адаптивність, благозвучність, витривалість, гнучкість, політ, сугестивність і стійкість голосу.

Адаптивність голосу полягає в здатності підлаштовуватися до конкретних акустичним умов. Наприклад, величині і формі приміщення, в якому говорить людина, до кількості і просторовому розташуванню слухачів - за допомогою відповідних варіацій тембру голосу. Що буде забезпечувати гарну чутність, розбірливість і комфортне сприйняття мови. Для хорошої адаптивності голосу необхідно сформувати навички варіювання гучності і тембрів голосу, у використанні високого діапазону, і вміння цілеспрямовано контролювати промовлене.

Благозвучність голосу можна досягти за рахунок чистого звуку і відсутності неприємних призвуків. Наприклад, хрипоти, сипіння. Уміння надати своєму голосу благозвучність сприймається слухачами як ознака естетичності, вихованості, інтелігентності, вимогливості до себе, що пов'язано з гарною дикцією, з вимовою всіх звуків мови, з промовляння закінчень.

Витривалість голосу характеризується високою працездатністю голосового апарату і дозволяє витримувати тривалі мовні навантаження зі збереженням усіх властивостей голосу. Дана якість голосу обумовлюється

рядом факторів, такими як вроджені особливості організму, вік, акустичні умови і необхідна правильно організована постановка голосу.

Гнучкість голосу дає можливість по волі мовця швидко і невимушено переходити з однієї висоти на іншу, з гучного звучання на тихе, з одного тембру на інший.

Політність голосу - здатність бути почутим на великій відстані при мінімальних витратах сил мовця. При цьому як виникає відчуття полегшеного звуковидобування - голос «летить». Незалежно від типу голосу, гучності звучання в політності завжди присутня певна металічність, чується своєрідний «дзвіночок». Високочастотні обертони в цій області, названі високою формантою, з найбільшою легкістю сприймаються слухом людини, тому голос, в тембрі якого містяться такі обертони, відрізняється гарною чутністю.

Стійкість виражається в постійній стабільності висоти, гучності і тембру голосу, незалежно від тривалості вимовних звуків мови. Наслух стійкість голосу сприймається як впевненість, рішучість, спокійна наполегливість мовця, ця риса є наслідком загальної врівноваженості напруги і розслаблення у м'язах голосового апарату, правильної їх координації.

Сугестивність (від лат. *Suggestio* - навіювання) - здатність голосу впливати на емоції і поведінку слухачів не залежно від змісту вимовлених слів. Сугестивність як якість голосу полягає в тому, що промовець за допомогою тембру впливає на слухачів, опановує їх увагою, викликає співпереживання і стимулює потрібні поведінкові реакції.

Отже, базові характеристики мелодики голосу: інформативність, сугестивність, адаптивність, благозвучність, витривалість, гнучкість, політ і стійкість складають основу комунікаційного процесу особистості.

Інтонація являє собою досить складне, багатопланове і надзвичайно важливе явище в загальному контексті мовної діяльності людини. Саме інтонація фактично організовує усну мову в цілому, в тому числі і

читання. За допомогою інтонації пропозиціям надається значення питання, спонукання, прохання, повідомлення. Інтонація дозволяє передати емоційно-сміслові відтінки тексту, висловлюючи стан, настрій автора (сум, тривога, радість), його ставлення до описуваного (іронія, повагу, гордість, ніжність і т.д.).

У традиційному підході під інтонацією звичайно розуміють сукупність змін відносної висоти тону в складі, слові, словосполученні і в цілому висловлюванні, передавальну суб'єктивне ставлення мовця (пише) до вислову. Найважливіша функція інтонації - визначення модальності висловлювання.

Виконання цієї і всіх інших функцій інтонації визначається особливостями її структурної організації, в якій найчастіше виділяють шість основних компонентів: наголос, мелодику, темп, тембр, силу звучання і паузу. Всі ці компоненти, об'єднані в інтонації, створюють відчуття живого потоку людської мови. Тому знання природи інтонації має таке важливе значення для кожної людини.

Саме інтонація висловлює думку, позицію, почуття мовця через різноманіття її складових елементів: наголос, діапазон, сила голосу, темп мови, характер вимовляння звуків, слів, фраз, логічні і психологічні паузи і т.д.

Разом з наголосом інтонація утворює просодичну систему мови. Просодія - вся система фонетичних засобів, що реалізуються в мові. Багато в чому цей термін синонімічний поняттю інтонація. Не вдаючись у глибокі лінгвістичні дефініції, можна образно сказати, що інтонація - становить хребет усного мовлення, її підтекст, якщо завгодно інакше, інтонація - душа мови.

1.3. Просодика та інтонація: порівняльний аналіз понять

Загальний інтерес до людини та її розвитку спричинив зацікавленість у вивченні просодичних особливостей мови. Під просодичними елементами або просодичними характеристиками у лінгвістиці розуміють сукупність мовних засобів, які оформлюють послідовність сегментних одиниць (фонем) і служать для об'єднання їх у значні мовні одиниці – слова, синтагми. У процесі комунікації просодика та інтонація відіграють важливу роль у процесі організації та оформлення висловлювань, адже просодично-інтонаційні компоненти, взяті у комплексі, не лише допомагають у передачі думок, але і додають психо-емоційне забарвлення тексту, викликають зацікавленість мовців, слухачів чи аудиторії адресованою до них інформацією. Незважаючи на широке вживання в лінгвістиці термінів "просодія" та "інтонація", питання про співвідношення між ними залишається не до кінця вирішеним.

Література містить численні визначення, від класичних до сучасних, не дозволяючи, проте, виявити критерії їхнього чіткого розмежування, що дало б можливість однозначно трактувати досліджувані фонетичні явища.

Деякі фонетисти ототожнюють просодику та інтонацію. Проте більшість науковців дотримуються думки, що інтонація та просодика не синонімічні, але взаємопов'язані поняття. "Просодика" – це система супрасегментних компонентів звукового устрою мови: наголосу, темпу, тембру, ритму, тону, мелодики, гучності, паузації, що розглядаються в аспекті їхніх фізичних і рецептивних ознак [7, 10].

"Просодика" – явище субстанціональне, яке складається із матеріальних засобів мовлення: частоти основного тону, інтенсивності, тривалості (акустичний рівень) та відсутності мовного звучання, що на рівні сприйняття відповідає перериву у звучанні. Просодичні засоби не накладаються на сегментні одиниці, проте містяться у власне звуках. Тому

поняття просодики входить у спектр, який є акустичною характеристикою окремого звука, а також супутньою акустичною характеристикою складу, синтагми, висловлювання.

"Інтонацію" розглядають як комплекс просодичних засобів, складну єдність таких компонентів як мелодія, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр і темп, паузація, або – як складну комплексну структуру різнорівневих взаємопов'язаних та взаємозумовлених ознак: частоти основного тону, інтенсивності, тривалості; та відповідну комплексну структуру складових елементів будь-якої із зазначених характеристик, що роблять свій внесок в інтонаційну форму та значення, а також у вираження інтенсивності емоції [12, 18].

Просодика та інтонація складаються з однакового "будівельного матеріалу": частоти основного тону, інтенсивності, тривалості, а також такого показника як відсутність мовного сигналу. На рівні сприйняття вказані параметри співвідносяться з такими поняттями як: висота тону/ мелодика, сила/ гучність, довгота/ темп, тембр/ якість голосу, перерив у звучанні/пауза.

Просодика та інтонація – подібні, адже вони складені з однакових фонетичних явищ. У той же час це два різні об'єкти, відмінність між якими полягає у сфері їхньої дії. У зв'язку з тим, що просодичні характеристики властиві як просодиці, так й інтонації, то постає проблема у визначенні сфери і меж їх дії. У сучасній лінгвістиці існують два протилежні підходи до вирішення цієї проблеми. Прихильники першого вважають, що сферою дії просодики є склад, а сферою дії інтонації – фраза. Опоненти цього підходу відводять просодичним характеристикам широке мовленнєве поле та функції: членування мовлення і об'єднання його розчленованих частин (таких як склад, фонетичне слово, фраза тощо). Інтонація ж визначається як фонетична підсистема, яка автономізується саме просодичними засобами, а тому інтонація не включає організацію ритміки, організацію складів, у той час, як просодика вміщує ці поняття у собі. [16, 121]. Більш того, за

інтонацією закріплюють сферу вираження значень комунікативних одиниць мовлення, а явища, які утворюють структурну організацію інтонаційної моделі або її варіанта, іменують просодичними.

Просодика є поняттям більш загальним ніж інтонація, тому що вона організовує найрізноманітніші звукові послідовності (від складу до тексту). Термін інтонація застосовується до мовних одиниць, не меншими ніж синтагма. Інтонація, у деякій мірі, є явищем вищого рівня ніж просодика, тому що у поняття інтонації входить і змістовий аспект. Просодика вміщує лише засоби організації мовних одиниць. Таким чином, інтонаційні ознаки співвідносяться з абстрактним, фонологічним, а просодичні ознаки – з нефункціональним. Тому доцільно розрізнати терміни «просодика» та «інтонація» по відношенню до функцій, а саме: конститутивна (організація мовних одиниць в одне ціле) і делімітативна (сегментування мовного потоку) є функціями просодики, а комунікативна, модально-емоційна, кульмінативна, синтаксична та семантична – функціями інтонації.

Зокрема, Д. Кристал [195] визначає інтонацію як засіб організації мовлення в одиниці комунікації, співвідносячи її функції якоюсь мірою з використанням пунктуації на письмі. Автор пов'язує поняття інтонації з мелодикою, гучністю, швидкістю вимовляння тощо, вживаючи термін "інтонаційна модель" для характеристики окремих конструкцій або цілих речень.

Д. Кристал виділяє такі функції просодических компонентів:

1. Вираження емоцій (емотивна функція);
2. Граматична функція - маркування граматичної структури висловлення;
3. Індикація соціального статусу мовця;
4. Індикація професійної приналежності мовця: більшість професій, де мова є невід'ємною частиною професійної діяльності, мають свій виразний "паралінгвістическіє стиль".

У той же час, Д. Кристал відносить мелодику, наголос, ритм і тембр також до "просодичної" сторони мови (Crystal, 1985:58), виділяючи поняття просодеми (Crystal, 1985:181) як контрастивної, смислорозрізнявальної одиниці супрасегментної фонетики. Необхідність у використанні термінів "інтонація" та "просодія" виникає на рівні супрасегментного аналізу мовлення. При цьому одиницями сегментного рівня мови вважають звуки (фонем), що об'єднуються у склади, слова й речення, складаючи вербальний аспект мовлення. У свою чергу, основні фізико-акустичні властивості звуку (сегмента) є джерелом таких базових лінгвістичних характеристик, як висотний рівень і гучність. У сукупності з тими ефектами, що виникають у процесі дистинктивного вживання ритму та швидкості, вони відомі як просодичні характеристики.

Термін «просодія» використовується в супрасегментній фонетиці й фонології для позначення змін у висоті, гучності, темпі й ритмі. У широкому розумінні він застосовується як синонім супрасегментної системи, але у вузькому розумінні це стосується тільки згаданих змінних, при цьому інші супрасегментні особливості прийнято відносити до паралінгвістичних чинників. Крім того, у теорії фонології, запропонованій Дж.Р. Фірсом (Crystal, 1985:183), поняття просодії має спеціальний статус, що ґрунтується на її протиставленні фонематичній одиниці; остання є сегментною одиницею, наприклад, приголосної або голосної, у той час як просодичні особливості поширюються на все висловлювання. При цьому під назвою "просодія" об'єднуються не тільки наголос і сполучення слів, що об'єднуються в ритмогрупи, а й вторинні артикуляційні особливості, наприклад, округлення губ або назалізація, коли вони використовуються для виявлення фонотактичних обмежень або характеристики граматичних структур. У свою чергу, прийнято вважати, що поняття "інтонація" охоплює комплекс таких елементів, як мелодика, ритм, інтенсивність, темп, тембр і логічний наголос, що на рівні речення слугує для вираження як різноманітних синтаксичних значень і категорій, так і експресивних та

емоційних конотацій [207, 14—16]. Тобто, інтонація — це термін, що використовується в супрасегментній фонетиці для позначення дистинктивного вживання мелодичних моделей у мовленні.

Системи інтонації у трактуванні різних авторів мають незначні розходження в номенклатурі їхніх складових елементів. Це пов'язано з тим, що процеси функціонування інтонаційної системи завжди динамічні, а, отже, динаміка інтонаційного оформлення висловлювань неоднозначна і визначається в кожному конкретному випадку значною кількістю екстралінгвістичних і паралінгвістичних чинників.

Слід звернути увагу на те, що значна частина сучасних досліджень у галузі обробки мовлення впритул торкається питань вивчення функцій просодії та їхнього впливу на інформацію, що передається. При цьому поняття інтонаційної моделі вживається в контексті досліджень семантичної та прагматичної функцій просодії, зокрема, при розробці синтезаторів мовлення, внаслідок чого виникає необхідність оперувати такими поняттями, як природна або синтетична просодія, генерування просодії (Monaghan). З іншого боку, на дослідження просодії спрямовані численні дослідження суто теоретичного плану. При цьому термін "просодія" найчастіше охоплює ряд таких аспектів мовного сигналу, як тимчасові характеристики, включаючи тривалість сегментів, ритм, паузацію й темп мовлення; інтенсивність; тембр; а також інтонацію, у тому числі фразовий наголос, актуальне членування й характеристики тонального діапазону мовця (Monaghan).

Таким чином, визначаючи інтонаційний аспект мовлення переважно як висотно-тональний контур звукового сигналу, терміни "просодія" та "інтонація" найчастіше використовуються як взаємозамінні, рівнозначні. У той же час, на різних стадіях фонетичних досліджень просодія й інтонація знаходять більш однозначні трактування, що дозволяють чітко розмежовувати абстрактне фонологічне уявлення і конкретну фонетичну реалізацію, відповідно до сучасних фонологічних теорій (Ladd, 1996;

Pierrehumbert and Hirschberg, 1990 та ін.). Неважко помітити, що у всіх викладених вище трактуваннях поняття «інтонація» пов'язується переважно з практичною, експериментальною стороною фонетичних досліджень, у той час як терміном "просодія" оперують переважно на вищому рівні теоретичних узагальнень і спроб визначення стійких закономірностей для досліджуваних фонетичних явищ, подібно до того, як із рівня елементарних арифметичних операцій над конкретними величинами ($2 \times 2 = 4$) ми переходимо на рівень абстрактніших алгебраїчних залежностей ($x^2 = y$), визначаючи закономірність, якій підпорядковуються залежні й незалежні змінні. І так само, як це відбувається в математиці або фізиці, де будь-яку функцію або закон можна представити як у вигляді табличних даних, так і у вигляді компактної формули, що відбиває лінійну, квадратичну чи будь-яку іншу складнішу залежність, так само у фонетичних дослідженнях ми проводимо серію дослідів, встановлюємо конкретні значення інтонаційних параметрів, складаємо об'ємні масиви експериментальних даних, на підставі яких намагаємося стисло сформулювати загальні закономірності просодичного оформлення висловлювань певного типу або класу. Іншими словами, там, де маємо справу з окремим висловлюванням, ми говоримо про його конкретні інтонаційні характеристики — низхідний/висхідний інтонаційний контур, високий/низький термінальний тон певної конфігурації й напрямку руху, швидкий/повільний темп, велику/малу швидкість і т. п., наводячи при необхідності конкретні цифрові дані в півтонах, мілісекундах або децибелах. Коли ж на базі певного емпіричного досвіду намагаємося вивести узагальнені теоретичні закони, яким підпорядковуються ті чи інші фонетичні явища, ми оперуємо терміном "просодія". Таким чином, співвідношення між інтонацією та просодією можна інтерпретувати як співвідношення між практичним (емпіричним) і теоретичним, частковим і загальним, конкретним та абстрактним, що дає можливість виходу на

принципово новий рівень планування і проведення експериментальних і теоретичних досліджень у фонетиці та фонології.

У сучасному мовознавстві під просодикою найчастіше мають на увазі сукупність суперсегментних або ритміко-інтонаційних властивостей мови, використовуючи в близькому значенні також вираження "просодичні характеристики", "просодичні елементи", "просодична структура" і ін. Терміни "просодичний" і "суперсегментний" (також "надсегментний" або "над-сегментний"), промовці незрідка як синонімічні, акцентують різні аспекти явища: перший - характер звукових засобів, другий, - співвіднесений зі складними одиницями. Суперсегментність і звукова специфіка, що відрізняють просодичні характеристики, властиві повною мірою і інтонації.

Між поняттями «просодика» і «інтонація» в спеціальній літературі не завжди проводяться чіткі відмінності: у визначенні просодики незрідка звучать слова «інтонаційний» або «ритміко-інтонаційний», а характеризуючи інтонацію, називають як найважливішу особливість використання нею просодичних характеристик. У нашому розумінні даних виразів термін «просодика» ширший. Якщо просодика, просодична структура - це спосіб організації звукових послідовностей, починаючи із складу (склад, фонетичне слово, синтагма, вислів), то під інтонацією розуміють - принаймні в найбільш поширеному зараз розумінні цього слова - лише просодична організація висловів і синтагм. З іншого боку, кажучи про просодику, зазвичай мають зважаючи на лише засоби просодичної організації мовних одиниць, тоді як в поняття інтонації (інтонації мови, його інтонаційної системи) входить і змістовна сторона. Доцільність розрізнення понять "просодика" і "інтонація" стосовно мов визначається тією надзвичайно важливою роллю, яку грає в них наголос.

Ряд вітчизняних дослідників (О.С. Ахманова, Т.С. Богомазова, Л.В. Бондарко, Л.А. Вербіцкая, М.В. Гордіна, С.В. Кодзасов, О.Г. Козьмін, П.С. Ковалів, Л.І. Хицко і ін.) вважає, що інтонація – загальніше поняття, що

включає просодію. Для ілюстрації приведемо думку О.С. Ахманової: інтонація - «складний комплекс просодичних елементів, що включають мелодику, ритм, інтенсивність, темп, тембр, логічний наголос, службовець на рівні пропозиції для вираження як різних синтаксичних значень так і експресивних конотацій. Це – широке розуміння інтонації, а у вузькому сенсі термін інтонація може виступати синонімом мелодики. У такому разі термін просодія буде загальнішою і включити інтонацію. У роботах інших дослідників визначена різниця між інтонацією і просодією. Так, на думку Л.В. Златоустової, хоча обидва цих терміну мають загальну природу, їх функціональне призначення все ж розрізняється: інтонація служить для вираження основних смислових стосунків у вислові, а просодія оформляє мову за допомогою надсегментних засобів [71, 11-12].

Н.Д. Светозарова також розмежовує поняття «Просодія (просодика)» і «інтонація»: «Термін «просодика» ширший, але в певному відношенні вже терміну «інтонація». Якщо просодична структура – це спосіб організації звукових послідовностей (починаючи із складу – склад, слово, ритмічна група, синтагма, вислів), то під інтонацією розуміється лише спосіб просодичної організації синтагм і висловів. З іншого боку, кажучи про просодіку, зазвичай мають на увазі лише засоби просодичної організації мовних одиниць, тоді як в поняття інтонації входить і змістовний аспект» [142, 5-6].

А.М. Антіпова застосовує термін просодія «для позначення системи надсегментних властивостей мови: висоти тону, тривалості, гучності» [134, 6]. Просодичні характеристики (властивості) – це суб'єктивні відчуття, що виникають при сприйнятті мовного сигналу. Основою таких відчуття є акустичні параметри, присутні в мовному сигналі. Таким чином, просодичні характеристики – це суб'єктивні кореляти об'єктивних акустичних параметрів. Просодичні характеристики є базою для сприйняття складніших, комплексних характеристик. Частота основного тону є прімарним акустичним корелятом більш за складно сприйману

якість – мелодики, інтенсивність – гучність, а тривалість – прімарний корелят темпу.

Р.К. Потапова поряд з просодією і інтонацією виділяє просодіку і просодеміку, визначаючи просодію як субстанціональне поняття, що відноситься до матеріальних засобів реалізації звучної мови, ЧОТ, що характеризується, інтенсивністю і тривалістю. Терміни просодіка і просодеміка відносяться до функціональної сфери, вони формуються просодією. «Виражаючись метафорично, просодія – це будівельний матеріал, просодіка – спосіб реалізації задуманого, просодеміка – соціальне призначення споруди і її різниця від будівель за тією чи іншою ознакою. [134, 101-103].

Термін інтонація визначається Потаповою як абсолютно відмінний від просодії, просодики і просодеміки. Відмінність полягає в тому, що останні «ніколи самі по собі не є мовними знаками, вони є лише частиною мовного знаку», але «в реальній мові обидві сфери (просодія, просодіка, просодеміка, з одного боку, і інтонація – з іншою) нерозривно зв'язано між собою. Будь-яка реалізація мовного повідомлення є складною структурною єдністю субстанції (просодичних характеристик) і функції (просодики, просодеміки, інтонації)».

Інтонація – більш емке поняття, ніж просодія. Інтонація утворює комплекс надсегментних характеристик, який представляє функціональну єдність високого рівня, ніж сума його компонентів. Просодію розуміють, як сукупність надсегментних параметрів: паузації, мелодики, темпу, акцентної будови, ритму, тембру, акустичними корелятами яких є різні комбінації ЧОТ і інтенсивності, протяжні в часі, створюючи матеріальну сторону даного явища. У деякому роді, «просодія – парадигма надсегментних одиниць, а інтонація – їх синтагматика, інтегроване функціонування в мові» [6, 24].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Інтонація – складний компонент мови, який вивчався ще з давніх часів і вивчається до сьогодні. Інтонація - поняття лінгвістичного феномену. Основними компонентами інтонації є висота голосу, темп та паузи, наголос у реченні. Інтонація пов'язана з лексичними і синтаксичними засобами. Складові частини допомагають мовцю виразити ту чи іншу точку зору, відобразити ставлення до того чи іншого предмета, передати емоційний настрій. Взагалі інтонація цілісне явище. Відіграє як граматичну так і підсилюючу функцію.

Інтонація являє собою досить складне, багатопланове і надзвичайно важливе явище в загальному контексті мовної діяльності людини. Саме інтонація фактично організовує усну мову в цілому, в тому числі і читання. За допомогою інтонації пропозиціям надається значення питання, спонукання, прохання, повідомлення. Інтонація дозволяє передати емоційно-сміслові відтінки тексту, висловлюючи стан, настрій автора (сум, тривога, радість), його ставлення до описуваного (іронія, повагу, гордість, ніжність і т.д.).

У традиційному підході під інтонацією звичайно розуміють сукупність змін відносної висоти тону в складі, слові, словосполученні і в цілому висловлюванні, передавальну суб'єктивне ставлення мовця (пише) до вислову. Найважливіша функція інтонації - визначення модальності висловлювання.

Виконання цієї і всіх інших функцій інтонації визначається особливостями її структурної організації, в якій найчастіше виділяють шість основних компонентів: наголос, мелодику, темп, тембр, силу звучання і паузу. Всі ці компоненти, об'єднані в інтонації, створюють відчуття живого потоку людської мови. Тому знання природи інтонації має таке важливе значення для кожної людини. Уміння виразно говорити або відтворювати

художній текст, виконуючи вимоги декламаційного мистецтва, називають умінням живописати інтонацією або малювати інтонацією.

На сучасному етапі літературна мова функціонує у двох основних формах – в усній і писемній. Обидві служать комунікативній меті. Найбільше інтонація притаманна усній формі мови.

Ділові переговори були і є центром домовленостей між різними державами, країнами і людьми. Є певна класифікація діалогів в залежності від комунікативних цілей. Ділова мова відбиває картину світу обумовлену структурою рідної мови. До основних видів ділових переговорів можемо віднести – наради, переговори, телефонні переговори, публічні виступи. В залежності від відстані: контактне і дистанційне.

Діалог складається з певних етапів і в залежності від етапу підбираються фрази, розставляються акценти. На початковому рівні – актуалізується прагматична мета переговорів, встановлюється зв'язок між мовцями. На даному етапі йде використання стандартних фраз привітання, постановки проблеми для зустрічі або переговорів, перерахування основних моментів зустрічі. На медіальному етапі (основна частина) відбувається динаміко-подійне і стратегічне розгортання переговорів. І на завершальному етапі відбувається попередньо-заклучне або вирішальне розгортання переговорів.

Велика кількість підручників, посібників и просто книг розміщує поняття інтонації просодії або поряд або з думкою про те, що це однакові або близькі за значенням поняття. Просодика є поняттям більш загальним ніж інтонація, тому що вона організовує найрізноманітніші звукові послідовності (від складу до тексту). Термін інтонація застосовується до мовних одиниць, не меншими ніж синтагма. Інтонація, у деякій мірі, є явищем вищого рівня ніж просодика, тому що у поняття інтонації входить і змістовий аспект. Просодика вміщує лише засоби організації мовних одиниць. Таким чином, інтонаційні ознаки співвідносяться з абстрактним, фонологічним, а просодичні ознаки – з нефункціональним. Тому доцільно розрізняти терміни

"просодика" та "інтонація" по відношенню до функцій, а саме: конститутивна (організація мовних одиниць в одне ціле) і делімітативна (сегментування мовного потоку) є функціями просодики, а комунікативна, модально-емоційна, кульмінативна, синтаксична та семантична – функціями інтонації.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОЦЕДУРА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Під час проведення комплексного аналізу просодичних особливостей ділових переговорів ставились і вирішувались такі завдання: здійснення класифікації ділових переговорів, характеристика типів переговорів, дослідження особливостей мовлення а саме реципієнта та мовця, вияв загальних особливостей і розходжень, опис і аналіз механізмів функціонування та взаємодії різнорівневих лінгвістичних засобів при вираженні різних комунікативних та емоційно-модальних значень, а також визначення ролі просодії як засобу вираження мовної експресії.

Для проведення аналізу об'єкта дослідження його процедурна організація складалась з двох етапів: 1) перша (підготовча) стадія – формування і підбір експериментального матеріалу дослідження; 2) друга – експериментальний аналіз аудіо записів ділових переговорів.

2.1. Лінгвістичний аналіз і добір мовленнєвого матеріалу з проблеми дослідження

Критеріями добору діалогів слугували: 1) схожість лексико-синтаксичних структур фраз; 2) урахування різноманітних чинників (психологічний стан мовця, ставлення до мовленнєвого контексту, сила прагнення до досягнення мети), які зумовлюють, у свою чергу, варіативність інтонаційних контурів висловлювань.

З діалогів між учасниками в рамках пасивного експерименту було відібрано реалізації розповідних (стверджувальних та заперечних), і питальних (загальних та спеціальних) висловлень американських та українських мовців. Україномовним матеріалом слугували діалоги розміщені в інтернеті

телеканалом «Місто» (м.Полтава), програма PROCAPITAL. Експериментальний матеріал англійською мовою був обраний з інтернет порталу та аудіо матеріалів представлених у додатках до книг Оксфордського видання 2012-2013 р. в яких представлені діалоги записані носіями мови.

Експериментальне дослідження проводилось на матеріалі аудіо та відеозаписів, представлених на веб-сайтах мережі Інтернет у вигляді мультимедійних файлів з розширенням (.mpg, .wav, .mov). Добір матеріалу дослідження здійснювався методом суцільної вибірки. Великий вибір матеріалу записувався у вигляді відео файлів з розширенням mp4 за допомогою спеціальної програми YTDVideoDownloader.

Сформований експериментальний корпус дослідження, до якого увійшли 7 українських і 14 американських ділових переговорів загальною тривалістю звучання 132 хвилини українською мовою і 120 хвилин англійською мовою, використано для подальшого проведення слухового та аудиторського аналізів. Згідно з біографічними даними були у віці від 25 до 50 років, а також носіями нормативної американської або української вимови.

Під час опрацювання діалогів їх структуру було розподілено на декілька частин а саме:

- 1) зав'язка або початок бесіди (встановлення контакту) :
 - привітання
 - представлення мовців (прізвище, імя по-батькові, країна або місто, яке представляє, займана посада – формальна частина, яка є обов'язковою, навіть коли співбесідники вже знають одне одного, що є характерною рисою ділових переговорів);
- 2) Медіальна частина:
 - причина з якої ведуться переговори;
 - обговорення (дискусія).
- 3) Заклучна частина:
 - підведення підсумків

- вирішення питань.

Якщо розглянути подані частини в процентному співвідношенні, то на початкову частину відводиться 8% часу, медіальну – 82% і на заключну – 10%.

На **наступному етапі** проведення дослідження – інструментальному аналізі акустичних параметрів мовлення експериментальний матеріал опрацьовувався за допомогою програм WaveLabLE 7, Praat, Audacity.

2.2. Методика проведення експериментального та інструментального дослідження

Системний підхід і комплексний характер аналізу досліджуваного матеріалу визначили методологію проведення експерименту на всіх його етапах.

Експериментально-фонетичне комплексне дослідження здійснювалося на основі методу структурно-функціонального вивчення мовленнєвої інтонації на матеріалі мовлення американських та українських мовців і складалося з таких етапів: лінгвістичний аналіз і добір мовленнєвого матеріалу з проблеми дослідження; слуховий аналіз матеріалу дослідження; аудиторський аналіз матеріалу дослідження; інструментальний аналіз експериментального матеріалу (за допомогою спеціальних програм роботи з голосом) [9].

Перед проведенням слухового й аудиторського аналізу було проведено групування використовуваних експериментальних фраз методом мінімальних пар за такою методикою: з великої кількості фраз були обрані схожі за своєю структурою, тематикою, за приналежністю до початку, середини чи кінцівки переговорів фрази. Дані фрази були поділені на групи за тривалістю, кількістю слів і відповідно в залежності від етапів проведення переговорів. В

свою чергу в діалогах присутні стверджувальні і питальні фрази матеріал було згруповано за цим показником.

Під час визначення загальних і дистинктивних просодичних характеристик - фрази представлені кожним із мовців окремо, проводилась характеристика спільного ряду ознак і наявністю однієї диференціальної ознаки – приналежністю до певного типу. Спочатку пройшла вибірка загальних характеристик мовлення і лише потім проводився більш детальний порівняльний аналіз з метою виявлення просодичних особливостей діалогічної мови під час проведення ділових переговорів.

Сегменти інтонаційної групи – передшкала, шкала, ядро й заядерна частина – виділяються особливостями оформлення висотного компонента (висота основного тону, напрямок руху основного тону), причому найбільш різко за ступенем виокремлення висотним компонентом протипоставлені шкала та ядро.

Тип ядерного тону (спадний, висхідний, рівний, висхідно-спадний, спадно-висхідний, висхідно-спадно-висхідний, спадно-висхідно-спадний) є основною просодичною характеристикою інтонаційної групи. Тип шкали (висхідна, спадна або рівна відповідно до напрямку руху основного тону, регулярна, східчаста, змінна й скандентна – залежно від рівня розташування наголошених і ненаголошених складів) також відіграє істотну роль при аналізі мелодичних характеристик мовлення (Саєнко Т.І.).

Передшкала менше за інші сегменти виділяється мелодичним оформленням, однак у порівнянні з ненаголошеними складами шкали вона більш інформативна й точніше відтворюється носіями мови. Заядерні склади зазвичай продовжують рух основного тону в ядрі, не вносячи у нього ніяких змін. Посилення наголосу на заядерних складах може збільшити їхню значимість (вагомість) в інтонаційному оформленні фрази.

Багато лінгвістів сходяться на думці, що смислорозрізнавальні можливості мелодичного компонента інтонації реалізуються не за рахунок особливостей просодичного оформлення того або іншого сегмента

інтонаційної групи, а в результаті взаємодії інтонаційних конструкцій передшкали, шкали і ядра, функціонально пов'язаних у мовленнєвому акті (А.Й. Багмут, Т.О. Бровченко, В.В. Виноградов, Т.М.Корольова, І.В. Корунець, А.А. Каліта, М.П. Дворжецька, Л.Р. Зіндер, О.І. Стеріополо, Л.О. Штакіна, D. Bolinger, В.М. Charleston, D. Crystal, M. Davenport, K. Johnson, R. Kingdon, D. Ladd). Певний внесок у диференціацію переданих засобами просодії смислових значень роблять динамічний або силовий, а також темпоральний і тембральний компоненти інтонації.

Динамічний компонент інтонації аналізується головним чином з позицій словесного та фразового наголосу. Логічне або емоційне наголошення слова за рахунок посилення інтенсивності мовленнєвого сигналу найчастіше має вирішальне значення не тільки для інтерпретації логіко-смислової структури висловлення, маркірування зв'язку між його окремими частинами, але також для оформлення акцентно-ритмічної структури та тема-рематичної конструкції фрази.

Мета інструментального аналізу було підтвердити об'єктивність лінгвістичних висновків, отриманих за допомогою суб'єктивних методів дослідження (слуховий) і підтвердити графіками і точними вимірами.

Інструментальний аналіз полягав у визначенні фізичних показників просодичних характеристик мовлення на матеріалі вузького корпусу матеріалу. Завданням дослідження було визначення динамічних, тональних та темпоральних акустичних характеристик.

Методологічний апарат ґрунтувався на методах інтонографічного аналізу, за допомогою яких і була встановлена об'єктивна картина, що характеризує роль у просодичному оформленні ділових переговорів основних компонентів інтонації – ЧОТ, тривалість та інтенсивність вимовлення мовних відрізків у різних видах речень на початковому, медіальному і заключному етапах переговорів.

Інструментальний аналіз проводився на експериментального матеріалу, загальне звучання якого складає 40 хвилин англійською мовою і 40 хвилин

українською мовою з використанням методів інтонографічного аналізу за допомогою програмного забезпечення, яке застосовується під час проведення аналізів для розпізнавання мовлення і виявлення основних акустичних характеристик – Praat, Wincecil, Audacity.

Після проведення слухового аналізу виникла потреба в проведенні дослідження методами інструментального аналізу таких просодичних характеристик:

- тональних характеристик: форма й напрямок руху оригінальної кривої частоти основного тону в інтонаційній групі та її сегментах, місце локалізації частотного максимуму речення, визначення частотного максимуму і мінімуму в частинах речень;
- динамічних характеристик: форма й напрям руху в інтонаційній групі, локалізація мінімуму і максимуму в окремих синтагмах;
- темпоральних характеристик: показники відрізняються від будь-якого іншого виду співрозмов чи співбесід, і темп відрізняється на різних стадіях переговорів.

2.3. Структурні та лексико-граматичні особливості ділових переговорів

Офіційно-діловий стиль, попри мовленнєву шаблонність, а отже, й своєрідність, не становить окремої мовної комунікативної системи, він є складовою частиною мови. Мовна система різних жанрів (заяв, протоколів та ін.) офіційно-ділового стилю відрізняється від інших стилів суто специфічними ознаками: значною кількістю стандартних форм вислову, нормативних мовних одиниць — слів, мовних зворотів, структурних різновидів речення.

До основних лексичних особливостей ділового стилю відносять: вкрай обмежене використання слів у переносному значенні; широке вживання суспільно-політичної лексики і лексики, пов'язаної з реаліями громадської і професійної діяльності особи, з її побутом; майже повна відсутність

фразеологізмів (лише в протоколах повністю або частково фіксується не позбавлене фразеологізмів мовлення учасників певного засідання, зборів та ін.), широке вживання готових словесних формул типу: у зв'язку з, відповідно до, з метою, згідно з, залежно від що спрощує й полегшує процес укладання окремих видів документів; повторюваність тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій як результат досягнення однотипності вираження думки. Лексика здебільшого нейтральна, вживається в прямому значенні. Залежно від того, яку саме галузь суспільного життя обслуговує офіційно-діловий стиль, він може містити суспільно-політичну, професійно-виробничу, науково-термінологічну лексику. У текстах часто вживаються словосполучення з дієсловами у формі теперішнього часу із значенням позачасовості, постійності дії: рішення надсилається, виробнича рада розглядає, має місце. Вживаються і такі звороти: з оригіналом згідно, складено й завірено (засвідчено) у двох примірниках, вжити заходів, визнати за можливе, звернутися в заяву, надати слово, оголосити подяку, перерахувати кошти, накласти резолюцію, доводити до відома, давати згоду, вирішити питання.

Найхарактерніші речення - прості поширені (кілька підметів при одному присудку, кілька присудків при одному підметі, кілька додатків при одному з головних членів тощо). Вживаються також складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.

До синтаксичних особливостей ділового мовлення відносять: вживання простих речень із однорідними членами, причому ряди цих однорідних членів можуть бути поширеними (до 8–10); наявність пасивних конструкцій; нанизування родового відмінку, тобто. вживання ланцюжка імен іменників в родовому відмінку; переважання складних пропозицій, особливо складнопідрядних, з додатковими умовними.

В усній формі ділового мовлення використовується значна кількість професійних ідіом: розписати суму, рознести за відомостями, підняти звітність, зняти з балансу, напрацювати зв'язки, вийти на споживача,

запустити в роботу. Використання цих виразів створює особливу стилістичну своєрідність усного ділового мовлення.

Однією з характерних рис синтаксису усного ділового діалогічного мовлення є використання словосполучень і предикативних одиниць у неповному вигляді: Ну який сенс / я пропонувала ... Тобто по факсу / я показую вам документ / за якою ціною ... // Я вас запевняю / щоб у вас не виникало такої думки.

Елементи інтонації реально існують лише в єдності, хоча в наукових цілях їх можна розглядати і по окремо. Інтонація за своєю природою суперсегментний. Вона як би надбудовується над лінійною структурою мови. Щоправда, як зазначає В.М. Всеволодський - Гернгросс, коли зміст висловлювання, укладену в словах, недоступне для сприйняття, можна спостерігати як би інтонацію "в чистому вигляді". По-перше, це має місце при сприйнятті мовлення іноземною, незрозумілою для слухача мовою, по-друге, при слуханні в ускладнених умовах (наприклад, через стінку), коли слів розібрати неможливо. В обох випадках вловлюється лише інтонація.

Однією з найважливіших функцій інтонації цілого словосполучення є визначення закінченості або незавершеності висловлювання; саме - закінченість інтонації відокремлює фразу, завершене вираження думки від частини пропозиції, від групи слів.

Офіційно-діловий стиль сучасної української літературної мови, на думку Л. Мацько, О. Мацько, О. Сидоренко та ін., спершу «розвивався тільки як епістолярій приватного характеру.

Найістотнішими мовними ознаками ділового стилю є:

- чітке розмежування його зразків;
- дотримання прийнятого порядку в оформленні кожного різновиду документів;
- широке використання слів, пов'язаних з діловою лексикою, яка стосується певної галузі суспільного життя;

— вживання слів у найбільш звичайному для них значенні, зокрема слів-термінів, тобто слів, що мають, як правило, одне лексичне значення, виражають чітко окреслене поняття, створене в певній галузі науки, техніки або мистецтва;

— послідовність у викладі думок, його членування на абзаци, параграфи, пункти;

— користування усталеними формами висловлювання, які перетворились на фразеологізовані в канцелярсько-діловому мовленні.

Монолог у діловому спілкуванні становить тривале висловлювання однієї особи: відносно безперервне, послідовне, логічне з певною завершеністю та складною структурою. Діалог – розмова між двома чи кількома особами, може бути спонтанним, експресивним. Дистанційне, опосередковане спілкування відрізняється від контактного, безпосередньо інтонаційним забарвленням мовлення стислістю і регламентованістю, неможливістю використання жестикуляції і наочності як носіїв інформації.

Говорячи про інтонацію в реалізації тексту як цілого, виділяють три основні її функції: 1) організації—організовує текст як мовне явище; 2) структурування — членує і зв'язує текст; 3) контекстуальну — полягає в змістовому членуванні тексту. І. Г. Торсуєва відзначає, що інтонація, крім зазначеного, співвідносить окремий текст із певним жанром і стилем; виділяє за ступенем важливості та інформативності відрізки тексту стосовно його головної ідеї; поєднує змістові відрізки тексту; виступає засобом міжфразового зв'язку; виконує функцію впливу на слухача.

Штампи певною мірою вдається долати, особливо в усному діловому мовленні, у якому стандартність висловлювання значно менша, ніж у писемному. Діловому мовленню властиві елементи інших стилів — художнього, публіцистичного і наукового. Нерідко мовці вдаються до перифраз (стилістичного прийому), називаючи особу або предмет не прямо, а описово і за найхарактернішими ознаками, напр.: Санкт-Петербург — місто на Неві; телевізор — голубий екран; Якутія — алмазний край і т. ін.

Спрямування й мета спілкування в межах офіційно - ділового стилю полягають у тому, щоб забезпечити максимальну об'єктивність і точність у вираженні думки.

Стандартні мовні структури — слова, словосполучення і речення — в офіційно-ділових текстах узвичаєні й стилістично природні. Дотримання їх забезпечує належну культуру офіційно-ділового мовлення, яка в такому разі полягає в тому, щоб точно заповнити заздалегідь підготовлені бланки (запис прізвища, ініціалів, вказівка на займану посаду, місце проживання та ін.). З цієї причини ніхто з мовців не повинен привносити до форми загальноприйнятих ділових документів та під час переговорів нічого суто індивідуального.

З метою досягнення бажаних результатів сторони переговорного процесу вибирають відповідні стратегічні та тактичні підходи до ведення переговорів.

Жорсткий – коли обидві сторони, зайнявши протилежні позиції, вперто відстоюють їх, застосовуючи тактичні прийоми, щоб ввести противника в оману щодо істинної мети, і роблять невеликі поступки, необхідні для продовження переговорів. У ході переговорів суперечка може перетворитися в змагання волі і згоди може бути не досягнуто.

М'який – коли кожна сторона вважає іншу сторону дружньою. Замість того, щоб робити ставку на досягнення перемоги, вони підкреслюють необхідність досягти хоча б згоди. Стратегія м'якого підходу полягає в тому, щоб робити пропозиції і йти на поступки, довіряти іншій стороні, бути дружелюбним і поступатися для уникнення конфронтації там, де це необхідно. За такого підходу сторони можуть прийти до неясних і нерозумних рішень.

Принциповий (Гарвардський) – альтернативний вищенаведеним, сконцентрований на основних інтересах сторін, взаємовигідних варіантах і справедливих стандартах, приводить до досягнення розумного результату.

Американські знавці переговорного процесу Роджер Фішер та Уільям Юрі описали метод принципівих переговорів. Вони протиставляють винайдений ними метод принципівих переговорів стандартній переговорній стратегії – позиційному торгу, який часто залишає у “переговорників” почуття незадоволеності, виснаження, відчуження. Адже люди опиняються перед дилемою: бути “м’якими” і йти на поступки чи бути “жорсткими”, оголосити війну і перемогти, зіпсувавши стосунки з протилежною стороною.

Особливість методу принципівих переговорів у змозі вирішувати проблеми, виходячи із суті справи, а не позицій партнерів по переговорах. Партнери намагаються знайти взаємну вигоду там, де це можливо. А там, де інтереси не збігаються, досягати результату, обґрунтованого справедливими нормами.

Дослідники просодії прагматичного плану усного тексту з настановою на урочисту патетику виявили, що основними фонетичними ознаками жанру на сегментному рівні є: уповільнений темп вимови, підвищена чіткість вимови невиділених складів, дотримання фонетичної опозиції як у наголошеній, так і в ненаголошеній позиціях; значний відсоток емпатичних наголосів; дрібне членування фраз на синтагми, незначна кількість складних акцентних одиниць; максимальні часові коефіцієнти пауз, максимальний частотний діапазон фрази, високий рівень, невеликі міжскладові частотні інтервали в межах синтагм та більші на стиках синтагм, значні показники середньо складових значень пікової інтенсивності [155]. Мовлення – це практичне користування мовою в конкретних ситуаціях і з наперед визначеною метою, це діяльність за допомогою мови, особлива психічна діяльність. Щоб бути зразковим мовлення має характеризуватись такими найважливішими ознаками:

- 1) правильність, тобто відповідати літературним нормам, що діють у мовній системі;

- 2) змістовність – глибоке осмислення теми головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією на дану тему; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого;
- 3) послідовність – логічність та лаконічність думок;
- 4) багатство - використання різноманітних засобів вираження думок у рамках відповідного стилю, уникнення повтору слів, однотипних конструкцій реплік;
- 5) точність – добирати слова, які найбільше відповідають висловлюваному змісту;
- б) виразність – виділення найважливіших місць у висловлюванні;

[32]. В діалогічному мовленні відбувається постійний підбір синтаксичних структур відповідей різної комунікативної направленості. Діалогічна мова заснована на мовній взаємодії співрозмовників при якому відбувається чергування говоріння і аудіювання. Характерною особливістю діалогу являється зменшення навантаження на лексичне значення слова в процесі передачі інформації, це компенсується використанням жестів, мімік, інтонації, які надають особливого відтінку висловлюванню. Форма діалогу запитання-відповідь є найбільш розповсюдженою формою спілкування. Найбільш використовуваними є спеціальні запитання, хоча присутнє використання і загальних запитань з модальним навантаженням перепитування, уточнення інформації.

Характерним для англійської мови є використання запитань у формі стверджувальних речень. Про це свідчить порядок використання слів у реченні і порядок слів у реченні. Щодо синтаксичних характеристик речень – безсполучникові речення, в яких функцію з'єднання виконується інтонаційними і пара лінгвістичним засобами. Зв'язок підтримується тільки завдяки змісту речення. Одна фраза поєднана з іншою інтонаційними засобами, а саме використанням висхідної інтонації, не дивлячись, що за своєю структурою речення має бути завершеним. Це спричинено зав'язкою одного речення до іншого. Відповідь на запитання не характерна звичайному

мовленню і не складається з одного речення. Відповідь в ряді висловлювань. Прослідковується компресія – поєднання слів і скорочення, що може спричинити недоговореність. Кожна реакція на будь-яке запитання впливає на інтонаційне забарвлення фраз. Форма живого але частково підготовленого мовлення спричинює інтонаційні змін, які відрізняються від нормативного вимовляння тих чи інших фраз і запитань в обох мовах.

Мелодичні характеристики.

Приблизно 90% опрацьованих реплік-відповідей мали висхідний тон мелодичному оформленні термінальної частини в англійській мові. В українській мові – на низькому рівні. На відміну від англійської мови немає різкого зниження завершального тону.

У питально-з'ясувальних реченнях виникає потреба тоді, коли мовець хоче з'ясувати, дізнатись від співрозмовника (співрозмовників) про ті факти дійсності, яких він не знає, щодо яких має сумнів. Неодмінним засобом організації таких речень є питальні займенники (хто, що, який, чий, котрий, скільки) і прислівникові слова (де, куди, звідки, коли, доки, як, чому, чом, чого), які й позначають узагальнено те, що за-питувач-співрозмовник хоче з'ясувати: А хто їде з молодих? (М. Коцюбинський); Що це з тобою сталося таке? — допитується Колісник (Панас Мирний); А ти що робиш ото на хаті? — гукнув голова на Лавріна (І. Не-чуй-Левицький); Який тип мелодики характерний для питальних речень без питальних слів і з питальними словами? (З підручника); А де ж це хазяїн? — мовив голосно (А. Головка); Де могили наших героїв, товаришів наших? (О. Довженко); Доки працюватимеш? Відколи почав? (В. Минко); Як ти тепер відчуваєш себе?; Чом з нею не живеш у згоді? (М. Коцюбинський).

Своєрідний різновид питально-з'ясувальних речень становлять так звані альтернативні питальні речення: Ви пишете вірші, повісті чи п'єси?; Він як відповідав: упевнено чи невпевнено? Питання в таких структурах передбачає альтернативну відповідь, тобто відповідь, яка допускає одну з

двох або кількох можливих. Той, хто запитує, прагне дізнатись від співрозмовника, яке з перелічених слів відповідає реальному стану речей. Інтонація промовляння даних типів питань є висхідною, що характерно для уточнення.

У питально — уточнювальних реченнях мовець має потребу тоді, коли хоче, щоб співрозмовник лише підтвердив або заперечив зміст запитання. На таке запитання завжди можна відповісти тільки однослівним «Так або Ні». Також і структури складнопідрядного речення можуть мати значення уточнювальної прямої питальності.

Окремим різновидом власне питальних речень є перепитувальні речення. Це, як правило, граматично неповні діалогічні конструкції. Звичайно повторюється такий елемент попереднього висловлення, що не досить зрозумілий або неясно почутий співрозмовником, внаслідок чого й виникає потреба в його повторенні. Під час проведення ділових переговорів дані фрази використовуються у більшості випадків в медіальній частині проведення переговорів.

Темпоральні характеристики. В англійській мові присутній прискорений темп реплік відповідей на всіх етапах ділових переговорів. Тривалість відповіді від 0.95 секунд до 3.8 секунд на початку бесіди, від 2.19 до 5.91 в медіальній частині і від 1.01 секунди до 2.97 на заключному етапі. В українській мові прослідковується тривалість реплік від 1.35 до 6.34 на початковому етапі, від 1.37 до 6.44 секунди на медіальному етапі переговорів і від 1.32 до 4.76 на заключному етапі.

Речення за метою висловлювання поділяються на розповідні, питальні й спонукальні. Розповідними називаються речення, що містять повідомлення про різні явища, події, факти, предмети, їх ознаки.

Розповідні речення різні за змістом і структурою. Це найпоширеніший тип речень у різних стилях мови.

Питальними називаються речення, що містять у собі запитання, яке спонукає співрозмовника до відповіді. Залежно від характеру, запитання в свою чергу поділяються на підгрупи: 1) власне питальні речення, що передбачають обов'язкову відповідь: - Чи ви відвідаєте сьогодні виставу?; 2) питальні речення які передбачають тільки ствердження чи заперечення того, що в них висловлюється: - А ви працюєте на цій фірмі?; 3) риторичні речення, що містять у собі твердження й не потребують відповіді: - Та чого б це ви так переживали?; 4) питально-спонукальні речення містять спонукання до дії, що виражене через запитання: - Чи не розкриєте ви нам секрет свого успіху?

Розповідними називаються речення, що містять повідомлення про різні явища, події, факти, предмети та їх ознаки. Розповідні речення різні за змістом і структурою.

Спонукальними називаються речення, в яких виражається спонукання до дії. Вони можуть виражати різні волевиявлення: наказ, вимогу, заклик, побажання, пораду, дозвіл, заборону. До засобів вираження спонукання належать: 1) наказовий спосіб дієслова: Бери справи в свої руки і управляй! 2) неозначена форма дієслова: Так держати! Тримайтеся!; 3) форми умовного способу, які набули значення спонукання: Зайнятись би нам справою. Речення в яких є вигуки, що виважають волевиявлення, також відносять до спонукальних: Годі!

Розповідні, питальні й спонукальні речення мають різний ступінь емоційного забарвлення. Одні вимовляються зі звичайною інтонацією і належать до емоційно нейтральних, інші – з підсиленою, напруженою й називаються окличними. Найчастіше з результатів вибірки зустрічаються нейтральні речення. Також зустрічаються речення змішаного типів: розповідно-окличні, питально-окличні та спонукально-окличні.

Однією з визначальних (хоча й не власне граматичних, синтаксичних) ознак спонукальних речень є інтонація, яка буває різнотипною, однак найчастіше наказовою, прохальною, бажальною, закличною. Спонукальна

інтонація може наближатись до питальної чи розповідної. Отже, інтонація — категоріально суттєва властивість як дієслівних, так і недієслівних спонукальних речень: Читайте тихо! Спокійно! Тихіше!

Спонування, розповідність і запитання — це категорії, які незмірно багаті на значеннєві та експресивно-стилістичні, емоційні оцінки — спільні, схожі і взаємопроникні. Грані між спонукальними і розповідними реченнями можуть стиратись. Розповідним мовленням теж можна спонукати до дії, напр.: Приїхав мій знайомий — речення розповідне. На цю фразу можна і не зреагувати, і, зацікавившись повідомленням, сприйняти його як непряме спонування до дії, як непрямо спонукальний вислів. Зрештою, будь-яке розповідне чи питальне висловлення, яке так або інакше впливає на поведінку людини, може функціонально осмислюватись і сприйматись як речення спонукальне.

За структурою речення поділяються на прості й складні. Просте речення має у своєму складі одну граматичну основу, виражену сполученням підмета і присудка або лише одним головним членом: За добу виділяється понад 10 тис. грн. на розвиток виробництва. В ускладненому реченні є дві й більше граматичні основи.

Прості речення можуть бути двоскладними й односкладними, непоширеними й поширеними, повними й неповними, ускладненими й неускладненими.

Під час проведення вибірки 92% речень були двоскладними, поширеними, повними. Близько 2 % були ускладненими, і мали в своєму складі однорідні члени, вставні слова.

Порядок слів у реченні зумовлений його змістом і граматичною структурою. В українській мові розрізняють прямий, або звичайний порядок слів і зворотний або інверсію. За прямого порядку слів підмет передуює присудкові: Ми сьогодні зібралися. Другорядні члени речення за прямого порядку слів розміщуються подібно до компонентів словосполучення. За прямого порядку слів додатки зазвичай пост позиційні: Вміле використання

коштів може наблизити нас до мети. За інверсії присудок передує підметові: Надходять кошти постійно.

Порядок слів разом з інтонацією дає мовцеві змогу передавати різні відтінки думки, її експресивно-емоційне забарвлення. (Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В.).

Отже порядок слів в українській мові може бути довільним, що відрізняє його від англійського речення. В англійській мові ж порядок слів жорстко закріплений і не повинен змінюватися хоча і порядок слів в англійському реченні може бути двох видів – прямий і непрямий (зворотний).

Синтаксис мови являє собою більш складну структуру мови, ніж слово. Синтаксичний рівень мови має свої одиниці - це словосполучення і речення.

Аракин визначає словосполучення як з'єднання двох або більш знаменних слів, об'єднаних на основі визначеного синтаксичного зв'язку і виконує номінативну функцію.

Наприклад:

новий годинник - a new watch

Таким чином, словосполучення, так само як і слово, виконує ту саму функцію: воно називає предмет, явище, дію, процес.

У словосполученнях англійської мови кожен компонент стоїть у своїй як би "застиглій" формі, де тільки іменник може змінюватися відповідно до кількості людей або предметів. Наприклад, у beautiful girl або beautiful girls ми бачимо, що з додаванням морфеми -s змінилася тільки кількість дівчат, про які ми говоримо, що вони прекрасні, сам же прикметник beautiful залишився незмінним, тоді як в українській мові різниця між словосполученнями в морфологічному змісті була б разючою: "красива дівчина - красиві дівчата". У словосполученнях української мови (прикметник + іменник) прикметник приймає форму відповідно до іменника. Наприклад, у парі "красива дівчина" не можна сказати "красивий дівчина"

Одним з основних ознак словосполучення є синтаксичний зв'язок, а отже можна виділити сурядний і підрядний зв'язок словосполучень. Тобто, якщо компоненти словосполучення знаходяться в рівних відносинах один до одного, то в цьому випадку ми говоримо про сурядний синтаксичний зв'язок.

Наприклад:

кіт і собака - cat and dog

собака і кіт - dog and cat

У таких словосполученнях можна поміняти місцями його компоненти і зміст не зміниться.

Якщо ж компоненти знаходяться в нерівних відносинах, тобто один компонент підлеглий іншому, тоді можна говорити про підрядний синтаксичний зв'язок. У таких словосполученнях перестановка слів неможлива без істотної зміни змісту словосполучення.

Як приклад можна розглянути і порівняти два словосполучення:

велике місто - словосполучення

місто велике – речення

В першому випадку продовження речення чи його доповнення другорядними членами речення є логічним і буде потребувати більш складної інтонаційної конструкції. На відміну від першого речення друге є і логічно і фонетично завершеним, тому використання будь-яких слів буде сприйматись і розумітись слухачем лише, як наступна інформація.

Перераховані вище синтаксичні зв'язки одержують своє "матеріальне" вираження у виді різних прийомів, за допомогою яких передаються синтаксичні зв'язки. Це:

1. узгодження

2. примикання

3. керування

Узгодженням називається такий тип підрядного зв'язку, при якому залежне слово приймає граматичну форму пануючого слова: гарна людина.

Узгодження характерне для мов синтетичного типу, тобто для української. В аналітичних мовах, наприклад, в англійській, узгодження неможливе.

Керуванням називається такий тип підрядного зв'язку, при якому залежне слово (як правило, іменник або займенник) ставиться у визначеній відмінковій формі (без приводу або з приводом). Так, наприклад, дієслово, виступаючи як головне слово словосполучення, завжди вимагає знахідного відмінка іменника який позначає предмет, на який спрямована дія, що позначається дієсловом: читати книгу - to read the book. Керування буває безприйменниковим (читання книги, допомагати старим) і прийменниковим (розмовляти з співбесідником, віра в перемогу).. В аналітичних мовах, а відповідно в англійській керування буває тільки прийменниковим: the house of father , go to the school

Безприйменникове керування в мовах аналітичного ладу неможливо.

Примиканням називається такий тип підрядного зв'язку, при якому залежність підлеглого слова виражається лексично, порядком слів і інтонацією. У українській й інших мовах примикають незмінні знаменні слова (прислівник, дієприслівник, інфінітив): багато читати, говорити посміхаючись

В англійській мові примикають не тільки прислівники, інфінітиви і дієприслівники але, так само, і іменники, прикметники, дієприкметники.

Наприклад:

black table, to write a letter

Примикання є основним типом підрядного граматичного зв'язку в англійській мові. Керування в ньому обмежується конструкціями з приводами, а узгодження узагалі відсутнє.

Характерні риси аналітизму англійської мови:

1. Англійській мові, як мові аналітичній, характерний фіксований порядок слів у позитивному, негативному і питальному реченнях:

I can see the fruits of my work - Я можу бачити результати своєї роботи. - позитивне речення.

Can I see the fruits of my work? - Можу я бачити результати своєї роботи? - негативне речення.

I cannot see the fruits of my work. - Я не бачу результати своєї роботи. – питальне речення.

Існує кілька випадків відступу від прямого порядку слів, що викликається різними причинами, наприклад:

1) утворенням питальної форми.

2) необхідністю особливо виділити або підсилити той або інший член речення;

В українському реченні слова, що є носіями нової або основної інформації, містяться в кінці речення. Характерний для українського речення вільний порядок слів, оскільки зв'язок між словами виражений за допомогою відмінкових закінчень, форм особи, числа, дає можливість змінювати місце розташування різних членів речення з метою логічного виділення визначених слів без ризику порушити між ними граматичний зв'язок.

Наприклад:

Наш спосіб рішення задачі застосуємо за даних умов.

Приймаючи до уваги такий порядок слів у реченні, можна зробити висновок, що при інших умовах наш спосіб використовувати не можна. Але в реченні "За даних умов застосуємо наш спосіб рішення задачі" основна думка полягає в тім, що ніякий інший спосіб не може бути використаний.

В англійському реченні значуща насиченість послабляється до кінця речення. Тому виділене слово, якщо це не порушує граматичних зв'язків між словами, звичайно виноситься в початок речення.

Наприклад:

This mistake we observed in all his articles. Саме цю помилку ми спостерігали у всіх його статтях.

У цьому прикладі доповнення *this mistake*, що відповідно до твердого порядку слів повинно стояти після присудка, для значущого виділення винесено вперед, що надає право при перекладі додати посилююче слово "same".

Однак відсутність відмінкових і особистих закінчень обмежує перестановку слів в англійському реченні. Тому для значущого виділення різних членів речення використовується метод простої перестановки слів у реченні - інверсія

Інверсія - це порушення прямого порядку слів без внесення додаткових елементів. Можна спостерігати два типи інверсії - простої і подвійної

а) при простій інверсії присудок, іноді доповнення, виноситься в положення перед підметом. При перекладі порядок слів англійського речення варто зберігати й іноді використовувати посилююче слово, наприклад:

In the vacuum was a new sample.

In Table 3 are given radii of the free ions.

У вакуумі знаходився новий зразок.

У таблиці 3 дані радіуси вільних іонів.

б) при подвійній інверсії, по-перше, у початок речення виноситься значеннева частина складного присудка, що може бути виражена прикметником, дієприкметником I, дієприкметником II або іменником із приводом. При цьому дієслово-зв'язування або допоміжне дієслово, наприклад *be*, стоїть після обставини, що мається, або мається на увазі в реченнях такого типу. По-друге, підмет стоїть після дієслова *be*. Якщо є обставина переклад варто починати з його, а значенневу частину присудка перенести до дієслова *be*.

Наприклад:

Important for this method is temperature.

Remaining to be discussed is the main problem. Included in Table VII are dioxygen complexes. Of great importance in this case is the starting material.

Для цього методу важливим (фактором) є температура.

Тепер залишається обговорити основну проблему. У таблицю VII включені двоокисні комплекси. У цьому випадку величезне значення має вихідний матеріал.

Англійській мові характерна вершинність у структурі речення, тобто іншими словами вичленовування підмета і присудка. Тому, на відміну від української, в англійській в кожному реченні обов'язково повинні бути підмет і присудок.

3. Характерна наявність вторинних предикативних структур - причетних герундіальних оборотів.

В англійському стверджувальному реченні підмет-присудок-додаток-обставина стоять один за одним. Допускається те, що обставини можуть стояти на початку речення.

У кожному висловлюванні усного і писемного мовлення відображений рух думки від того, що вже відоме, що назване мовцем або знаходиться перед очима співбесідників, до того, що ще невідоме слухачам. Думка мовця відштовхується від відомого і переходить до того, що мовець хоче про те відоме сказати. Таким чином, речення має дві змістові частини: одна з них називає предмет мовлення, інша позначає якусь нову інформацію про нього. Друга частина є головною. Вихідна частина висловлення (дане, відоме) називається темою, а та частина, яка щось стверджує про тему (нове), - ремою. Ці дві частини відповідно ще називають психологічним (логічним) суб'єктом і психологічним (логічним) предикатом.

Предикат не завжди ототожнюється із присудком. До того ж присудок може мати різні аспекти репрезентації: логічний, психологічний [143]. До основних характеристик простого речення належать його синтаксична структура, семантична структура, інтонація, а також порядок слів [101].

В українській мові за будь-якого порядку слів підмет визначається на основі його форми. [107]. Члени англійського речення мають, як правило, строго фіксоване місце у реченні. Порушення визначеного порядку слів мають стилістичне значення (Тихонов).

В англійській мові порядок слів є визначальним, адже в цій мові відсутні відмінкові закінчення. В англійській мові, на відміну від української мови, також відсутні особово-родові закінчення дієслів (крім -s для III особи однини дієслів теперішнього часу). Цим можна пояснити таку специфічну ознаку англійської мови, як обов'язкова наявність підмета і присудка, як виразників форми речення. Відсутність одного з компонентів призводить до зміни змісту речення. Наприклад, речення *Open the window (every morning)* і *Open the window* не можуть бути еквівалентними. Перше перекладається, як Я відчиняю вікно, а друге – Відчини вікно. Як бачимо, в українській мові зміст передається саме відмінними флексіями для I особи однини дійсного способу і для наказового способу.

В українській мові у реченнях, де присудок представлено особовим дієсловом у теперішньому часі, підмет не є обов'язковим компонентом для розуміння речення, тобто для співвіднесення його з об'єктивною дійсністю. Отже, носієм предикативності тут є присудок. Особове дієслово, яким виражено присудок, є синтетичною формою, вказуючи і на суб'єкт дії, і на дію. В англійській мові у дієсловах відсутні закінчення, а, отже, підмет є обов'язковим. Порівнюючи конструкції двоскладних речень в українській та англійській мовах доходимо висновку, що для англійської мови порядок слів є смисловизначальною характеристикою, на відміну від української мови, де порядок слів є відносно вільним.

В українській мові ми маємо двоскладні та односкладні речення, як центр і напівпериферію простих речень, а також нечленовані речення, як периферію простих речень. Виявлено специфіку української та англійської мов у вираженні категорії предикативності. Так, для української мови це буде підмет і присудок у двоскладному (повному і неповному) реченні або головний член односкладного безособового речення (на формально-синтаксичному рівні). Для англійської мови – це насамперед порядок слів, який визначає місце підмета і присудка (на формально-синтаксичному рівні) та суб'єкта і предиката (на семантико-синтаксичному рівні).

Висновок

Отже, особлива усталеність багатьох стилетвірних засобів — слів, сполучень слів, структур речень — в офіційно-діловому мовленні становить для нього визначальну форму, яка найчастіше називається штампом, стандартом, кліше і не може оцінюватися тільки негативно, бо усталеність офіційно-ділового стилю хоча й збіднює його мовну палітру, сукупність виражальних мовних засобів, усе ж дає змогу передати зміст документів (заяви, автобіографії, доповідної записки, протоколу та ін.) однотипним способом. Без певних усталених і звичних формул офіційно-ділове мовлення втратило б свою мовленнєву, а з цієї причини і функціональну своєрідність. Тому у використанні канцеляризмів, усталених виразів у писемному й усному мовленні офіційно - ділового стилю потрібна щонайбільша стилістична вмотивованість і рівновага. У цьому виявляється важлива частка культури мовлення кожного. Ритмічні структури, тобто фонетичні слова, за змістом висловлювання поєднуються в більші сегментні фонетичні одиниці — синтагми. Синтагму прийнято розуміти як найпростіше синтаксичне ціле. Слід зазначити, що формальні засоби, що створюють не ціле, є передусім фонетичними. Своім змістовим боком та граматичною організацією синтагма є одиницею синтаксису, а своїм звуковим боком належить до сегментних фонетичних одиниць, займаючи своє місце поміж фонетичним словом і фразою. Зазвичай до синтагми входить два чи більше фонетичних слова, а до фрази — дві чи більше синтагми. Межі синтагми визначає зміст.

Синтагмам як сегментним одиницям фонетики властива фонетична цільнооформленість, що проявляється в єдиному синтагматичному наголосі, у паузах між синтагмами та інтонаційній єдності. Синтагматичний наголос припадаючи на слово вимовляється із значним посиленням своїх акустичних параметрів, особливо гучності (сили). Для підкреслення синтагматичного наголосу інші наголоси в межах синтагми, навпаки, послаблюються.

Паузи відіграють важливе значення для дослідження інтонації фраз. Паузою називається припинення звучання, проміжок тиші, встановлений у мовленнєвий ланцюжок. Пауза являється суперсегментним елементом, оскільки поряд з паузами-зупинками існують і паузи – звучання (психологічні паузи), коли різка зміна інтонації між двома синтагмами сприймається слухачем як пауза, хоч фізичної зупинки звука при цьому не відбувається. Паузи відділяють одну синтагму від іншої незалежно від наявності чи відсутності на стику синтагм розділових знаків.

Інтонація обіймає і специфіку наголосів, і особливості пауз, тривалість говоріння: швидкість артикуляції, що зумовлює темп мовлення; сила голосу, від якої залежить гучність мовлення. Найменшою інтонаційною одиницею є не речення а його частина – синтагма [86].

Через бесіду реалізується прагнення однієї людини або групи людей спонукати співрозмовника або співрозмовників до дій, які б вплинули на певну ситуацію, що існує на момент спілкування, або налагодити б чи зміцнити відносини між учасниками бесіди. Ділові переговори або бесіда спрямовані на вирішення конкретної проблеми, тобто результат ефективної ділової бесіди має змінити ситуацію, що існує на момент спілкування, і спричинити появу нової. Ділова бесіда це усний контакт між партнерами, колегами, пов'язаними діловими відносинами. У політиці і бізнесі ділові бесіди проводять співрозмовники, які мають необхідні повноваження від своїх організацій і дозволи на вирішення конкретних проблем. Ділові бесіди відіграють важливу роль як у зовнішній діяльності установи або організації, так і у внутрішній. У внутрішній діяльності установи ділові бесіди виступають своєрідним генератором розвитку, стимулюють пошук та оперативне вироблення нових ідей і задумів. Вони також дають керівникам змогу підвищити власну компетентність, прислухавшись, перевіривши й оцінивши висловлені працівниками в процесі бесіди думки, пропозиції, ідеї, заперечення і критичні зауваження.

Ділова бесіда належить до міжособистісного типу спілкування і передбачає різноманітні способи мовного і немовного взаємовпливу учасників. Ефективність ділової бесіди значною мірою залежить від вміння і навичок спілкуватися. Вагоме значення має структура бесіди. У розмові варто чергувати позитивну і негативну інформацію.

2.4. Модальність як об'єкт системного аналізу

Модальні відношення та способи їх реалізації в усній мові все більш привертають увагу лінгвістів, стають об'єктом теоретичного та експериментального вивчення, яке направлено на виявлення закономірностей функціонування мовних одиниць в процесі комунікації. Одним з найменш вивчених аспектів цієї проблеми є питання про роль інтонації в передачі об'єктивно- и суб'єктивно-модальних значень.

Надійною основою для опрацювання даної теми є цілий ряд робіт. Дослідження спирається на теоретичні і практичні розробки з питання функціонування просодичних конструкцій в мові великою кількістю вчених: Артемов В.А., Дубовський Ю.А., Рожкова Г.І., Светоарова Н.Д., Торсуєва І.Г.

Емоційність мовця відноситься до компонентів вираження суб'єктивної модальності (Локшина Т.Ф.). яка виявляє ставлення, почуття, настрої та є невід'ємною частиною засобів вираження суб'єктивної модальності на різних рівнях. Модальна мовна експресивність – це оптимальне донесення до слухача ставлення мовця до висловлення. В.М. Ткачук зазначає, що «фонетичними засобами вираження суб'єктивної модальності стають особливості артикуляції та звучання, які передають одне зі значень суб'єктивної модальності». Серед фонетичних засобів суб'єктивної модальності одне з провідних місць займає наголос – «фонетичне виділення словесних знаків, які, на думку мовця, мають особливо важливе значення» (Ткачук В.М.).

Модальність є однією з основних лінгвістичних категорій, яке формує значення висловлювання. Щодо поняття модальності існує 2 полюси. Прихильники вузького поняття модальності як категорії, характеризуючи ту чи іншу ступінь реальності чи нереальності змісту висловлювання. На протилежному боці прихильники широкого розуміння категорії, згідно з якою до неї відносять виражене знаковими засобами ставлення мовця до дійсності, до змісту мови, до співрозмовника, до самого себе, до обставин і форми мови, навіть до експресивно-емоційної оцінки того, що повідомляється.

Лінгвістичний статус категорії модальності висловлювання і її співвіднесеність з різними рівнями мови - граматичним, лексичним і фонетичним – являють собою великий інтерес для сучасного мовознавства. Модальність є однією з основних категорій, яка формує значення висловлювання. Важливість інтонаційної організації мовлення в плані передачі модального значення мовного відрізка відмічають як лінгвісти Антипова А.М., Светозарова Н.Д., так і вчені, які вивчають споріднені з мовознавством проблеми – Колшанський Г.В., Морозов В.П.

До лексичних засобів вираження модальних значень має бути віднесений великий клас займенників, прислівників, коротких прикметників, дієслів, часток, сполучників, фразеологічні єдності, які можуть нести в реченні індивідуальні характеристики відношення мовця до висловлювання.

До граматичних засобів вираження модальності в англійській мові і українській мовах відносять як синтетичні так і аналітичні морфологічні форми повнозначних слів і службових лексем, які мають модальну семантику, так і синтаксичні засоби вираження модальних значень (Ермолаєва Л.С., Мельничук О.С., QuirkR.).

Найбільш розповсюдженими морфологічними засобами вираження модальності є модальні дієслова, система оцінюючих суфіксів. До ряду найбільш характерних рис модального синтаксису слід віднести повтори, паралельні конструкції, інверсію, і ряд інших структур за якими закріплена

функція актуалізації більш чи менш широкої гами змістових одиниць сфери суб'єктних оцінок.

Особливого значення серед лінгвістичних факторів, забезпечуючи передачу модальної інформації в мові належить контексту як «лінгвістичному оточенню даної мовної одиниці», що дозволяє встановити її значення [12, 206].

Поряд з різнорівневими лінгвістичним засобами в передачі інформації активну участь приймають багато немовних систем. До їх числі відносять, в першу чергу, пара лінгвістичні і екстралінгвістичні умови [12]. Деякі вчені вводять в поняття пара лінгвістики навіть інтонацію (Оствальд П.Ф.), через мірно її розширюючи. Міміка, жести і немовні властивості звукової фонації, які несуть додаткову інформацію (свист) можуть посилювати чи видозмінювати значення які передаються мовними засобами, а іноді і являються єдиним засобом вираження необхідної інформації.

При вивченні способів передачі модальних значень в мові і говорінні значний інтерес приділяється питанню про включення різних комунікативних типів фраз до числа модально-функціональних. Всі види спонукальних і питальних речень являють собою форми виявлення спонукальної і питальної різновидів модальності, яка чітко проти поставляється ціле направленості оповіді на рівні синтаксису; в плані інтонаційного оформлення модальний характер цих комунікативних типів нерідко виявляється ще яскравим.

Крім основної функції - передачі інформації – мовне спілкування виконує і ряд інших, допоміжних функцій, в тій чи іншій мірі пов'язаних зі сферою модальності. До їх числа наприклад відноситься фактична (контактоустановча) функція. Більшість вчених визначають її як особливий різновид мовних структур, націлену на те, щоб додати природності ситуації спілкування, підготувати слухача до сприйняття інформації. З однієї сторони той, хто говорить перевіряє канал зв'язку, а з іншої співрозмовник підтверджує, що мова зрозуміла йому і він згоден продовжувати співбесіду.

На перший план велика кількість вчених, що вивчають просодиду виносять мелодичний компонент. Саме мелодичний компонент найбільш чітко сприймається на слух, найчастіше виникає і має максимальну функціональну напруженість. Висотні характеристики мають свою систему знаків, які фіксують їх у письмовій формі (тонограми), в той час як відображення темпоральних компонентів обмежено позначенням тривалості пауз, а темпоральні компоненти взагалі не мають позначень, які призначені для їх графічного відтворення.

Всі сегменти синтагми (перед шкала, шкала, ядро і заядро) відрізняються специфікою оформлення висотного компонента, до того ж, найбільш різко за ступенем виділення висотним компонентам протиставлені шкала і ядро. Тип ядерного тону, простого (низхідний, висхідний, рівний) або складного (низхідно-висхідний, висхідно-низхідний ті інші) є основною просодичною характеристикою синтагми. Тип шкали (зазвичай поділяється на висхідну, низхідну або рівну – по відношенню до напрямлення руху основного тону, і на ступінчасту, сковзку і скандентну - в залежності від рівня взаємного положення наголошених і ненаголошених складів) також грає важливу роль в передачі комунікативних і модальних відношень при мовному спілкуванні. Перед шкала менш за інші сегменти виділяється мелодичним оформленням, однак в порівнянні з ненаголошеними складами шкали вона більш інформативна і точніше відтворюється носіями мови. Заядерні склади найчастіше продовжують рух основного тону в ядрі, не вносячи ніяких змін.

Змісторозрізнавальні можливості мелодичного компонента інтонації реалізуються найчастіше не за рахунок особливостей просодичного оформлення того чи іншого сегмента, а в результаті взаємодії інтонаційних конструкцій передшкали, шкали і ядра, які функціонально пов'язані в мовному акті.

Темпоральний компонент є одним з засобів інтонаційного вираження різних аспектів складового плану вираження різних аспектів змістового

плану, в тому числі відношення того, хто говорить до промови, до ситуації спілкування. На зміну темпоральних характеристик мови впливає тривалість синтагми (чим більший мовний відрізок, тим більша кількість складів промовляється в одиницю часу), гучність мови (чим повільніша мова тим вона і тихіше), стиль мови (офіційний чи ораторський).

Зазвичай низхідний тон передає значення, завершеності на відміну від висхідного тону, що виражає протилежне модальне значення незавершеності. Так, низхідний тон широкого інтервалу високого початкового рівня в українській і англійській мовах передає модальні значення категоричності, наполегливості, міра інтенсивності яких зменшується у міру зниження початкового рівня чот. Низхідний тон вузького інтервалу використовується для вираження широкої гамми модальних значень: при низькому початковому рівні він передає значення стриманості, ваговитості, незацікавленості, при підвищенні початкового рівня чот він виражає протилежну конотацію - схвалення, невимушеність, легковажне відношення. Міжмовна спільність тут виявляється в тому, що в обох мовах, що зіставляються, найбільш важлива функція висхідного тону полягає в передачі значень неповноти, складаючи яскравий контраст низхідному тону.

Змінна і гладка шкали використовуються в обох мовах, що зіставляються, при вираженні стриманого відношення, а ступінчаста - при засудженні або при вимові фраз з невпевненістю. Перед шкала в українській і англійській мовах володіють схожими змістово розрізнявальними функціями у сфері модальної семантики напруженості: низька передшкала є нейтральною і не вносить додаткових семантичних відтінків до інтонаційного контура; висока передшкала модифікує суб'єктивно-модальне значення тонального контура, підсилюючи, підкреслюючи його, повідомляючи додатково елементи експресивності, виразності мовної реалізації.

Темп мови уповільнюється при вираженні подиву, вагомості інформації. Прискорений темп характерний для мовних стимулюючих

реакцій, які передають роздратування, нетерпіння. При цьому схожими в обох мовах зазвичай виявляється і характер зміни темпорального компонента в різних сегментах синтагми, а також тривалість і локалізація внутрішніх і міжсинтагменних пауз.

Велика категоричність низького низхідного тону в англійській мові значною мірою звужує сферу його вживання при передачі різних модальних значень в порівнянні з українською мовою. Цей тип ядерного тону в англійській мові використовується виключно для передачі таких модальних значень, як холодність, загроза, засудження, суворість, тоді як в українській мові низький низхідний тон виражає поряд з вказаними модальними стосунками набуває більш нейтральні значення, як наполегливе прохання, пропозиція. При передачі таких значень, як засудження (осуд) в мові українською мовою використовується висхідно-низхідний тон, в англійській мові – низхідно-висхідний. Українська мова характеризується менш різким характером зниження висоти голосу в низхідному ядерному тоні, його звуженим діапазоном (нижчим в порівнянні з англійською мовою початковим рівнем і вищим кінцевим рівнем тону); при оформленні висхідного ядерного тону, навпаки, для української мови характерний різкіший підйом голосу і розширений діапазон (за рахунок вищого кінцевого рівня тону).

Особливість часової організації англійських фраз, що містять модальну інформацію, в порівнянні з українськими полягає в меншій залежності тривалості ритмічного такту від кількості складів, що містяться в ньому, і в меншій варіативній тимчасового компонента ритмічних тактів у фразі.

Встановлено, що прагматична спрямованість питального речення в діалозі багато в чому обумовлює вибір у репліки - відповіді.

Н.М.Васильєва [2003] в своїй статті, присвяченій формам відповідей на питально-негативну пропозицію у французькій мові, дає класифікацію способів відповіді на негативне питання у складі діалогічної єдності. Проте очевидно, що взаємозв'язок питально-негативної і реплік відповідь в

сучасному мовознавстві досліджені недостатньо і потребують подальшого вивчення.

Діалогічна єдність є основною структурною одиницею діалогічної мови, отже, воно характеризується всіма основними ознаками, властивими діалогу взагалі: вмотивованістю, адресністю, двостороннім характером, особливою емоційною забарвленістю, асиметричністю, ситуативною обумовленістю, особливою зв'язаністю реплік між собою, наявністю обов'язкового спонукання до відповідної реакції.

Питальна, зокрема, питально-негативна репліка є основним компонентом діалогічної єдності і обумовлює як всю стратегію розвитку діалогу в цілому, так і у кожному конкретному випадку тип подальшої відповідної репліки. Формальний питально-негативний вислів характеризується особливою прагматичною спрямованістю у порівнянні з позитивно-питальним і може бути вираженням різних типів мовних актів.

Основним видом зв'язку негативного питання і подальшої відповідної репліки є комунікативно-семантичний зв'язок, який може бути реалізований у вигляді підтвердження (повного або часткового) або спростування (також повного або часткового) відповідної репліки інформації, що міститься в негативному питанні (Васильєва).

Зв'язки, що виникають між діалогічними репліками, лежать в основі різних класифікацій діалогічної спонтанної мови, а також є основоположними чинниками при визначенні мінімальної смислової і структурної одиниці діалогічного тексту.

Питальна репліка, направлена на здобуття необхідною ініціатором спілкування інформації, є основним компонентом питально-відповідної діалогічної єдності. У діалогічному спілкуванні той, що говорить використовує конкретні слова і мовні прийоми не лише і не стільки для того, щоб виразити певний зміст, скільки для того, щоб яким-небудь чином впливати на співбесідника.

Залежно від цілей співрозмовників їх стратегії, виражені у відповідних репліках, можна охарактеризувати як направлені на співпрацю, направлені на припинення комунікативної діяльності, на ухилення від попередньої теми комунікації. Адресат у репліці відповіді може виражати згоду з позицією адресанта, уточнювати інформаційний об'єм ініціальної репліки, викладати конкретні факти відносно репліки адресанта, тлумачити цю репліку як причину певних дій і, нарешті, виражати негативне відношення до змісту вихідної репліки. Загальна тема діалогу може базуватися як на загальних, так і на різних інтенціях співрозмовників (Старікова).

Під час спілкування позиції співрозмовників можуть виявитися полярними. Їх точки зору відбиті в репліках. Негативне відношення адресата до певних фактів, адресантом, що повідомляється, свідчить про відмінність поглядів співрозмовників, про невідповідність їх точок зору, виражених у вихідній і у репліках відповідях.

До тактик, що відображають стосунки незгоди, відноситься тактика пояснення. Вона передбачає тлумачення репліки адресата як чинника-причини незгоди адресата, негативного відношення до змісту вихідної репліки. У репліці, що виражає пояснення-виправдання дій і фактів, засобом інтенсифікації значення виправдання можуть служити виділяючі частки, які підкреслюють причину, з якою не можна не вважатися (Есперсен). Виражаючи негативне відношення до змісту вихідної репліки, адресат може іронізувати, запобігати, аргументувати думку, пропонувати альтернативні підходи до вирішення проблем, переконувати.

Переконання адресанта в неправильності його сприйняття певних фактів і дій може здійснюватися за допомогою різних прагматичних індикаторів переконання, модальних дієслів і їх еквівалентів. Адресат може давати аргументацію своєї точки зору. Його репліки можуть бути представлені як простими, так і складними мовними актами. Цілий ряд мовних засобів може бути використаний для посилення переконливої сили у репліках відповідях. До них, наприклад, відносяться засоби посилення

оцінки. Це можуть бути паралінгвістичні засоби, морфологічні способи інтенсифікація. Лексичні засоби інтенсифікації і синтаксичні способи вираження інтенсивності.

Пояснюючи свою точку зору, адресат може намагатися подіяти на адресанта різними способами. Адресат може намагатися спонукати адресанта висловити своє відношення до певних фактів або дій в плані згоди або незгоди з ними. Аналіз досліджуваних мовних одиниць дозволяє виділити різні види впливу. Категоричність переконання, що міститься у репліках відповідях може бути ослаблена, наприклад, вживанням модальних слів, дієслів точки зору. Вживання даних мовних засобів може бути обумовлене принципом ввічливості (Leech), який є загальним принципом мовного спілкування.

Вивчення структури теми показало, що вона може бути як простою (simple theme), так і багатоконпонентною (multiple theme), до складу якої входять декілька частин : а) текстовий компонент, тобто такий компонент, що функціонує як засіб зв'язності цього речення з іншими (англ. Textual component of theme); б) міжособистісний компонент (англ. interpersonal component of theme), який може виражатися, наприклад, виразами, що використовуються при звертанні до людей, або модальними елементами, які показують ставлення мовця до змісту повідомлення; в) емпіричний компонент (англ. experiential, topical component of theme), який відображає чуттєве сприйняття та досвід мовця. Наприклад: Secondly, unfortunately, he lost. У наведеному прикладі можна виділити дві комунікативні частини:

- тему, яка складається з текстового компонента secondly, міжособистісного компонента unfortunately та емпіричного компоненту 'he' рему lost.

В основі розподілу теми на марковану 'marked theme' та немарковану 'unmarked theme' лежить ідея Майкла Хеллідея про розташування теми на початку англійського речення . Тема є немаркованою, коли вона співпадає із

групою підмета, для якого теж типовою в англійському реченні є початкова позиція: (Theme) Walter (Rheme) put back the receiver.

Саме група підмета часто є комунікативною темою висловлювання. Такий збіг не випадковий, адже функціональне призначення форм мови – забезпечення формування і передачі думки людини.

Тема стає маркованою, якщо, займаючи початкову позицію в реченні, вона не збігається із групою підмета, а виражається такою синтаксичною структурою, яка, зазвичай, не починає речення в англійській мові. Наприклад: (Theme) Beside it (Rheme) was Mr. Curry, straw hat tipped a little to one side, cane beneath his arm, buttonhole in place [13, 253].

Не всі речення складаються із двох комунікативних полюсів: теми і реми. Деякі речення можуть бути повністю тематичними, або повністю рематичними. Їх можна назвати комунікативно нерозчленованими. Речення, які є повністю рематичними, мають "нульову тему": в них відсутня вихідна частина повідомлення. Речення з нульовою темою можуть мати різну структуру в англійській мові. Це, насамперед, односкладні речення, які не мають ні підмета, ні присудка. Вони складаються з одного головного члена і для вияву свого змісту не потребують поповнення другим головним членом. Структурно найпростішими є односкладні номінативні речення, що складаються з одного іменника (Winter), або дієслівні, виражені одним герундієм чи інфінітивом (Reading). Проте в більшості випадків англійські односкладні речення є поширеними: 1. That first match. Waking that first morning.

До складу таких речень уходять, крім головних (іменник match – приклад 1; герундій Waking – приклад 2), другорядні члени речення, які безпосередньо чи опосередковано залежать від головного. До комунікативно нерозчленованих належать також двоскладні речення з формальним підметом, який може бути "безособовим it" (the impersonal it, the empty it, the dummy it), що не має ніякого значення, коли говорять про явища природи, час, віддаль та загальний стан речей : It was still early only six o'clock.

Формальний підмет може також бути виражений увідним 'it/there' (introductory it/there). Так само як і безособове 'it', увідні 'it/there' використовуються, щоб заповнити початкове місце підмета в реченні. Але, на відміну від безособового 'it', увідні 'it/there' використовуються у структурах, де повнозначний підмет (the notional subject, the actual subject) уживається після присудка: 1) There was a light approaching quickly. 2) It would be nice to hear him laugh at Walter's fancies. У зазначених прикладах формальні підмети виражені увідним 'there' (1) та увідним 'it' (2). Вони вводять повнозначні підмети, виражені іменником 'light' (1) та інфінітивним сполученням to hear him laugh at Walter's fancies (2). У таких реченнях присудок і повнозначний підмет, ужитий після нього, становлять тісну семантичну єдність, яка утворює рематичну частину висловлювання. Отже, нульова тема притаманна семантичній структурі речень, у яких формальний підмет стоїть на початку. Якщо ж формальний підмет не займає початкової позиції, комунікативна структура такого речення складається із двох комунікативних полюсів – теми і реми. Наприклад: Walter Streeter had been strangled. (Theme) Of his assailant (Rheme) there was no trace [13, 222].

Друге речення у цьому прикладі має формальний підмет there, який вводить повнозначний підмет, виражений іменником trace. Проте на початку речення стоїть не увідне 'there', йому передуює означення до іменника trace, виражене прийменниковим словосполученням. Нехарактерна для такого означення початкова позиція обумовлена контекстом і веде до тематизації цього словосполучення.

Серед повністю рематичних речень можна бачити неповні речення (incomplete, elliptical sentences), які повністю залежать від попереднього контексту. Такі структури часто вживаються в діалогічному мовленні, яке характеризується спонтанністю, швидкістю та безпосередністю процесу відображення явищ та ситуацій об'єктивного світу. Одиницею діалогу є діалогічна єдність, що складається із двох реплік. Перша репліка (ініціативна) може мати форму питання, а друга (реактивна) – бути

відповіддю на це питання. Характерними мовними особливостями діалогічного мовлення є вживання неповних речень у репліках діалогічних єдностей. Неповні речення – це паралельні форми вираження змісту повних речень. Неназвані члени неповного речення стають зрозумілими з попереднього питання. Наприклад: ‘What’s the blazer for? ‘Rowing’. Речення ‘Rowing’ є простим, двоскладним, неповним. У ньому пропущені підмет та присудок. Реконструкція його повного варіанта можлива з огляду на попереднє питання: ‘Rowing’. = ‘It is for rowing’. Отже, речення ‘Rowing’ є повністю рематичним. Тему висловлювання можна ототожнити зі змістом питання, а рему – з тією частиною інформації, яка є безпосередньою відповіддю на поставлене питання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Необхідність у всебічному, розширеному і комплексному аналізі ділових переговорів в українській і англійській мовах зумовили комплексний аналіз процедури дослідження, що складалась з таких етапів: формування експериментального корпусу дослідження, а саме прослуховування різних форм переговорів у різних ситуаціях, різними мовцями і на різну тематику; проведення експертного аналізу лексико-граматичних та стилістичних особливостей досліджуваного матеріалу, а саме порівняння структури речень, кількості слів у реченні, порядок наголошення тих чи інших слів; слуховий та аудиторський аналіз просодичних характеристик мовлення ведучого англо- й українськомовних переговорів; інструментальний аналіз акустичних параметрів просодичного компоненту переговорів (діалогів) та обробка результатів дослідження.

Незважаючи на те, що всі показники інтонації сприймаються вухом людини, воно здатне визначити якісні показники, які відбуваються у процесі мовлення. Тому при аналізі мови аудиторськими засобами виключається. Аудиторський аналіз ґрунтується на суб'єктивних оцінках, які на відміну від об'єктивних показників в значному ступені залежать від особливостей індивідууму, тому на слух можна встановити лише дуже приблизні характеристики мовлення, оскільки багато звукових явищ мови, наприклад, взаємозамінюваність тривалості та інтенсивності, не сприймаються точно на слух.

Здійснена класифікація ділових переговорів за типами та жанровими різновидами дозволила диференціювати відібраний матеріал з урахуванням його інформативності для планованого фонетичного експерименту.

Мета експериментального аналізу досліджуваного матеріалу полягала у дослідженні показників просодичних характеристик мовлення у англо- й україномовних текстах. Системний підхід до дослідження інтонації і пов'язаний з ним комплексний характер аналізу об'єкта

дослідження визначили в загальних рисах методологію проведення експерименту на всіх його стадіях. Експериментально-фонетичне дослідження проводилося відповідно до методики, що застосовується у лабораторіях сучасних мовленнєвих технологій.

Відповідно до методики експериментального дослідження головна стадія експерименту складалася з етапів слухового, аудиторського та інструментального аналізу.

Слуховий аналіз перцептивних характеристик мовлення англо- й українськомовних представників був спрямований на вияв певних закономірностей у оформленні мелодичного, динамічного, темпорального та тембрального компонентів просодії. Відповідно до цього експериментальні фрази аналізувалися за такими позиціями: тематичне оформлення, наявність емпатичного і логічного наголосу, комунікативний тип, особливості членування на синтагми та ритмогрупи, напрямок мелодики у сегментах, темп мовлення.

На базі проведеного експертного аналізу текстів була виділена загальна лінгвістична характеристика широкого корпусу експериментального матеріалу, а також була зроблена диференціація мовленнєвих фрагментів відповідно до їх приналежності до різних типів і жанрових різновидів, визначена їх тематика та зміст. З великої кількості прослуханих діалогів, переговорів було обрано корпус для фонетичного дослідження і надалі проводився аналіз вибіркового схожих за своєю структурою фраз.

Методологічний апарат експериментального дослідження ґрунтується на методах слухового, аудиторського та інструментального аналізу, застосування яких дозволило встановити об'єктивну картину, що характеризує роль у просодичному оформленні переговорів таких основних компонентів інтонації - тривалість та інтенсивність проголошення мовних відрізків, ЧОТ. Інструментальний аналіз проводився експериментатором на базі вузького корпусу досліджуваного матеріалу методами інтонографічного

й спектрографічного аналізу за допомогою програмного забезпечення, застосовуваного для проведення аналізу й розпізнавання мовлення – програм *Praat*, *Wincecil*, *WaveLab*, *Audacity*.

На заключному етапі експерименту здійснювався інструментальний аналіз тональних, динамічних і темпоральних акустичних характеристик.

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

3.1. Комунікативні різновиди речень у просодичному аспекті

Основною, майже всеохоплюючою комунікативною мовною одиницею, синтаксичною домінантою спілкування є речення. До категоріальних, визначальних ознак речення належать: предикативність, модальність, відносна закінченість змісту речення, його логічна сутність, структурно-синтаксична організованість, інтонаційна оформленість і комунікативність, стилістична своєрідність.

Поділ речень на розповідні, питальні і спонукальні зумовлений властивою їм своєрідною комунікативною функцією, метою висловленого в реченні і особливою інтонацією речень. Кожен з мовців, як правило, висловлюється цілеспрямовано, його усне й писемне мовлення підпорядковане певній меті. Як слушно зауважував О. Пешковський, «якщо ми говоримо тільки для того, щоб повідомити свої думки іншому, то таке мовлення можна назвати розповідним. Ми можемо спонукати співрозмовника повідомити нам те, чого ми не знаємо, відповісти на наше запитання, — мовлення питальне, і можемо спонукати його зробити саме те, що ми йому наказуємо або про що просимо, — мовлення спонукальне» (О.Пешковський).

Основні комунікативні різновиди речень своєрідні й стилістично, що по-особливому виявляється в усіх структурно-синтаксичних групах таких речень. Розповідні, питальні і спонукальні речення бувають простими й складними, простими ускладненими, простими поширеними й непоширеними, двоскладними й односкладними, повними й неповними.

Мовна специфіка просодичних моделей актуального членування в основному зумовлена впливом двох факторів: особливостями наголосу в англійській мові, що широко використовує можливості вторинного словесного наголосу, і характерним для української мови вільним порядком слів у реченні, що забезпечує можливість переміщення реми в початкову позицію у фразі, що робить її емоційно і стилістично маркованою.

Розповідні речення. Стилiстична своєрiднiсть цих речень найбiльше залежить вiд їх модальностi — стверджувальної або заперечної (стверджувальнi й заперечнi розповiднi речення). Розповiднi речення мiстять розповiдь про кого-небудь або про що-небудь. Вони становлять найуживанiший комунікативний, або функціональний, рiзновид речень, якi найчастiше емоційно найбiльш нейтральнi. Ці речення мiстять iнформацію, повiдомлення про кого-небудь, про певнi події, факти, явища. Розповiдними реченнями стверджується або заперечується наявнiсть чи вiдсутнiсть якоїсь особи (осiб), предмета (предметiв), їхньої ознаки, властивостi тощо: Тiльки велика мета народжує великi характери (О. Довженко); Славен той, хто обрiїв шукає (С. Крижанiвський); *There's a great wish to achieve it; We will think, of course, about the last events.*

Стверджувальними i заперечними реченнями здебiльшого констатується наявнiсть чи вiдсутнiсть реальних (iрреальних) явищ або виражається застереження щодо їх можливостi (неможливостi). Це речення функціонально вихiдного типу. Дiєслово-присудок у розповiдних двоскладних реченнях або дiєслiвний головний член односкладного речення виражається рiзночасовими формами дiйсного способу або дiєсловом у формi наказового чи умовного способу. В англійській мові дiєслово-присудок може бути виражено у формi дiєслова в будь-якому iз 16 активних часiв чи 10 пасивних часiв.

В українській мові вільний порядок слів у реченні дозволяє виносити слово (слова), яке передає головну думку, в iнiціальну позицію, забезпечуючи його особливе емоційне видiлення.

Для стилістики розповідних речень багато важить типова для них розповідна інтонація, яка має замкнену структуру: початок, розгортання, завершення. Тон підвищується на одному з членів речення, який внаслідок цього логічно, семантично виділяється, позначаючи найголовніше в повідомленні, і знижується наприкінці речення.

Кожен член речення (навіть кожне слово) в розповідних (як і в питальних, спонукальних) реченнях може бути виділений логічним наголосом, яким акцентується увага мовців на тому слові в реченні, яке семантично й стилістично найважливіше за кожної окремої мовленнєвої ситуації. Внаслідок цього відтворюються різні функціонально-стилістичні варіанти речень, пор.: Козаки брали участь у багатьох походах на турків (О. Гончар): унаслідок почергового логічного виділення в цьому реченні кожного з повнозначних слів утворюється його різні стилістичні варіанти: Козаки (а не хтось інший) брали участь... і т. ін.

Питальні речення. Реченнями питальної модальності своєрідно виражається спонукання, адресоване особі, від якої вимагають, щоб вона висловилась, повідомила про те, що становить інтерес для самого мовця або його співрозмовника: Хто ви? Як ви зветесь? Як живете, по якій ступаєте путі? (М. Рильський).

Синтаксична будова усної мови характеризується тим, що в ній здебільшого вживаються прості речення, часто - неповні. У складних реченнях переважає сурядність. Зв'язок речень переважно безсполучниковий. Рідко вживаються дієприкметникові й дієприслівникові звороти. Речення усної мови часто не вкладаються в звичайні синтаксичні рамки. За характером спілкування усне мовлення - діалогічне, має ряд лексичних особливостей. Усні виступи, доповіді, звіти, лекції являють собою проміжну форму між усною і писемною формами літературної мови. Це складний вид усного мовлення, ніж розмовний, бо тут все-таки обмеженіше використовуються допоміжні засоби (жести, інтонація).

Суттєвим, навіть визначальним, засобом оформлення питальних речень є питальна інтонація, яка може набувати найрізноманітніших варіацій і якою будь-яке розповідне речення можна перетворити на речення питальне, пор.: Все небо було закрите хмарами і Все небо було закрите хмарами? Якщо в питальному реченні (як і в розповідному) по черзі інтонаційно виділяти кожне з повнозначних слів, то внаслідок цього сформується різні стилістичні (функціональні) варіанти загалом тієї ж самої питальної синтаксичної конструкції, її різні синонімічні вияви, що вже належить до сфери актуального членування мовлення, пор.: Все небо було закрите хмарами?; Все небо було..?; Все небо було закрите..? Все небо було закрите хмарами? та ін.

За допомогою інтонації, а також спеціальних слів або словопорядку у питальному реченні мовець висловлює своє бажання про щось дізнатись від співрозмовника. Питальні речення здебільшого характеризують не за граматичною будовою, а тільки за функцією.

Вже усталився поділ питальних речень на власнепитальні речення, або речення прямої питальності(прямо питальні речення), і на риторичні питальні речення.

Власне питальні речення - ними висловлюється пряме запитання будь-кого до певної особи (осіб), запитання, яким спонукається той, кого запитують, до негайної і, здебільшого, конкретної відповіді. Це найуживаніші в усіх стилях мови питальні конструкції, різнофункціональні, структурно найрізноманітніші, передусім характерні для діалогів. Вони конструюються з метою спільного чи індивідуального осягнення знань: запитання одного (першого) співрозмовника передбачає реакцію-відповідь іншого (другого). В такий спосіб утворюється відносна змістова, структурна і функціональна цілісність із двох (і більше) діалогічних реплік. Власне питальні речення в структурі діалогу бувають граматично повними і, особливо часто, неповними: Ходімо разом! — гукають перші. — Куди? (Панас Мирний); Чи

найнявся в економію? (М. Коцюбинський); Невже не прийде? (Леся Українка); Чи є поміж вас грамотні? (В. Минко).

Функціонально власне питальні речення поділяють на з'ясувальні і уточнювальні питальні конструкції. У питально-з'ясувальних реченнях виникає потреба тоді, коли мовець хоче з'ясувати, дізнатись від співрозмовника (співрозмовників) про ті факти дійсності, яких він не знає, щодо яких має сумнів. Неодмінним засобом організації таких речень є питальні займенники (хто, що, який, чий, котрий, скільки) і прислівникові слова (де, куди, звідки, коли, доки, як, чому, чом, чого), які й позначають узагальнено те, що запитувач-співрозмовник хоче з'ясувати: А хто їде з молодих? (М. Коцюбинський); Що це з тобою сталося таке? — допитується Колісник (Панас Мирний); А ти що робиш ото на хаті? — гукнув голова на Лавріна (І. Не-чуй-Левицький); Який тип мелодики характерний для питальних речень без питальних слів і з питальними словами? (З підручника); А де ж це хазяїн? — мовив голосно (А. Головка); Де могили наших героїв, товаришів наших? (О. Довженко); Доки працюватимеш? Відколи почав? (В. Минко); Як ти тепер почуваш себе?; Чом з нею не живеш у згоді? (М. Коцюбинський).

Своєрідний різновид питально-з'ясувальних речень становлять так звані альтернативні питальні речення: Ухоріспіватимутьюнакичидівчата?; Виписетевірші, повістичип'єси?; Віняквідповідав: упевненочинеупевнено? Питання в таких структурах передбачає альтернативну відповідь, тобто відповідь, яка допускає одну з двох або кількох можливих. Той, хто запитує, прагне дізнатись від співрозмовника, яке з перелічених слів відповідає реальному стану речей. У питально — у уточнювальних реченнях мовець має потребу тоді, коли хоче, щоб співрозмовник лише підтвердив або заперечив зміст запитання. На таке запитання завжди можна відповісти тільки однослівним Так або Ні, пор.: Хіба мама буває в цей час дома? (А. Шиян) і Мама буває в цей час дома?; Чи сподобалась вам наша річка? і Сподобалась вам наша річка? Також і структури складнопідрядного речення можуть мати

значення уточнювальної прямої питальності: Чи не продали б ви, чоловіче, тієї ялинки, що росте у вашім садочку? (М. Коцюбинський).

Окремим різновидом власне питальних речень є перепитувальні речення: В шахи грали, — весело сказав Серьожа. — Грали? — суворо перепитала Ільєвська (О. Гончар). Це, як правило, граматично неповні діалогічні конструкції. Звичайно повторюється такий елемент попереднього висловлення, що не досить зрозумілий або неясно почутий співрозмовником, внаслідок чого й виникає потреба в його повторенні. Отже, риторичні питальні речення комунікативно не зорієнтовані на одержання відповіді на те, про що ними непрямо «запитується».

Спонукальні речення, або речення спонукальної модальності. Ними виражаються такі волевиявлення людини, які можна об'єднати поняттям-назвою «спонукання». Це вербальний (словесний) процес, яким хто-небудь когось спонукає до певної дії, вчинку, стану душі тощо. Різновиди і вияви спонукання такі: наказ, вимога, заклик, побажання, просьба, запрошення, заборона, застереження, порада, умовляння, благання та ін. Звідси й функціональний поділ спонукальних речень на певні різновиди, або групи. Найпоширеніші з них: наказові (імперативні) речення і такі, що виражають прохання, заклик, побажання, благання, пораду та ін. (назви «прохальні», «закличні», «побажальні» речення видаються стилістично незграбними, хоч подекуди — і не без підстав — уживаються, особливо в усному мовленні). Загальним же, родовим для всіх цих термінів слугує термін-назва спонукальні речення, яким позначають будь-яке словесно реалізоване спонукання: наказ, прохання, побажання тощо: Тікайте з дому, горить! — кричав Андрій (М. Коцюбинський); Води! — скрикнув смотритель. — Води!! (Панас Мирний); Гетьте, думи, ви, хмари осінні! (Леся Українка); Заспіваймо пісню щиру! (Т. Масенко); Міцно, браття, стиснім руки, обіймімось гаряче; вкупі рушим проти муки, що вражає боляче (П. Грабовський). Власне спонукальність, до того ж нерідко найбільшої інтенсивності, активності, може також виражатися інфінітивом: Негайно очистити вози від усього сто-

роннього. Викидати усе, що не може стріляти або вибухати. Натомість навантажуватись боєприпасами (О. Гончар). Однією з визначальних (хоча й не власне граматичних, синтаксичних) ознак спонукальних речень є інтонація, яка буває різнотипною, однак найчастіше наказовою, прохальною, бажальною, закличною. Спонукальна інтонація може наближатись до питальної чи розповідної. Отже, інтонація — категоріально суттєва властивість як дієслівних, так і недієслівних спонукальних речень: Читайте тихо! Спокійно! Тихіше!.

Спонукування, розповідність і запитання — це категорії, які незмірно багаті на значеннєві та експресивно-стилістичні, емоційні оцінки — спільні, схожі і взаємопроникні. Грані між спонукальними і розповідними реченнями можуть стиратись. Розповідним мовленням теж можна спонукати до дії, напр.: Приїхав мій знайомий — речення розповідне. На цю фразу можна і не зреагувати, і, зацікавившись повідомленням, сприйняти його як непряме спонукування до дії, як непрямо спонукальний вислів. Зрештою, будь-яке розповідне чи питальне висловлення, яке так або інакше впливає на поведінку людини, може функціонально осмислюватись і сприйматись як речення спонукальне.

Отже, за метою висловлювання розрізняють розповідні, питальні і спонукальні речення. Будь-яке з них може бути окличним. Мета питальних речень — дістати від співрозмовника певну інформацію або просте підтвердження (заперечення) змісту запитання. *When did you begin to learn English? — Last year. Do you play chess? — Yes, I do.*

Запитання і відповідь на нього утворюють певну смислову і граматичну єдність. Форма відповіді значною мірою визначається формою запитання і залежить від неї; крім того, в мові існують готові зразки запитань і відповідей на них.

Питальні речення в англійській мові мають ряд особливостей, які відрізняють їх від розповідних речень. Вони характеризуються особливою інтонацією. На письмі питальне речення (як і в інших мовах) позначається

спеціальним пунктуаційним значком — знаком питання. Більшість питальних речень характеризується інверсією (присудок або частина присудка ставиться перед підметом). У деяких типах питальних речень вживається спеціальне допоміжне дієслово *to do*. В українській мові питальні речення нерідко відрізняються від розповідних однією лише інтонацією.

Ти бачив Петра вчора? (питальне речення).

Ти бачив Петра вчора (розповідне речення).

В англійській мові питальні речення, як правило, характеризуються не тільки інтонацією, але й іншими ознаками (порядок слів, вживання допоміжного дієслова *to do*).

Did you see Pete yesterday? (питальне речення).

You saw Pete yesterday, (розповідне речення).

Запитання, виражені однією лише інтонацією (You saw Pete yesterday?) зустрічаються нечасто і при тому тільки у фамільярному звертанні.

За структурою і способом утворення питальні речення поділяються на чотири основних типи.

Найчастіше під час опрацювання аудіо матеріалу зустрічаються загальні запитання. Загальне запитання— це запитання, яке ставиться до всього речення і яке потребує відповіді «так» чи «ні» («yes» or «no»). Загальне запитання починається з допоміжного дієслова, потім іде підмет, смислове дієслово та другорядні члени речення.

Is he a student? - Yes, he is. / No, he isn't/.

Have you a dog? - Yes, I have. / No, I haven't/.

Do you speak English? - Yes, I do. / No, I don't/.

Does he take part in this conference? - Yes, he does. / No, he doesn't/.

Did she go to Kyiv last week? - Yes, she did. / No, she didn't /.

Will you show me the way? - Yes, I will. / No, I won't/.

Порядок слів у загальному запитанні:

1. присудок, якщо він виражений дієсловом "to be" ставиться перед підметом: *Are we friends?* - Мидрузі?
2. перед підметом ставиться допоміжне або модальне дієслово, яке входить до складу присудка: *Can she speak English well?* – Вона вміє добре розмовляти англійською? *Has he got a credit card?* - У нього є кредитна картка?
3. У теперішньому та минулому неозначених часах (Present Simple and Past Simple) перед підметом додають допоміжні дієслова відповідно: *do (does)* – у теперішньому часі та *did* – у минулому, а смислове дієслово залишають після підмета у неозначеній формі: *Does it often rain in England?* – В Англії часто йде дощ? *Did they get their visas last week?* – Вони отримали візи минулого тижня?
4. Заперечні загальні запитання утворюють аналогічно, додаючи частку *not*. В українській мові такі запитання починають словами *хіба*, *невже*:

Варіант 1: *Aren't you married?* - Хіба ти незаміжня?

Варіант 2: *Is he not your partner?* – Невже він не твій партнер?

Відповідь на загальне запитання може бути стверджувальною та заперечною.

Структура стверджувальної відповіді: *Yes*, займенник-підмет допоміжне дієслово. *Yes, I am. / Yes, he did. / Yes, they have. / Yes, she does. / Yes, we were. / Yes, you can. / Yes, it will.*

Структура заперечної відповіді: *No*, займенник-підмет допоміжне дієслово + частка *not*. *No, I am not. / No, he did not = No, he didn't. / No, they have not = No, they haven't. / No, she does not = No, she doesn't. / No, we were not = No, we weren't. / No, you cannot = No, you can't. / No, it will not = No, it won't.*

Альтернативні запитання – це запитання вибору. Воно може мати структуру загального запитання, або спеціального:

a) починається як загальне запитання:

Do you speak English or German? – I speak English.

b) починається як спеціальне запитання:

Where do you live : in Zhytomyr or in Kyiv? – I live in Zhytomyr.

Альтернативне запитання починається, як і загальне запитання з допоміжного, модального дієслова або дієслова "to be".

1. Альтернативне запитання завжди має сполучник or чи. Відповідь на альтернативне запитання дають у повній формі: Is it warm or cold today? It's warm. - Сьогодні тепло чи холодно? Сьогодні тепло. Фрази типу запитання про погоду використовуються на початку переговорів.

Has she got her pen-friends in the US or in Great Britain?

She's got her pen-friends in Britain. -

Вона листується з друзями з Америки чи Великобританії?

Вона листується з друзями з Британії.

2. Якщо альтернативне запитання стосується підмета, то допоміжне дієслово вживається двічі:

Will you or will your partner come to see me off? -

Ти чи твій партнер прийдете провести мене?

Спеціальні запитання – це запитання до окремих членів речення (під час переговорів їх можна назвати уточнюючими, вони передають значення розпитування додаткової інформації):

а) запитання до підмета і його означення мають прямий порядок слів як у стверджувальному реченні і ставляться без допоміжного дієслова, тобто на першому місці стоїть питальне слово (що заміняє підмет), потім іде присудок, а далі - другорядні члени речення:

Who lives in the hostel?

What lies on the table?

What pupils study well?

б) запитання до інших членів речення мають зворотній порядок слів, тобто на першому місці стоїть питальне слово, потім допоміжне дієслово, далі підмет, смислове дієслово та другорядні члени речення:

What do you do in the evening ?

Where does he work ?

Whom does he write letters ?

What marks did you get at college?

За порядком слів у запитанні в англійській мові розрізняють

- 1) спеціальні запитання до підмета і його означень;
- 2) спеціальні запитання до інших членів речення.

У спеціальних запитаннях до підмета і його означень зберігається порядок слів стверджувального речення, тобто прями́й порядок слів: сам підмет або його означення заміщується відповідним питальним словом.

Who? What? узгоджуються з дієсловом присудком в однині.

Who installs new equipment? – Хто встановлює нове обладнання?

What influences the inflation rate? – Що впливає на рівень інфляції?

What investments are more preferable now? – Які інвестиції зараз кращі?

Which order has been disrupted? – Котрий заказ було зірвано?

У спеціальних запитаннях до інших членів речення порядок слів є таким:

Питальне слово, допоміжне дієслово, підмет, присудок, додаток, обставина?

How do you like this new telephone box? -

Як Вам подобається новий телефон-автомат?

Where will you spend your next vacation? -

Де ти будеш проводити наступну відпустку?

When do you start your work at the office? – Коли ти починаєш роботу в офісі?

Why don't you use a credit card? – Чому ти не користуєшся кредитною карткою?

Whom have you met? – Кого ти зустрів?

Типи речень в англійській мові мають практично таку ж систематизацію, які в українській формі: їх можна групувати за структурними ознаками, за характером або метою висловлювання і.т.п. Але одна істотна відмінність між українською та англійською мовами, все ж таки є: англійська мова належить до аналітичного типу, а це означає, що сенс висловлювання визначається порядком слів у реченні; в українській ж мові члени речення не мають строго фіксованого порядку, їх місце в висловлюванні може змінюватися.

1. I enjoy cooking (Мені подобається готувати) – порядок слів у реченні змінити не можна, інакше висловлювання втратить сенс, і ніхто не зрозуміє, яке смислове навантаження воно несе.

2. Мені подобається готувати; Подобається мені готувати; Готувати подобається мені; Подобається готувати мені - порядок слів не спотворив сенсу вислову.

Якщо говорити про класифікацію, то речення в англійській мові поділяються на дві великі групи: прості і складні речення. Кожна з цих груп, у свою чергу, ділиться на кілька підгруп (залежно від характеру висловлюваного). Просте речення відрізняється від складного наявністю тільки однієї предикативної одиниці (граматичної основи).

наприклад:

1. Someone likes tea (Хтось любить чай) - просте речення, що складається з підмета, присудка і доповнення.

2. Someone likes tea and I prefer milk (Хтось любить чай, я ж вважаю за краще молоко) - складне речення з двома граматичними основами (Someone likes і I prefer).

Крім того, типи речень в англійській мові можна розділити на ті, що описують дію і ті, що описують стан (ознака). Кожна з цих груп відрізняється особливостями побудови.

1. He was painting the car from 5 to 10 yesterday (Вчораз 5 до 10 він фарбував машину) - описується дія.

2. The car is green now (Тепер машина зелена) - описується ознака.

Речення, що описує дію, відрізняється від аналогічного, що описує ознаку (стан) тим, що для побудови першого можуть використовуватися різні допоміжні дієслова (to be, to have), а для утворення другого необхідне тільки дієслово to be.

За метою висловлювання речення поділяються на:

- Розповідні (позитивні і негативні)
- Питальні

- Спонукальні (наказові)

1. I am composing a letter (Я складаю лист) - оповідальне стверджувальне речення.
2. I am not composing a letter (Я не складаю лист) - оповідне негативне речення.
3. Are you composing a letter? (Ти складаєш лист?) - Питальне речення.
4. Compose a letter for me (Склади лист для мене) - спонукальне речення.

Залежно від адресата речення можуть бути:

1. Особистими (адресованими конкретній людині чи групі людей)
2. Невизначено-особистими (адресованими невизначеній особі)
3. Безособовими

- You're my favourite musician (Ви мій улюблений музикант) - речення адресоване конкретній людині.
- One cannot see the air (Не можливо побачити повітря) - ні до кого конкретно твердження не відноситься.
- It's getting darker (Темніє) - суб'єкт дії відсутній.

Прості речення класифікують так:

1. Поширені (присутні другорядні члени речення)
2. Непоширені (присутня тільки граматична основа)

- A cat is sleeping (Кіт спить) - присутній тільки підмет і присудок. Речення нерозповсюджене.
- A cat is sleeping on the chair (Кіт спить на стільці) - присутня граматична основа і доповнення. Речення поширене.

Складні речення, в свою чергу, ділять на:

1. Складносурядні (що складаються з декількох рівноправних простих речень).
2. Складнопідрядні (що складаються з одного головного і одного або декількох придаткових / залежних речень).

- The sun was shining, the birds were singing and the girl was happy (Світило сонце, співали птахи, і дівчинка була щаслива) - частини речення рівноправні.

- I'm anxious to know, who is hiding there (Мені не терпиться дізнатися про те, хто ховається там) - друга частина речення залежна від першої і з'єднана з нею відносним займенником who.

Загальним завданням різних комунікативних стратегій, використовуваних у діловому мовленні, є підвищення ефективності спілкування. Ефективне спілкування в ситуації ділової комунікації визначається В.І.Карасиком як “уміння комунікантів підтримувати потрібну комунікативну дистанцію, адекватно реагувати на мінливу тональність спілкування, розвивати тему бесіди, користуючись прийнятими комунікативними формулами й ходами спілкування, будувати тексти в різних сферах спілкування за прийнятими канонами, а також правильно використовувати інвентар вербальних і невербальних засобів” [41, 54].

3.2. Відображення в дискурсі ділового спілкування характерних рис ділового мовлення

Ініціальна фаза(початок діалогу), відкриваючи діалог, створює передумови подальшої міжособистісної взаємодії, що визначає її значимість у процесі комунікації. Основними завданнями фази встановлення контакту є: підтвердження присутності;забезпечення роботи каналу зв'язку;залучення уваги співрозмовника;встановлення соціальних ролей комунікантів;перевірка /демонстрація готовності вступити в мовний контакт. Структурно-семантичні і прагматичні особливості ініціальної фази визначаються статусно-рольовими характеристиками учасників спілкування і типом ділового діалогічного мовлення.

У ситуації заданості і чіткої визначеності статусно-рольових стосунків (начальник - підлеглий), де ініціатором спілкування є комунікант з вищим статусом, початкова фаза зведена до мінімуму, а інколи і зовсім відсутня. По-перше, немає необхідності в контакто-установлюючих мовних кроках з

метою орієнтування партнера по комунікації (соціально-лінгвістичні параметри вже відомі). По-друге, в ділових діалогічних дискурсах дотримання певного способу дії: коротко передавати основну точку зору і доносити інформацію, бути організованим, – є умовою успішності і ефективності. Чим швидше здійснюється перехід від однієї фази до іншої тим оптимальніше досягнення основного результату.

В англійській мові схвалення характеризується високим низхідним тоном, а в українській – висхідно-спадним, при чому висхідно-спадний тон може оформлювати не лише кінцевий склад синтагми, але й кожний наголошуваний склад фрази. В двох порівнюваних мовах несхвалення оформлюється низхідно-спадним ядерним тоном. Критичне ставлення мовця виражається складним висхідно-спадним тоном в ядрі (що підкреслює визначеність висловленого ставлення), уповільненням темпу вимовляння фрази. Засудження в англійській і українській мовах може передаватись за допомогою низького регістру мелодики.

Дослідники мови ділового спілкування відзначають його стереотипність і клішованість. Подібні якості пояснюються специфікою даної мови для спеціальних цілей. Стереотипність призводить до незмінності і використанні певних мовних одиниць – клішованість. Головне в бізнес-спілкуванні – адекватно передати інформацію, використовуючи для цього максимально спрощені з точки зору мови моделі слів і висловів. До числа основних моментів, що обумовлюють успішне й ефективне спілкування комунікантів – учасників діалогічного ділового дискурсу, відносять вибір належних комунікативних стратегій, забезпечення комунікативної дистанції, яка вимагається умовами даної ситуації комунікації, використання загальноприйнятих клішованих мовленнєвих формул і сигналів зміни ролей з метою виключення можливості розбіжного трактування ключових моментів діалогу, використання вербальних і невербальних виражальних засобів відповідно до ситуації.

Основні комунікативні цілі діалогічного мовлення можуть бути сформульовані в такий спосіб: установлення контакту, розвиток теми, підтримка комунікативного процесу, переривання й поновлення контакту зі співрозмовником і, нарешті, завершення ситуації комунікації. Відповідно перераховані вище комунікативні цілі реалізуються шляхом застосування характерних для них клішованих мовленнєвих одиниць, використання яких обумовлене соціальними нормами й конвенціями. Етикет як стандартна офіційна поведінка людей у діловому спілкуванні є одним із способів вираження соціального статусу людини, що дозволяє встановити межі комунікативної дистанції. Поняття щирості, скромності, такту, акуратності, пунктуальності, самовладання входять до числа ключових характеристик ділового етикету. Клішовані мовленнєві формули вітання, початку діалогу й завершення бесіди служать важливим каналом вияву поваги до співрозмовника в бізнес-комунікації. Важлива роль відводиться вибору теми розмови.

Існує багато типових комунікативних ситуацій, для яких характерна впорядкована система мовних знаків: «Відрядження», «Влаштування на роботу», «Розмова по телефону», «Проведення ділових переговорів», «Обговорення й підписання» та інші. Усі вони передбачають зворотній зв'язок співрозмовників, тому важливим є оволодіння елементами нейтрального вітання, вибачення й прохання, подяки, прощання. Так, стандартна послідовність фраз у розмові з незнайомою людиною може бути такою:

- в українській мові:

- 1) Вітання: Доброго ранку!; Добрий день!; Добрий вечір!;
- 2) Вибачення й прохання: Вибачте, що затримую Вас!; Скажіть, будь ласка,...; Будьте ласкаві, скажіть...; Чи не могли б Ви сказати...; Пробачте, що затримав Вас; Даруйте, що завдав Вам клопоту;
- 3) Подяка: Сердечно дякую Вам за...; Щиро вдячний за...;

4) Прощання: До побачення!; Бувайте здорові!; Усього Вам найкращого!; Хай щастить!

- в англійській мові: 1) Greetings: Good morning!; Good afternoon!; Good evening!;

2) Apologizing: Excuse me; I am sorry; Pardon me;

3) Thanks: Thank you; Thank you very much; Thanks;

4) Saying Goodbye: Goodbye; See you later; See you tomorrow.

В англійській мові широко застосовуються вставні конструкції типу: as far as I know; if it's not too much trouble; as you know; besides; I am afraid; I am not sure. У синтаксисі, широко використовуються питальні речення з модальними дієсловами shall, will, could, may (Shall I sign the contract? Shall I send the letter? Shall I send a deposit? Could you tell me the code of Kiev? May I pay cash?), інфінітивні комплекси (I'd like you to meet Mr.Green; I'd like you to inform me...), форми наказового способу 1-ї особи дієслів (Let me introduce my staff...; Let's get down to business), підрядні умовні речення (If we decide to buy your equipment, he'll visit your company). В українській мові найхарактернішими є прості ускладнені речення. Вживаються також складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.

Дане дослідження включає в себе використання поняття “етикет”, яке розглядається в рамках лінгвістичного підходу. Відповідно до трактування ряду вчених, представників цього напрямку, мовленнєвий етикет визначається як правила, що регулюють мовну поведінку, система національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих у суспільстві з метою встановлення, підтримки або переривання контакту в певній тональності [133,213]. Наслідком дотримання правил мовленнєвого етикету є характерна для ділового діалогічного дискурсу етикетність спілкування, що полягає у виборі мовцем виражальних засобів (вербальних і невербальних) відповідно до комунікативної мети.

Як одиниці мовленнєвого етикету виступають “ситуативно обумовлені, комунікативно-спрямовані, тематично поєднані,

взаємопов'язані й взаємозалежні в рамках діалогічних єдностей стійкі формули спілкування” [133, 112]. Сфера вживання клішованих мовленнєвих одиниць представлена у вигляді сукупності тематично співвіднесених ситуацій, серед яких виділяють: звертання, привертання уваги; вітання; знайомство; запрошення; прохання, пораду, пропозицію; згоду й відмову на прохання й запрошення; згоду й незгоду з думкою співрозмовника; вибачення тощо [133, 148].

Діалогічний діловий дискурс має двосторонню природу й характеризується наявністю таких дистинктивних характеристик: еліптичність, обривистість, одночасність обміну репліками, застереження, перепитування, підхоплення, переривання фраз тощо. Особливий інтерес для аналізу діалогічного ділового дискурсу становить проблема зміни комунікативних ролей. Характер і сигнали зміни комунікативних ролей багато в чому залежать від типу соціального середовища, ступеня знайомства комунікантів, їхніх намірів, стратегій, тактик, соціального статусу й характеризуються за типом співвіднесеності сусідніх реплік у часі. Мовчання також належить до значимого компонента діалогічного спілкування, оскільки воно впливає на співрозмовника й інтерпретується відповідно до ситуації спілкування.

Ділове спілкування включає як змістовно-предметну так і міжособистісну зони, і тут важливі знання про інокультурні поведінкові норми. Важлива роль у діловому спілкуванні приділяється нормам і цінностям обміну діяльністю, а також конкретним формам і методам взаємодії суб'єктів під час обговорення ділових питань, включаючи стереотипи в службовому, посадовому й іншому видах поведінки [82].

У результаті аналізу глобальних стратегій міжкультурного ділового спілкування виділяються як основні три типи таких стратегій – компенсаційні, організаційні й риторичні стратегії. Функцією компенсаційних стратегій є корекція комунікативних помилок або невдач, організаційні стратегії покликані структурувати й організувати текстову

діяльність між іншомовними комунікантами, риторичні стратегії спрямовані на надання експліцитного й імпліцитного впливу на партнера.

В усному діловому дискурсі ведення ділових комерційних переговорів і проведення ділових конференцій є однією з найбільш типових ситуацій ділового спілкування. Ці жанри включають як фази підготовки до переговорів (конференції), початок бесіди, передачу інформації, аргументування, спростування аргументів співрозмовника, ухвалення рішення й представлені такими мовними актами, як запит про інформації, інформування (включаючи імпліцитні способи передачі інформації), нерозуміння й запит про роз'яснення, оцінка, комунікативно значиме мовчання [79, 54].

3.3. Особливості офіційно-ділового стилю в українській і англійській мовах

Сучасний антропоцентричний погляд на мовлення і мову зумовлює звернення лінгвістів до діалогу, діалогічного дискурсу та діалогічного тексту як об'єкту (Девкин В.Д., Колокольцева Т.Н., Олексієнко Л.П.), предмету (З.О.Гетьман, Т.Ф.Плеханова) або матеріалу (Безугла Л.Р.) мовознавчих досліджень. Логічним є розглянути діалог, як поняття. Діалог в лінгвістиці - це діалогічний текст, який протиставляється монологічному (Гетьман З.О., Е.Рольф), або як розмова, мовлення обмін думками, репліками, висловлюваннями (Девкин В.Д.). Це означає, що є два рівні діалогічності – формальний – відповідає розумінню діалогу тексту, і функціональний – корелює з його розумінням як мовлення.

Сферу ділових стосунків обслуговує офіційно-діловий стиль, який відзначається чітким і лаконічним викладом змісту, факту, однозначністю формулювань, несуперечливою аргументацією викладеного. Як зазначає Л.І. Мацько та Л.В.Кравець офіційно-діловий стиль – це функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу права, влади, адміністрації,

комерції, внутрішньо і міждержавних відносин [13, 26]. У зв'язку з цим в усному діловому мовленні спостерігається стандартизація, штампи, використання слів із нейтральним значення, повторюваність тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій як результат досягнення однотипності вираження думки [21, 16]. Наприклад, в українській мові: сфера обслуговування, підтримувати дипломатичні відносини, всенародне обговорення, ринкові реформи, факти — неспростовна річ, одержувати інформацію; в англійській мові: to be interested in, to be at somebody's disposal, to have an appointment, at your disposal, first of all..., to inform somebody, to let somebody know. У британців наявні інші кліше, серед яких немало виразів, запозичених зі спорту: fair play (чесна гра), sticky wicket (скрутний стан), a good in mings (смуга нещастя), good show (чудово), bad news (погані новини), not on (нереально), a bit thick (занадто). Іноді мовознавці надають цьому поняттю негативного відтінку, замінюючи його на більш позитивне — кліше. Існує, наприклад, визначення: мовні штампи — це стерті, колись образні вислови, зайві слова, неточні вислови, безконечні, стилістично не вмотивовані словесні повтори, які створюють негативний і стилістико-смысловий ефект. Поява кліше пов'язана з частотністю й повторюваністю ситуацій. Так ми бачимо, що навколо стрижневого слова утворюється відносно постійний набір контекстуальних елементів у мовленні.

Темп мовлення може слугувати індикатором зниження ступеня його офіційності та підвищення його емоційно-прагматичного потенціалу. Зі зростанням емоційно-прагматичного потенціалу висловлення спостерігається загальне прискорення темпу вимовляння, яке може набувати різних емоційно-конотативних відтінків, що передається взаємодією декількох просодичних параметрів. Природний темп мовлення українців — 120–130 слів на хвилину [132, 156].

There is always a problem.|| I visited this place two years ago| → and let me just finish?|| during our last visit we saw a lot of things to be changed.||

Фрагмент характеризується середнім емоційним потенціалом, прискорення темпу вимовляння та стакатоподібний ритм, що є засібом вираження негативних емоцій комуніканта (роздратування) на словах - *let me just finish*. Незавершеність фрази першого речення і те, що інтонація залишається на середньому рівні свідчить про те, що фраза буде перериватись і про те, що мовець хоче висловити і надалі певні аргументи. Присутність різних інтонаційних груп свідчить про емоційне забарвлення фрагмента - послідовність високих спадних ядерних тонів і хвилеподібний рух мелодійного контуру у першій синтагмі. реалізація останнього. Поступове прискорення темпу від першої до фінальної синтагми сприяє нагнітання емоцій та підсиленню напруги, яке інтенсифікується спадною пролангацією голосного /a:/ у ключовому слові “last” [la:a:a:st]. При цьому голосний заднього ряду низького піднесення /a:/, який зазвичай справляє негативний фоносемантичний ефект (А. А. Калита), асоціюючись з антипатією неприязню усього висловлення, що також підсилюється придиховим тембром при помірній гучності звучання.

Діалогічний текст будується спонтанно і не укладається в жорсткі структурно-семантичні рамки. Впродовж всього розвитку діалогу відбувається постійна зміна тем, що виявляється не лише в скачкообразності розвитку основної сюжетної лінії діалогу, але і в постійній зміні самого типу діалогу протягом всього процесу комунікації. Це впливає на інтонаційні зміни, зміни темпу мовлення.

Існує шість переходів одного типу діалогу в іншій. Кожен такий перехід характеризується двосторонньою спрямованістю (тобто можлива зміна одного типу діалогу іншим в будь-якому напрямі): 1) унісон — обговорення; 2) обговорення — суперечка; 3) суперечка — сварка; 4) сварка — обговорення; 5) унісон — сварка; 6) унісон — суперечка. Причому якщо у перших чотирьох випадках один тип діалогу безпосередньо замінювався іншим, то в останніх (унісон — сварка і унісон — суперечка) присутня якась

проміжна стадія. Так, діалог-унісон рідко відразу переходить в діалог-сварку. Як правило, наявні ще дві додаткові проміжні стадії — обговорення і суперечка (хоча дані стадії і не є обов'язковими). Діалог-унісон, самий частотний і поширений тип повсякденного спонтанного спілкування, як правило, починається ініціальним спонтанним висловом типу *Good evening*. — *Evening*. Інколи в зачині діалогу може звучати питання про самопочуття і справи партнера по комунікації: *Hello. How are you?* Проведені дослідження показали, що завершується такий діалог найчастіше реплікою-підведенням підсумків, наприклад: *Harold thought for a moment, then he nodded. That'll be fine*. Рідше зустрічаються випадки його завершення різновидом фінального напуття *I think you'd better go* (у випадку, якщо один з партнерів по комунікації не дуже добре себе почуває). Діалог-унісон може початися і реплікою вираження емоцій *Nice to meet you*, яка містить вказівку на дружні взаємини і створює особливий настрій на унісонну бесіду. Якщо впродовж всього розвитку діалогу унісонний характер бесіди зберігається, то завершується такий діалог, як правило, фінальним висловом *I'll see you again*. Діалог-унісон, учасники якого мають рівний статус, може початися питанням. Ініціальне питання може містити запит інформації про справи, самопочуття адресата: *What's the matter? What's wrong?*, а також про його думки і відчуття (імпліцитне встановлення контакту: *What are you thinking, ?* Завершується діалог такого типа фінальною реплікою типу *Bye-bye*, емоційним висловом, що є реакцією на інформацію, отриману в ході комунікації: *You must — oh, darling, you must; Thanks, Deborah, bye*, а також яким-небудь побажанням, що свідчить про прояв турботи адресата: *you'd better hurry up. It's after seven*.

Важливе значення для усного мовлення має правильне наголошування слів, тобто дотримання акцентуаційних норм. В українській мові ці норми сформувались давно, але повсякденному спілкуванню під впливом діалектів і близькоспоріднених мов часто порушуються. Тому слід дотримуватись

правил і знати деякі особливості українського наголосу. Так наголос в українській мові є довготривалим і силовим, бо голосні в наголошеній позиції мають більшу тривалість, виразний темп, іноді і більшу силу. Український наголос вільний, різномісцевий і рухомий, тобто від не закріпленій за окремим складом слова і може змінювати місце у формах того самого слова [16, 133]. Основний наголос в англійській мові, так само як і в більшості германських мов падає як правило на один з складів кореня слова, зазвичай перший. Карл Бруннер вказує, що складні іменники і прикметники мали головний наголос на першому компоненті а другорядний на другому. Расторгуєва зазначає, що другорядний наголос виник внаслідок впливу французької мови на англійську, оскільки внаслідок появи багатьох запозичених багатоскладових слів, з'явилась ритмічна тенденція внаслідок якої з'явився другорядний склад. Якщо слово відносно коротке (2 - 4 склади), то всі інші склади, як правило вимовляються дуже коротко. Якщо в слові багато складів, то деякі склади можуть приймати додатковий наголос. Отже, наголос в англійській мові як і в українській вільний.

В діловому мовленні особливе значення набувають засоби його інформаційної сегментації, тобто поділу на вагомі і необхідні відрізки або проміжки матеріалу, що пояснюється передусім необхідністю виділення важливих елементів висловлення, чіткого та зрозумілого вираження основного змісту повідомлення та досягнення основної функціонально-прагматичної мети. (М. П. Дворжецька). Однією з ознак варіативності англійського офіційно-ділового діалогічного мовлення на перцептивному рівні є темп мовлення, який детермінує характер паузації, членування мовлення на синтагми та його ритмічну організацію.

It 'wasn't possible to hear the 'whole `speech|because of the 'loud noises on the ``street ||.

Як ми бачимо є чотири наголошених слова, інтонація на яких змінюється. Після слів it та the інтонація стрімко піднімається вгору тим самим підкреслюючи важливість того, що було неможливо почути всю

промову. Темп уповільнюється на цих словах. Інтонація варіюється - спадно-висхідно-спадна.

Наголос – виділення в мовленні певної одиниці в ряді однорідних одиниць за допомогою фонетичних засобів.

Оповідальна інтонація характеризується помітним пониженням тону останнього складу, якому передують легке підвищення тону на одному з попередніх складів. У простій фразі зазвичай буває одна інтонаційна вершина і одне інтонаційне пониження. Там, де оповідна інтонація об'єднує складний комплекс слів або словосполучень, окремі частини останнього можуть характеризуватися або підвищенням або частковим зниженням інтонації (особливо часто пониження інтонація спостерігається в перерахуваннях), але менш низьким, ніж кінець фрази. У таких випадках оповідна фраза може містити або кілька вершин і одне заключне пониження, або кілька знижень, менш низьких, ніж заключне.

У тих випадках, де питання стосується всього висловлювання, спостерігається підвищення тону на останньому складі питальної фрази. Воно відрізняється від оповідної фрази (остання, будучи обірвана на підвищенні, створює враження незавершеності висловлювання, чого немає після підвищення питальної інтонації, як є завершеною і потребує відповіді).

Питальна інтонація характеризується особливо високим рівнем вимови того слова, до якого переважно відноситься питання. Від положення цього слова на початку, кінці або середині фрази залежить її інтонаційний малюнок.

Для англомовних дикторів і ведучих характерне підвищення інтонації в кінці фрази, що значно відрізняє від українських дикторів.

Взагалі, почуття захвату, радості, гніву прискорюють темп мови, а пригніченість, інертність, роздуми - сповільнюють його.

Темп мовлення має велике значення для успіху виступу.

Уповільнена мова розхолоджує слухачів, послаблює увагу і теж стомлює аудиторію. Швидкий темп промови висловлювань є показником заздалегідь

приготованої промови. Ділові переговори завжди включають певні питання відповіді на які учасники готують заздалегідь. Тому темп вимови середній при промові нових ідей і пришвидшений під час обговорення заздалегідь підготовлених і обдуманих фраз.

Чим менше інформація знайома слухачеві (або здається такою), тим повільніше вимовляється матеріал.

Повільніше вимовляти свій матеріал не означає - повільніше говорити. Того ж самого ефекту можна досягти, роблячи час від часу паузи, задаючи контрольні запитання, вставляючи приклади у виклад «теоретичної» інформації, щоб вона була більш дохідлива.

Необхідно відзначити, що на враження від швидкості промови впливають також і паузи. Якщо хтось говорить нерішуче, а його паузи такі короткі, що іншими вони не сприймаються як паузи, то складається загальне враження, що мова «уповільнена». Від темпу мовлення залежить кількість смислових відрізків в реченні, тобто проголошення пропозиції швидше або повільніше здатне істотно вплинути на синтагматичний членування висловлювання. Наприклад, при диктуванні пропозицій темп мови буде значно повільнішим, ніж в розмовній мові під час обговорення тих чи інших питань. Таким чином, і смислових відрізків під диктовку буде більше, і вони будуть коротшими.

Діалогічна мова характеризується чергуванням різних форм кривої ЧОТ ядра і завершення фрази; ускладнена конфігурація тонального контуру, чергування різних за величиною спадних і висхідних частотних інтервалів; локалізація мелодичного піку в межах першого наголошеного складу.

Інтонаційна конструкція розповідного висловлювання має висхідно-спадний а бо спадний рух основного тону, що означає завершеність думки. Разом зі спадом тону спадає і сила і темп вимови.

Інтонаційна конструкція питального речення зазвичай характеризується висхідним, висхідно-спадним і спадним тоном. Темп вимови питання як правило вищий за відповідь на нього в розповідній інтонації. Для запитання

відчутними є особливості зміни ЧОТ на початку і в кінці вислову, швидкість спаду ЧОТ та інтенсивності. Побудова інтонаційної моделі питального типу речення ускладнюється різними видами питання: питання про нову інформацію, питання-перепит, альтернативне питання, риторичне питання.

Щодо наголосу в українській мові, то він має фонологічне значення (виконує конститутивну, ідентифікаційну та диференційну функції). Наголос можна розглядати в різних аспектах і в залежності від цього розрізняють різні типи наголосів. Так враховуючи фонетичний аспект, розрізняють наголос за силою видихуваного повітря, тобто силовий, і наголос за висотою тону, тобто музичний, тонічний. В українській мові наголос - силовий, динамічний. Враховуючи морфологічний аспект, наголос може бути постійним і вільним, нерухомим і рухомим, головним і побічним. В українській мові наголос вільний, різномісцевий, бо позиційно не закріплений за певним складом, що відрізняє українську мову від англійської (за першим).

Дослідження підтвердило, що для української мови характерний рухомий наголос, в різних формах одного й того ж слова він може змінювати своє місце: шко'ляр – школя'ра. Є в українській мові і слова з постійним наголосом (зміна форми не веде до зміни наголосу): відмова, відмови, відмовою, відмов. Враховуючи аспект інтелектуального і емоційного змісту висловлювання, розрізняють наголос логічний і емпатичний. За допомогою логічного наголосу виділяється в реченні – фразі слово, важливе з смислового боку. Логічний наголос має велике значення для правильного розуміння висловлювання думки.

Н.п. **Ми** (а не хтось інший) відпочивали в Карпатах

В англійській мові наголос нерухомий (*select – selecting*), а в українській мові рухомий. В англійській мові відбувається чергування ударних і ненаголошених складів, що створює певний ритм англійської мови. Багатьма фонетиста стверджується, що англійська мова ритмічна, і що

ритм може бути виявлений в регулярному повторенні ударних складів. Ритм англійської мови характеризується тенденцією чергувати ударні склади смислової групи з ненаголошеними і вимовляти ці ударні склади через більш-менш рівні проміжки часу. В англійській мові є наголошувані частини мови, що значно впливає на інтонування речень.

В англійській мові відомим є те, що акцент і наголос в реченні є основними компонентами інтонації, і ці елементи тісно взаємопов'язані. Але самим головним залишається голосова висота.

В обох мовах спадний тон передає звичайно закінченість, певність; він за своїм характером категоричний. Висхідний тон в англійській мові, навпаки, передає не закінченість, непевність і за своїм характером є некатегоричним. В українській мові висхідний тон є теж менш категоричним і менш визначеним, за своїм характером, ніж спадний тон. Він до того ще вказує на продовження, чекання відповіді.

Але в українській мові, на відміну від англійської, прохання і твердження, в яких висловлюється жаль з приводу чогось, вимовляються не з висхідною, а з спадною інтонацією. Пор.: Подзвоніть мені о сьомій годині. Ring me up at seven. Я дуже жалкую, що змусив на себе че_кати. IamverysorrythatIkeptyou _waiting.

Основною відмінністю інтонацій в обох мовах є те, що сам спадний або висхідний тон інтонації відбувається в кожній з них по-різному. Наприклад у висхідному тоні в англійській мові після піднесення наголошеного складу, який має найсильніший наголос, мелодія й далі підвищується або лишається на тому самому рівні, пор. Wheredoeshelive? (перепитування); Areyou`ready?

Для української мови характерним є, навпаки, спадання мелодії після наголошеного складу, наприклад: Що він _ пише вам?; Ви го _ тові вже?

Відмінності в спадному тоні теж значні. Наприклад, питальні речення з питальними словами (так звані „спеціальні”) в українській мові починаються на більш високому тоні, ніж відповідні англійські. Голос у них підвищується

не тільки на найсильнішому наголосі, як в англійській мові, а й у кожному наголошеному складі, утворюючи ряд послідовних піднесені спадів мелодії.

Таким чином мелодійний малюнок спадного і висхідного тонів в англійській і українській мовах не збігається.

3.4. Ділова бесіда (діалог) як основа ділових переговорів

Діалог - розмова двох людей, в якому і у одного представника є запитання і у іншого. Ділові переговори це не обов'язково лише дві людини. Іноді ділові переговори більш схожі на інтерв'ю. Особливість інтерв'ю полягає в тому, що в цьому жанрі найбільше реалізуються базові ознаки процесу міжособистісного спілкування. В основі інтерв'ю лежить бесіда ведучого переговорів. В ролі ведучого може виступати журналіст (репортер, ведучий). Переговори або бесіда проходять з відомою особистістю, ученим, фахівцем в тій чи іншій сфері. Жанр інтерв'ю характеризується певними ознаками. Присутні очевидні ознаки співавторства: інтерв'юований повідомляє інтерв'юєру дещо нове, оригінальне, його матеріал, внесений в інтерв'ю, являє собою результат творчої діяльності, що охороняється авторським правом. Домінуючою ознакою тексту, що відноситься до жанру інтерв'ю, є діалогічна, питально-відповідна форма публікації. Отже переговори в свою чергу мають характеристики різних типів спілкування.

Велику роль відіграє інтонація англійської розмовної мови, яка відзначена різноманітністю засобів. Різні компоненти інтонації –наголос, паузи, поділ на синтагми – відображають особливості синтаксису розмовних побудов. У розмовній мові роль інтонації зростає у зв'язку з тим, що їй часто доводиться власними засобами заповнювати відсутні елементи речення. Інтонація є єдиним виразником комунікативного типу речення. (Підручна З.Ф.)

Обидві людини знаходяться на однаковій позиції. Але слід пригадати, що є людина, яка є зацікавленою в переговорах. Зростаючий інтерес лінгвістів до семантики, лінгвістики тексту, теорії висловлювання ставить нові завдання перед дослідниками інтонації. Інтерес до функціональної сторони мови та переорієнтація досліджень на формулу “від функції до форми” (що змінила попередню – “від форми до функції”).

Проявом людини виражати в мові свою пізнавальну діяльність і відповідає певним потребам людського життя. Питальне речення свідчить про прагнення людини, що говорить з'ясувати щось невідоме, уточнити чи перевірити (Потебня). Зв'язок питання з відповіддю безумовно є складним і в ньому відображаються тема-рематичні сторони. В практичному дослідженні доцільним буде використання понять тема і рема. Тема (висхідний пункт висловлювання) – відома слухачу або співрозмовнику інформація, рема (ядро) – та частина висловлювання яка є новою і невідомою. Питання є однією з форм речення, яке має свою інтонацію і змістове ядро. Специфіка питальних речень як актів, що характеризують момент переходу від того, що відомо, до того, що ми не знаємо і знаходить взаємозв'язок питання з відповіддю.

В. Матезіус вважає, що тема виражає те, що є в даній ситуації відомим або, може бути легко зрозумілим та із чого виходить респондент. R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik під темою мали на увазі початок висловлювання. Для академіка В.В. Виноградова тема – це просто даний, уже відомий зміст. Фр. Травнічек визначає тему як той елемент речення, який безпосередньо співвідноситься з об'єктом мислення, виходить із нього і, отже, відкриває речення. Л.А. Черняхівська стверджує, що тема має мінімум семантико-контекстуальної вагомості та містить або тільки стару інформацію, або мінімум нової інформації. Є.А. Абдаліна під темою розуміє таку акцентно-мелодійно оформлену частину фрази, яка повідомляє щонайменше нової інформації, висловлює щось уже відоме реципієнту з попереднього контексту або життєвої ситуації – те, що респондент вважає

сам і хоче, щоб реципієнт сприйняв як найменш важливе у висловлюванні . На думку І.І. Ковтунової, тема представляє собою предмет повідомлення і є вихідною частиною висловлювання, оскільки ця частина містить те, про що повідомляється в реченні. J. Lyons дає визначення теми як вислів, використане мовцем для виділення того, що він ставить у центр свого висловлювання, це і є тематичний суб'єкт.

В. Матезіус під ремою розумів те, що респондент повідомляє про тему. В. В. Виноградов під ремою розуміє нове, що відкривається і висловлюється в мовленні. R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik позначають ремою кінець, завершення висловлювання. Є.А. Абдаліна визначає рему як нову інформацію, також і модального та емоційного характеру. «Рема, хоча й містить нове, не обмежується ним. Вона може показувати, що респондент вважає найважливішим у своєму висловлюванні (і хоче, щоб реципієнт сприйняв це як найважливіше), вона може передавати ставлення респондента до дійсності, до змісту висловлювання, до ситуації повідомлення, до співрозмовника, його фізичний або душевний стан, вона також може виражати контраст, підкреслювати кількісну чи якісну сторону предмета, уточнювати значення якоїсь думки або виражати почуття». І.І. Ковтунова під ремою розуміє частину висловлювання, в якій міститься те, що повідомляється про тему. А. Вейль, Г. Гебеленц, Г. Пауль уважали, що рема підкреслює те, що ще невідомо реципієнту.

Як в англійській, так і в українській мовах на синтаксичному та морфологічному рівнях виділяються засоби, що маркують тематичний і рематичний складники висловлювання. Найважливішим синтаксичним засобом актуального членування є порядок слів у реченні. Тому в залежності від мови тема-рематичні зв'язки будуть розглядатись і порівнюватись по-різному. Для англійської мови характерний фіксований порядок слів. Змінюючи порядок слів в українському реченні зміст не зміниться. Вирішуючи проблеми, пов'язані з порядком розташування елементів у висловлюванні, більшість зарубіжних лінгвістів не проводить і чіткого

розмежування між морфологічним і синтаксичним рівнями аналізу - між членами речення, частинами мови і окремим лексемами. У вітчизняній лінгвістиці такі проблеми, як правило, розглядаються на рівні синтаксису.

Слід пояснити використання ще декількох слів, які є необхідними для практичного дослідження. Слід відзначити, що в діалогічному мовленні в основному розглядається розмова двох людей. Один з них реципієнт – отримувач інформації, людина яка ставить запитання і очікує на них відповіді, і комунікатор - людина, яка хоче передати будь - яку інформацію отримувачу. Неважливо в якій сфері, але це ті люди, які зацікавлені в розповсюдженні інформації.

Варіації мелодики пов'язані з передачею різної інформації, часто вказуючи на індивідуальні ознаки мовця. Індивідуальні ознаки мовця можуть бути враховані лише при детальному вивченні специфіки того чи іншого мовця. Крім того, мелодика передає значну кількість екстралінгвістичної інформації про емоційний стан мовця (чи він спокійний або сердитий, щасливий або сумний, тощо). Виконуючи роль складової мелодики, ядерні тони передають такі загальні значення: низький спадний – нейтральний тон, часто проста констатація факту; високий спадний – емоційне залучення, при цьому, чим вищий його тональний рівень, тим більшою є його зацікавленість; у сполученні з висхідною шкалою високий спадний тон передає протест, заперечення, а емоції, що виражаються залежно від контексту та виразу обличчя, кваліфікуються при цьому як здивування, збудження, роздратування; високий вузький спадний тон визначається як рутинний, ні з чим не пов'язаний коментар; низький висхідний тон – дружній, співчуваючий, що виражає незавершеність та сигналізує про продовження думки; у певному контексті й ситуації низький висхідний тон у поєднанні з неприємним виразом обличчя набуває таких значень: жорсткий, безжалісний, невблаганний, непохитний, насторожений, стриманий, зловісний; низький висхідний тон широкого діапазону – зневіра, недовіра, критика, погроза, шок; при цьому ступінь вираження емоцій та її динаміка

корелюють із шириною діапазону тону; високий висхідний тон – м’яке вираження сумніву, збентеження, спантеличеності, здивування; низький рівень – нудний, саркастичний, рутинний; спадно-висхідний: при негативному виразі обличчя – невпевненість, сумнів, бурчання, корекція, уточнення; при позитивному виразі – підбадьорювання чи терміновість; залежно від передядерного тону може надавати висловлюванню позитивні або негативні конотації, а також певний підтекст у вигляді замовчування чи приховування якоїсь інформації; висхідно-спадний – тон емоційної замученості, що виражає високий ступінь емпізи; залежно від контексту й виразу обличчя може набувати модальних значень виклику, глузування або добросердя, сердечності чи задоволеності, самовдоволеності [Калита].

Українська мова більш насичена інтонаційними моделями. Перехід від одного тону подеколи непередбачуваний. Одна інтонаційна фраза включає в себе складні тони спадно висхідно-спадний або висхідно-спадно-висхідний. В одному реченні не дивлячись на те, що воно питальне і те, що в порівнянні з англійською мовою інтонація піднімається вгору в українській мові інтонація спадна на словах які несуть основний зміст запитання. Чітко прослідковується тема - рематичний зв'язок.

Будь-який діалог можна поділити на три частини. 1 - ий – зав’язка або початок бесіди, встановлюється зв'язок, контакт між співрозмовниками. Інтонація речень висхідно спадна. Тема передує ремі. Темп не має великого значення. В українській мові на початковому етапі прослідковується чіткий рівномірний темп, що відрізняє від англійської. Тривалість запитань від 7-11 секунд в українській мові і від 3-7 секунд в англійській мові.

Кожна розмова має свій зачин: “Як справи?”, “Як здоров’я?” – особливий тип мовлення, де простий обмін звичайними фразами настановує співрозмовників вести ділову чи товариську розмову, психологічно підводить їх до суті справи. Ділові засідання і переговори є складовою багатьох сфер життя. У процесі підготовки до ділових переговорів треба пам’ятати про вплив вербальних і невербальних засобів спілкування на слухачів. Тому

доречним є підбір слів, словосполучень, фраз, які найкращим чином допоможуть досягти мети ділового засідання. Ділові переговори завжди починаються з вітання й звертання до аудиторії. Можна звернутися, використавши фрази: “Доброго ранку, шановне товариство”; “Добрий день, шановні колеги” тощо. В англійській мові це можуть бути «Goodafternooncolleagues», « Weareheretodiscuss». Іноді в усному діловому мовленні використовують цитати, фразеологізми (берегти, як зіницю ока; бити байдики; брати близько до серця; гав ловити; ні те ні се), крилатих фраз (А хура й досі там (Л.Глібов); афоризмів. Під час переговорів обов’язково вітаються з кожним із присутніх.

Початок бесіди (див. рис. 1-10) характеризується середнім темпом вимовлення фраз. Шкала висока або низька в українській мові і низька або середня в англійській. Останнє слово вимовляється з низпадною інтонацією, основні слова виділяються підвищенням інтонації. В українській мові на початковому рівні відсутні складні тони типу висхідно-спадний або спадно-висхідний, так само як і в англійській мові. В англійській мові на відміну від українською більш інтенсивне виділення реми. Затримання на словах на мілісекунди. Інтонація перерахування висхідна з низпадною на останньому слові в українській мові. На початку діалогу в англійській мові слід відмітити висхідну інтонацію, що свідчить про перепитування, або інтонацію непевності у даних. Інтонація висхідна в кінці речення відмічається на початку діалогу в англійській мові при привітанні і свідчить про уточнення. Середина речення - інтонація висхідна, якщо далі нова інформація. Перервана фраза – перепитування або доповнення зі сторони реципієнта – інтонація залишається на передуючому рівні без коливань і далі продовжується з висхідною.

Показники інтенсивності на початковому етапі у шкалі і термінальному тоні не відрізняються набагато, адже для початку переговорів характерним є лише використання певних кліше, усталених фраз, перерахування тем, які будуть обговорюватись і уточнення порядку денного переговорів. Тема

передуює ремі, що впливає на інтонаційні показники. Слід відмітити взаємозв'язок між динамічними, мелодичними і темпоральними характеристиками. Паузи (темпоральні показники) майже відсутні. Їх присутність була б неоправданою за рахунок повільного та середнього темпу вимови фраз. Немає широкого розходження показників на початковому етапі переговорів.

Сферу ділових стосунків обслуговує офіційно-діловий стиль, який відзначається чітким і лаконічним викладом змісту, факту, однозначністю формулювань, несуперечливою аргументацією викладеного. У зв'язку з цим в усному діловому мовленні спостерігається стандартизація, штампи, використання слів із нейтральним значення, повторюваність тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій як результат досягнення однотипності вираження думки (Шевчук).

Як ми можемо побачити з додатків мелодійні показники на початковому етапі різні. Українська мова мелодичні показники вищі ніж в англійській.

Представлені схеми наочно показують особливості ділових переговорів на початковому етапі.

Hi, I'm Jim.

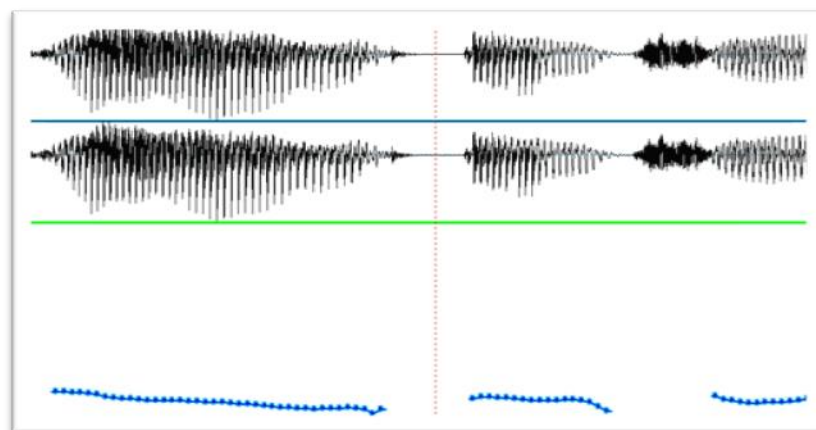

Рис. 1. Інтонаційний контур: The Descending Head +The Fall

Доброго дня!

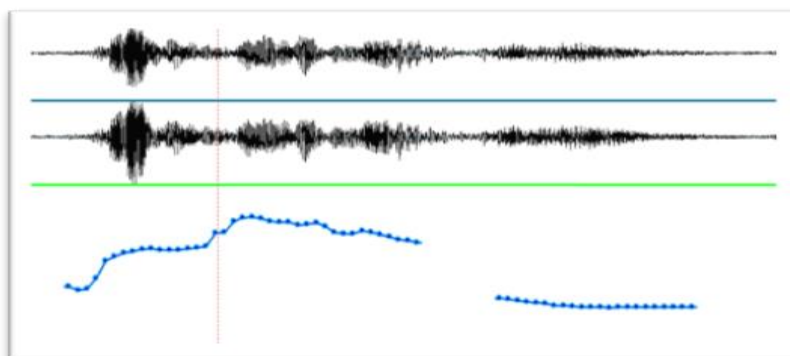

Рис. 2. Інтонаційний контур: The Ascending-Descending Head + The Fall

Hello Mr. O'Bar (інтонація підвищується – перепитування, мовець не впевнений, що це саме та людина, яка їй необхідна).

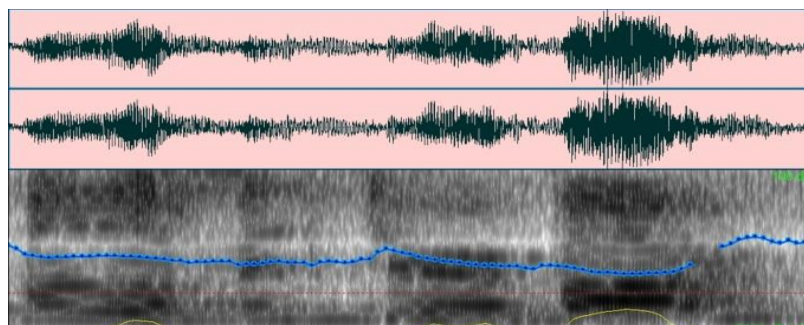

Рис. 3. Інтонаційний контур: The Rise-Fall

Мене звати Шевчук Ольга

Рис. 4. Інтонаційний контур: The Ascending Head

I'm British, from Scotland actually

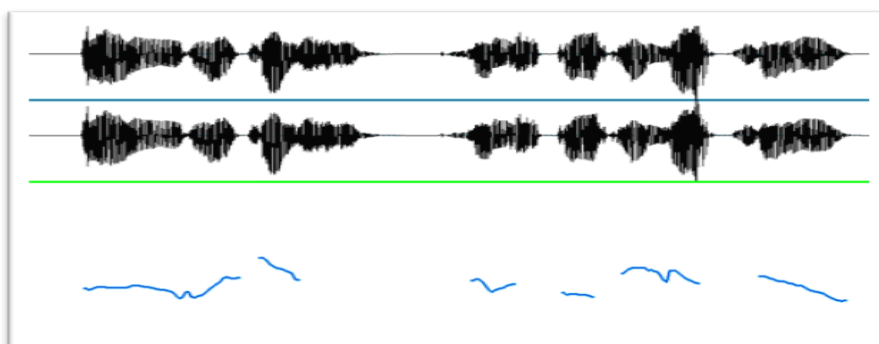

Рис. 5. Інтонаційний контур: The Fall-Rise-Fall Tune

I'm from Australia

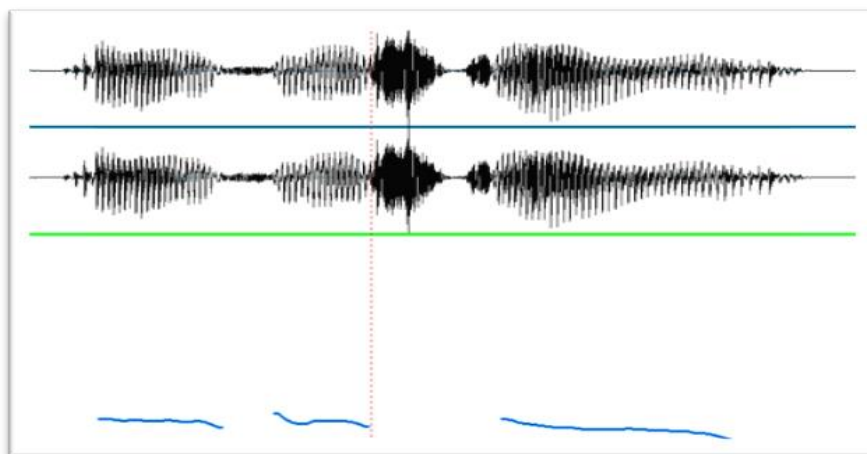

Рис. 6. Інтонаційний контур: The Descending Head+The Fall

Ми приймаємо поважних гостей.

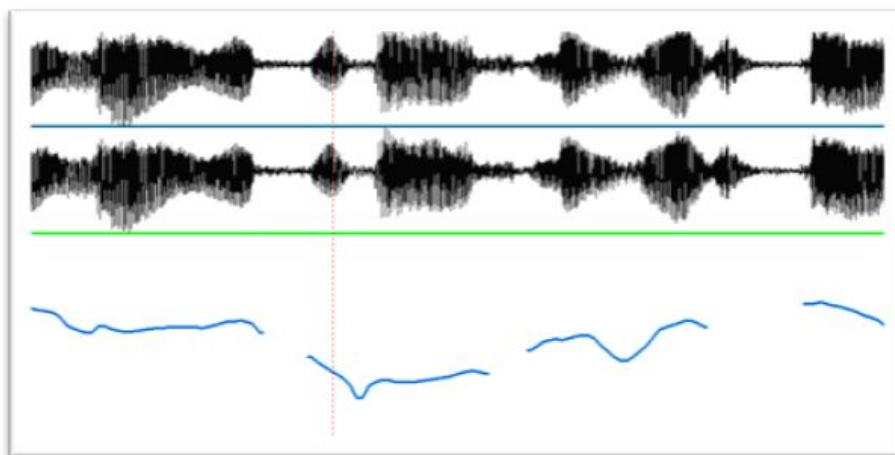

Рис. 7. Інтонаційний контур: The Ascending Head + The Fall Rise

Сьогодні ми говоримо на тему: «Пріоритетні засоби економіки»

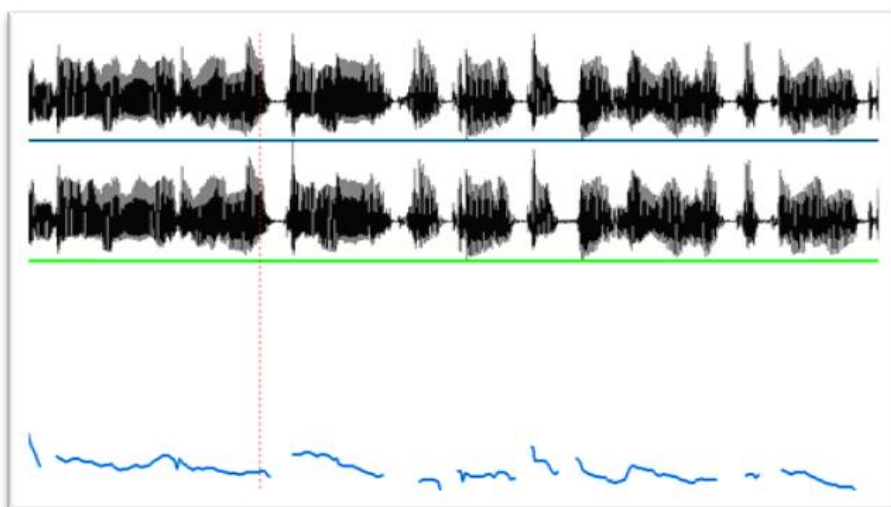

Рис. 8. Інтонаційний контур: The Level Head

I'm going to talk about the international migration of labor

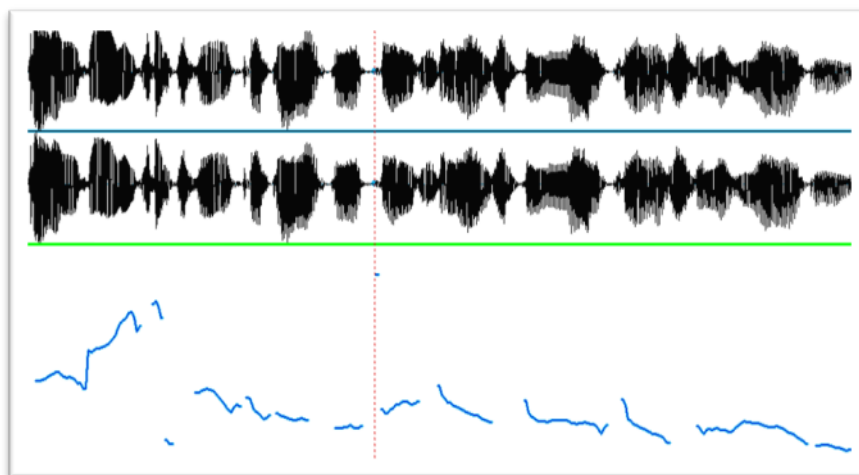

Рис. 9. Інтонаційний контур: The Ascending-Descending head + The Rise-Fall

І перш ніж почати з вами сьогоднішні наші обговорення щодо нашої сьогоднішньої теми все таки.

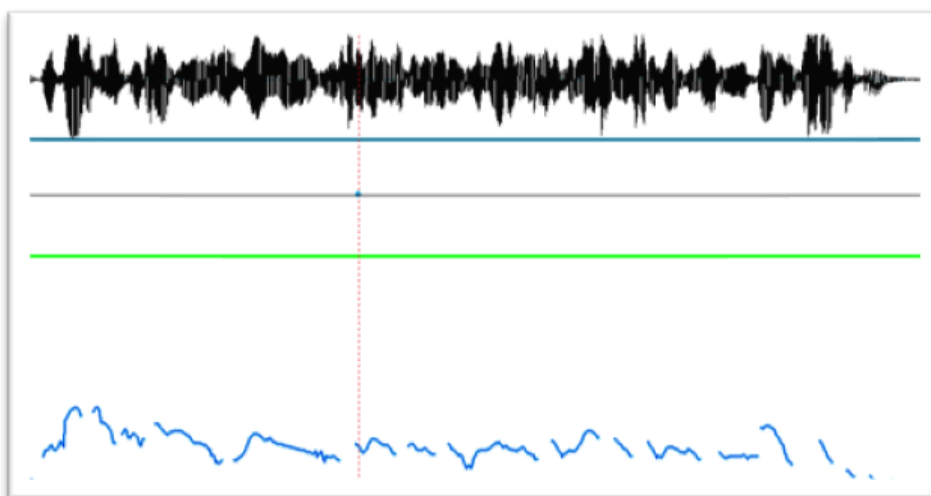

Рис. 10. Інтонаційний контур: The Descending Head + The Rise Fall

На **медіальному** етапі (див. рис. 11-29) переговорів інтонаційні показники тону шкали і термінального тону відрізняються координально. Підвищення показників термінального тону свідчить про заміну тематичних взаємозв'язків на рема-тематичні. Рема (нове) виділяється з

більшою інтенсивністю. Одна фраза замінюється іншою і кожна несе певну нову інформацію, що і впливає на інтонаційні показники. Медіальна частина переговорів є найбільш напруженою. Перерахування вимовляються з висхідною інтонацією. Закінчення речення не завжди з низпадною інтонацією, а навпаки в більшості випадків з висхідною. Як в англійській так і в українській мовах присутні складні види тонів, а саме висхідно-спадно-висхідний або спадно-висхідно-спадний. Зустрічаються фрази в яких висхідна інтонація і підвищення показників інтонації прослідковується до кінця фрази. Щодо рівня шкали слід відмітити те, що в українській мові це найчастіше низька шкала, а в англійській середня і низька. В англійській мові прослідковується широкі перепади в одній фразі інтонаційних показників, а саме – тон, що змінює темпоральні показники і показники інтенсивності. Найчастішим є використання спадно-висхідно-спадного тону в обох досліджуваних мовах. На медіальному етапі переговорів слід зазначити певні розбіжності в показниках щодо гендерного аспекту. Інтонація вимовляння фраз чоловіками є більш чітким і шкала низька, темп повільніший. Вимовляння фраз жінками – шкала середня, більш складні інтонаційні моделі, що впливає на показники дослідження.

Розповідні речення в українській мові на відміну від англійської характеризуються розміщенням максимальної амплітуди інтенсивності головним чином на початку і у межах першого повнозначного слова. Однак є речення в яких амплітуда інтенсивності може досягати максимальної величини на двох або більше складах. Тобто в українській мові прослідковується чітке визначення структурної позиції максимальної амплітуди інтенсивності і її функціонального значення є взаємопов'язаними. Більша інтенсивність фраз визначає тематичну частину висловлення і менша – рематичну. Найуживанішими тонами є висхідно-спадний, а також рівна та ковзна шкали. Відчуттю «впевненості» притаманні низькі спадні на низькі-висхідні ядерні тони, помірний темп та висока гучність.

До фонетичних особливостей англійської розмовної мови належать також правильний поділ потоку мовлення на смислові відрізки, паузи, які виділяють думку, роблять мову виразнішою й чіткішою. Як відомо, спонтанне мовлення розпадається на відрізки, різні за довжиною, та на елементи, перервані паузами різної довготи. Розрізняють три види пауз: паузи дихання, лінгвістичні та паузи хезитації, які складають 50% усіх пауз в усному мовленні. Паузи хезитації дуже важливі і для співрозмовників, і для слухачів, оскільки під час таких пауз співрозмовник не тільки створює схему й задум висловлювання, але й здійснює синтаксичний і лексичний відбір, тобто співрозмовник поєднує процес говоріння з випереджальним плануванням. Паузи хезитації різні за довготою: вони довші, якщо потрібно зробити логічні висновки або оцінити певні події, тобто паузи стають більшими залежно від збільшення труднощів екстралінгвістичного характеру. Паузи так само важливі й для слухачів через те, що вони виділяють думку, роблять мовлення чіткішим і зрозумілішим. Підкреслюючи значення пауз для слухача, В. Ріверс зазначає: „Довжина синтагм ... і довгота пауз між синтагмами важливіші, ніж темп вимови слів у синтагмі” [Rivers 1966: 202]. Чим довша синтагма, тим важче її утримувати в пам’яті. Під час пауз між синтагмами слухачі повторюють те, що вони сприйняли, закріплюючи почуте. При синтагмах з 8 – 10 слів слухач під час пауз ніби „переварює” /recirculate/ матеріал, пов’язуючи його з тим, що він уже чув і певною мірою передбачає те, що ще почує. Розмовна мова завжди емоційна й поєднує всі компоненти інтонації: мелодійність, довготу, інтенсивність, чіткість вимови, зміну тону. Так, високий рівень початку речення слугує своєрідним сигналом смислового напруження в тексті. Повільний темп вимови якоїсь частини аудіо повідомлення слугує сигналом для привернення уваги аудиторіа саме до цієї інформації як найважливішої, і, навпаки, темп скоромовкою сигналізує аудиторіа про другорядність, незначущість інформації, що надходить [Підручна].

Дослідження, яке проводив Вільям Стокоу, мало тенденцію до відшукування схожості жестів та мовлення. Учений зосередився спочатку на пошуку в американській жестовій мові елементів, аналогічних фонемам в усному мовленні. Його мета полягала в тому, щоб винайти систему мови жестів, подібну до фонетичної.

Велику роль відіграє інтонація англійської розмовної мови, яка відзначена різноманітністю засобів. Різні компоненти інтонації –наголос, паузи, поділ на синтагми – відображають особливості синтаксису розмовних побудов. У розмовній мові роль інтонації зростає у зв'язку з тим, що їй часто доводиться власними засобами заповнювати відсутні елементи речення. Інтонація є єдиним виразником комунікативного типу речення, як-от: You 'like it? У цих випадках використовують найвиразніші інтонаційні засоби, зокрема верхній підйом із подальшим падінням: [rise-fall]:^Home? Верхній підйом заповнює пропущені частини речення: 'Are you 'going home?, яке в повному складі вимовляють з нижнім підйомом. У відповіді на запитання, яка виражена одним словом, підйом із подальшим падінням заповнює відсутнє слово – even – Do you weigh as much as 80 kgs? – More. За наявності слова „even” інтонаційний малюнок спрощено: це речення оформлене верхнім падінням. 'Even `more. Багато дослідників зауважують, що спрощення складу речення призводить до ускладнення інтонаційного малюнка фрази. Аналіз відношень між комунікативними типами речень та інтонаційними структурами англійської розмовної мови свідчить, що кожен комунікативний тип речення (ствердження, питання, вигук) виявляється не в одній, а в кількох інтонаційних структурах. У кожному конкретному випадку інтонаційна структура надає реченню певного відтінку в значенні. Інтонація не ускладнює, а значно полегшує розуміння англійської розмовної мови на слух. Розмовна мова завжди емоційна й поєднує всі компоненти інтонації: мелодійність, довготу, інтенсивність, чіткість вимови, зміну тону. Так, високий рівень початку речення слугує своєрідним сигналом смислового напруження в тексті. Повільний темп вимови якоїсь частини

аудіоповідомлення слугує сигналом для повернення уваги аудиторів саме до цієї інформації як найважливішої, і, навпаки, темп скоромовкою сигналізує аудиторам про другорядність, незначущість інформації, що надходить. Особливу складність викликає фонематичність наголосу. Л. Боуен так само рекомендує проводити роботу на основі контрасту й у контексті [Bowen 1972: 95], наприклад: What's a head doctor? – He's an administrator. What's a head doctor? – He's a psychiatrist. We were fighting with you. – We were fighting with you. Логічний наголос повертає увагу до найважливішої, з погляду співрозмовника, інформації. Явища хезитації зменшують кількість сприйнятої інформації й подовжують паузи, надаючи додаткового часу для засвоєння прослуханого. Для спонтанних висловлювань характерним є повторення слів і поправки, наприклад: the, the, the people..., неправдиві початки та інші хезитаційні явища, заповнювачі пауз, наприклад: the eraw... with era you know transcontinental jets... Усі ці явища розподіляють на дві групи залежно від зв'язку зі змістом. До явищ, пов'язаних із змістом, зараховують „інтимні сигнали” /intimacy signals/, уперше так названі професором Квірком. Такі сигнали мають велике значення для розуміння настрою оратора та його відношення до предмета висловлювання. Вони дозволяють почувати себе невимушено, використання їх дуже важливе для встановлення контакту зі співрозмовником. За допомогою цих інтимних сигналів можна висловити згоду, вагання, недовір'я, нудьгу, гнів, роздратування, скептицизм тощо. Використання неправильного сигналу, а саме інтимного, вимовленого з неправильною інтонацією, може призвести до непорозуміння. Групу явищ, не пов'язаних зі змістом, поділяють на дві категорії: 1) різноманітні явища, неправдиві початки тощо; 2) слова та фрази, які не стосуються власне змісту висловлювання, наприклад: you know, sort of, so to speak, well, you see, I mean to say etc. Ці явища створюють перешкоди у сприйнятті та розумінні спонтанного мовлення.

В англійській мові під час ділових бесід найбільше присутні питання без займенників, основна ціль яких перевірити з перших вуст достовірність

інформації, яка є відомою тому, хто запитує. В цьому виді питань відсутні питальні слова тому зміст даних питань можна передати лише за допомогою інтонації і порядку слів в реченні. Основна функція даних питань уточнення тому по формі вони можуть бути чи стверджувальними чи заперечними. Порівнюючи інтонацію таких питань в українській і англійській мовах можна сказати, що особливості спричинені тим, що в українській мові дані питання частіше за все будуть вимовлятися зі спадною інтонацією, але якщо дана інформація не є перевіреною то з висхідною, а в англійській з висхідною. Порівняємо два речення:

«На Вашій фірмі працює 340 людей і Ви 'ще `запрошуєте співробітників. Чи не так?»

«We 'all know that you 'work here for 12 years. Is that true? It's a long period of time?»

В першому реченні українською мовою ми чітко прослідковуємо наголошені слова: вашій, фірмі, ще, які вимовляються з більшим наголошенням. Інтонація змінюється з висхідної до низхідної і перед сполучником "і" підвищується. Наступне речення уточнення починається з низької шкали і наступне слово вимовляється з тією самою інтонацією і лише на останньому слові підвищується. В англійській мові наголошеними словами є all, work які так само як і в українській мові є наголошеними. Але на відміну від української мови, в якій перепитування починається з низького рівня і завершається висхідним тоном, то в англійській присутній складний вид інтонації саме спадно-висхідний і лише на одному слові true.

Структура діалогу і окремих його реплік, виразів певною мірою пов'язана з контекстно-ситуативними умовами мовлення. Так, як кожен мовець використовує конструкції, що існують у мові і відомі співрозмовникам, їх взаєморозуміння стає можливим. В залежності від умов спілкування по-різному проявляються такі особливості діалогу, як багатобарвність лексичних засобів та граматичних форм реплік, широкий діапазон

експресивного вираження, варіативність і різноманітність інтонаційної організації і інтонаційного забарвлення.

Представлені схеми є підтвердженням вище зазначеної інформації особливостей медіальної частини ділових переговорів.

Чому Вас зацікавила ця робота?

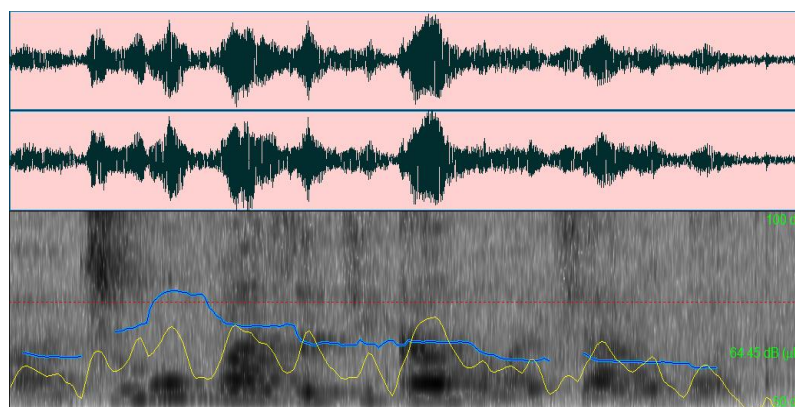

Рис. 11. Інтонаційний контур: The Fall-Rise Tune

I'm production manager for trance petroleum.

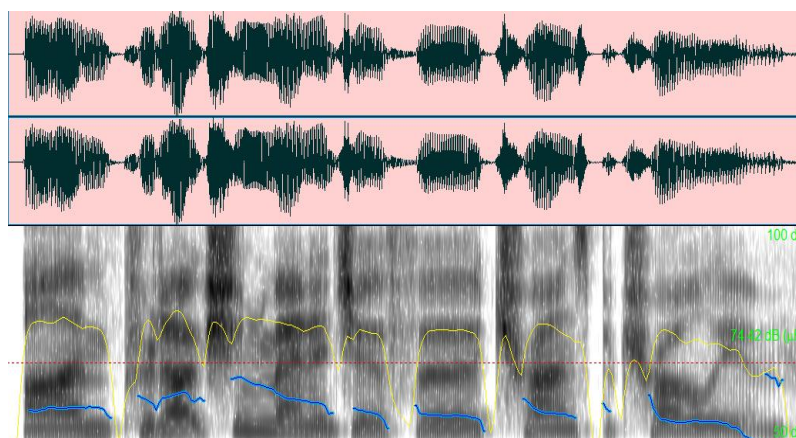

Рис. 12. Інтонаційний контур: TheFall-RiseTune

За цей час понад дві тисячі осіб стали учасниками занять.

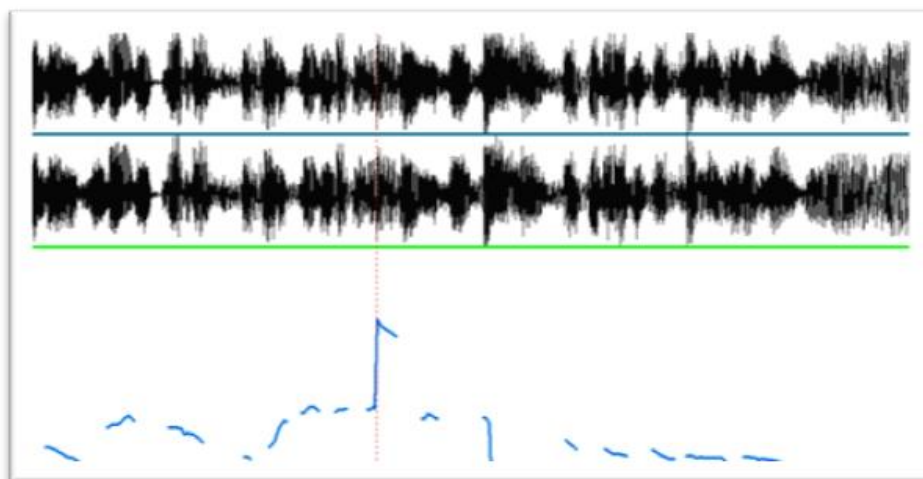

Рис. 13. Інтонаційний контур: The Descending head + The Rise –Fall –Rise

I'm working with oil and gas engineers from all over the world

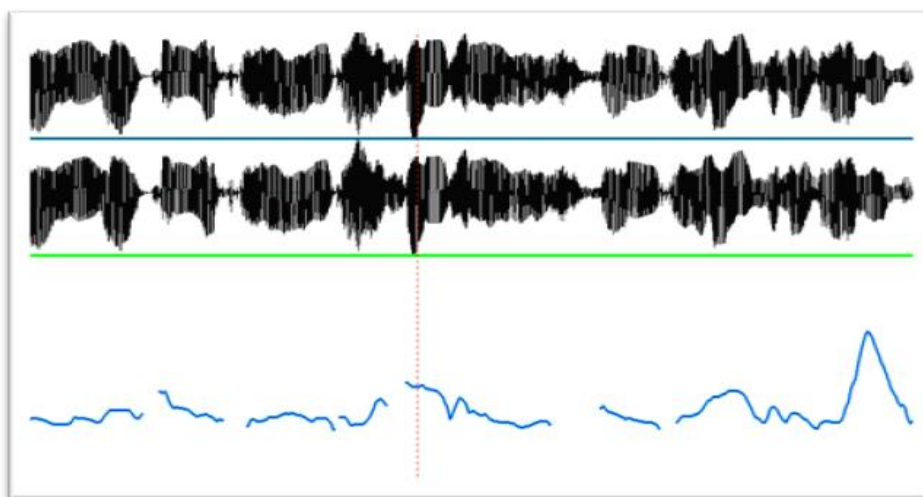

Рис. 14. Інтонаційний контур: The Rise-Fall Tune

Скептики скажуть, а хіба ораторському мистецтву можна навчитись?

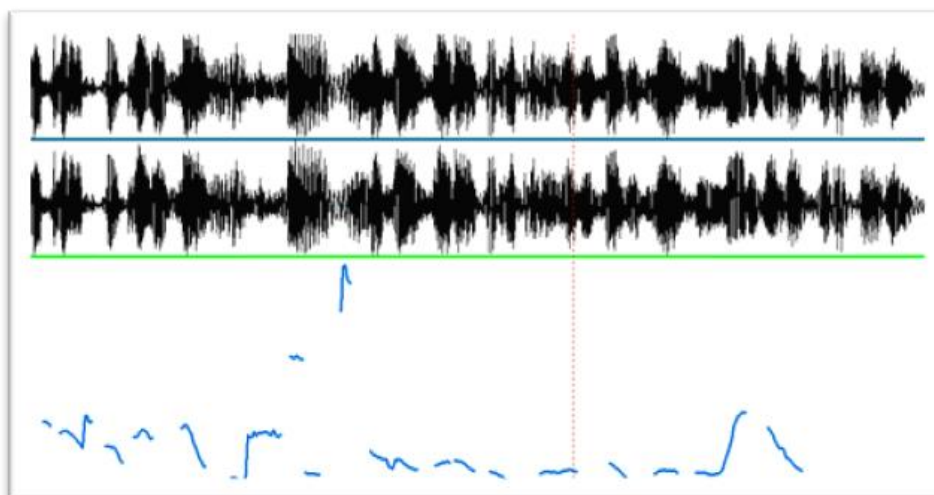

Рис. 15. Інтонаційний контур: The Descending Head + The Rise –Fall

В нашому розумінні це є захід, який організовується для людей які хочуть розвиватись.

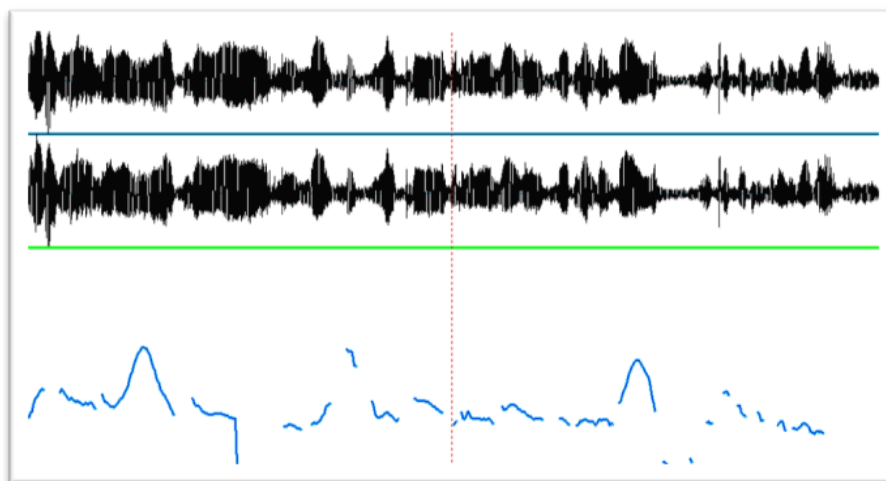

Рис. 16. Інтонаційний контур: The Descending Sliding+ The Rise-Fall-Rise

The second is an EU research project for dealing with the problem.

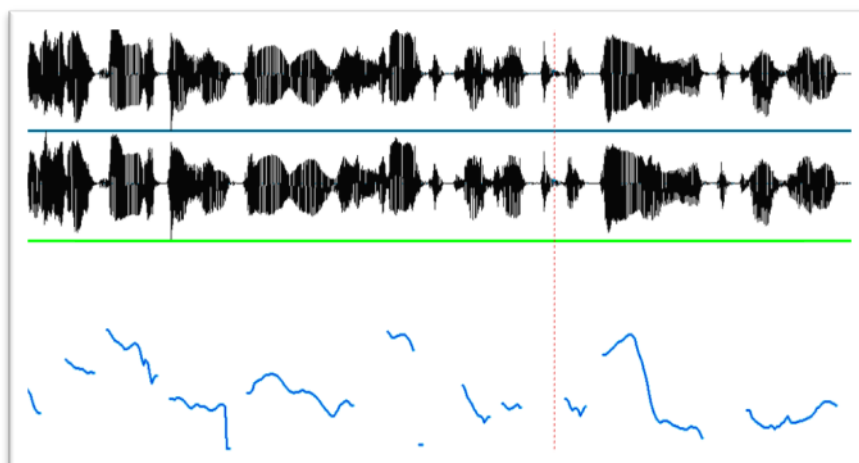

Рис. 17. Інтонаційний контур: The Ascending-Descending Head +The Fall-Rise

Це автомобілі, які є технологічні, прогресивні, адже прогресивність і є головний лозунг Audi.

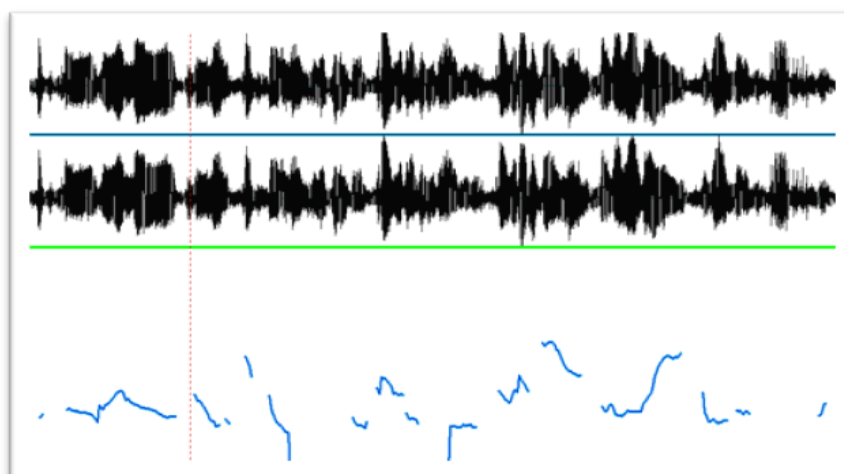

Рис. 18. Інтонаційний контур: The Ascending Head +The Fall-Rise

Тим більше сьогодні ми зможемо презентувати учасникам форуму власне виключно новинки.

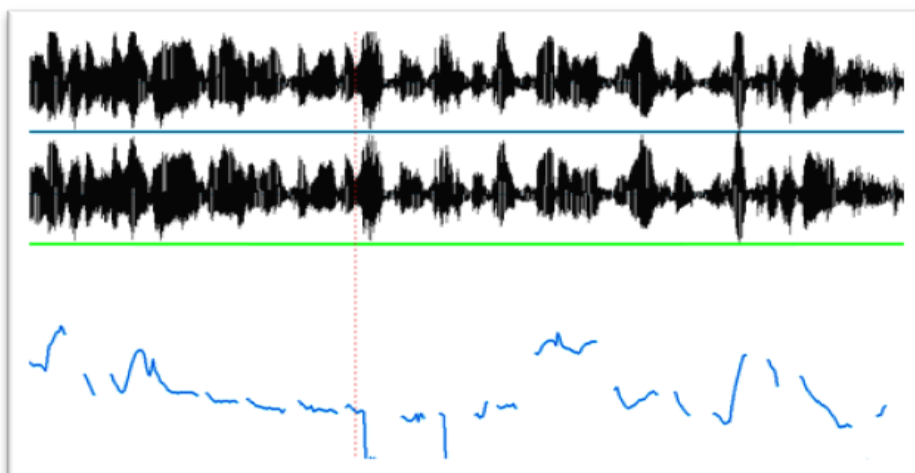

Рис. 19. Інтонаційний контур: The Descending Head + The Fall Rise Fall Tune

It's an economic regeneration zone and there's a lot of investment there.

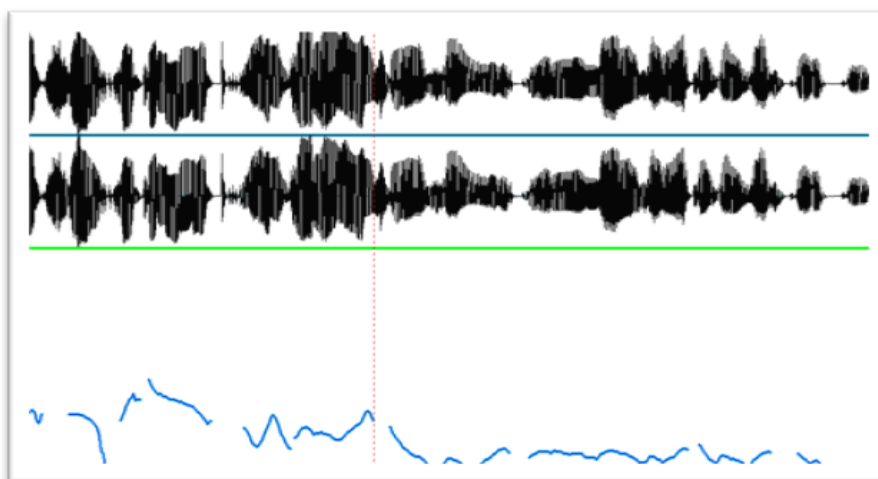

Рис. 20. Інтонаційний контур: The Descending Head +The Fall-Rise-Fall

На розвиток жилого-комунального господарства залишили 451 млн гривень.

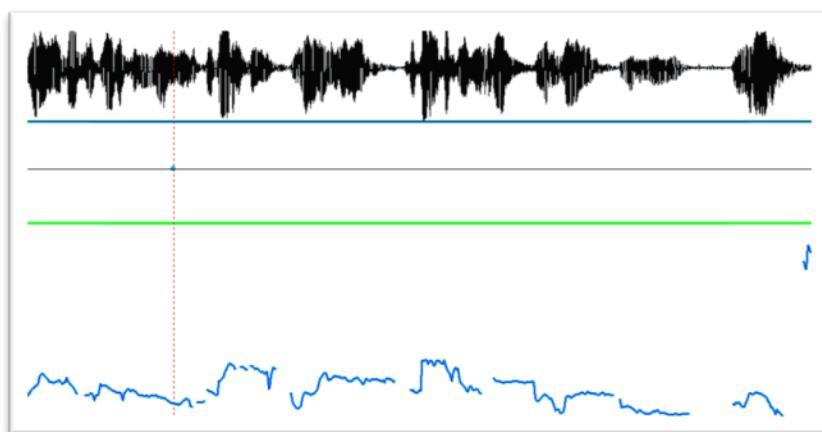

Рис. 21. Інтонаційний контур: The Descending Head + The Fall – Rise – Fall

The population of 60 million are likely to rise up to 20 million to 80million by 2050

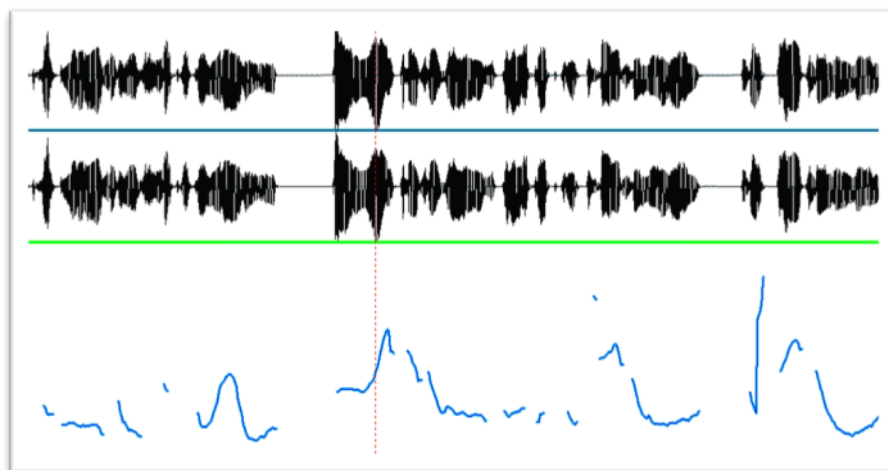

Рис. 22. Інтонаційний контур: The Ascending Head+ The Fall-Rise

Тут є проблеми, які треба вирішувати.

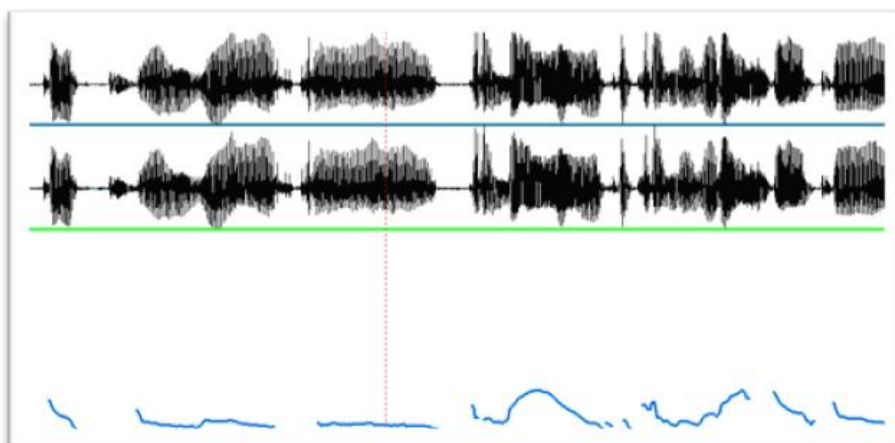

Рис. 23. Інтонаційний контур: The Rise-Fall Tune

І Яким чином?

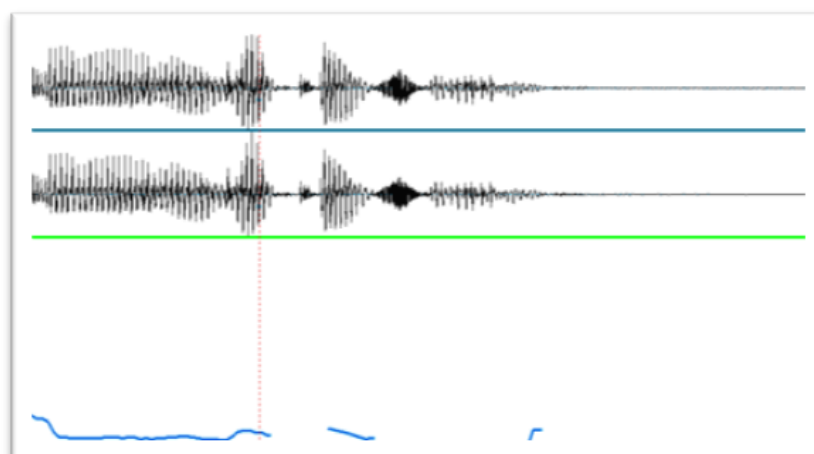

Рис. 24. Інтонаційний контур: The Fall-Rise-Fall Tune

And what's special about it?

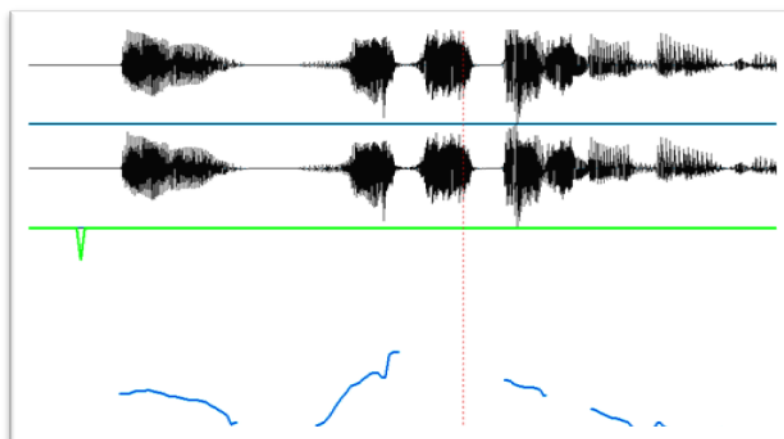

Рис. 25. Інтонаційний контур: The Descending Head +The Fall Rise –Fall

І під ці напрями безумовно уже будуть діяти ті пільги, які визначено діючим законом

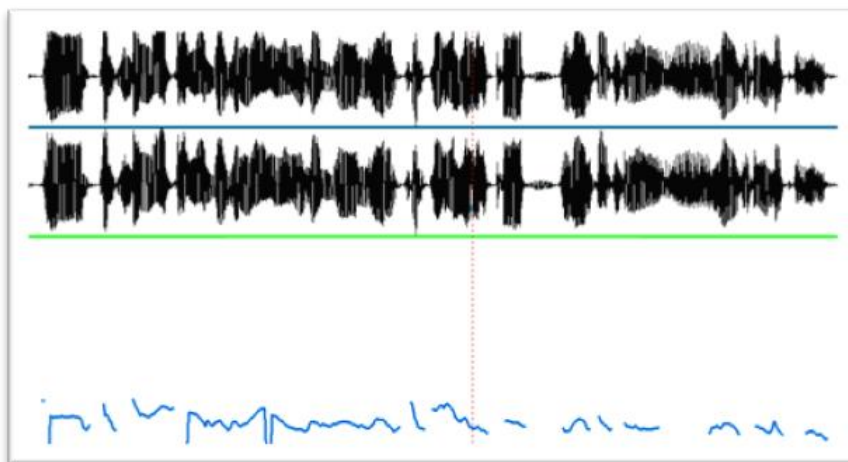

Рис. 26. Інтонаційний контур: The Ascending-Descending Head

And this will cause tension between local workers and new workers

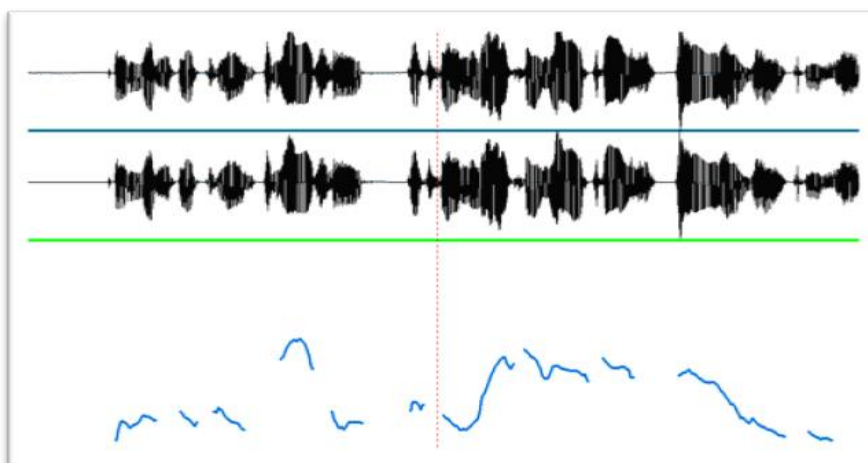

Рис. 27. Інтонаційний контур: The Ascending Head+The Rise-Fall-Rise

Наскільки привабливий агропромисловий комплекс для іноземного інвестора?

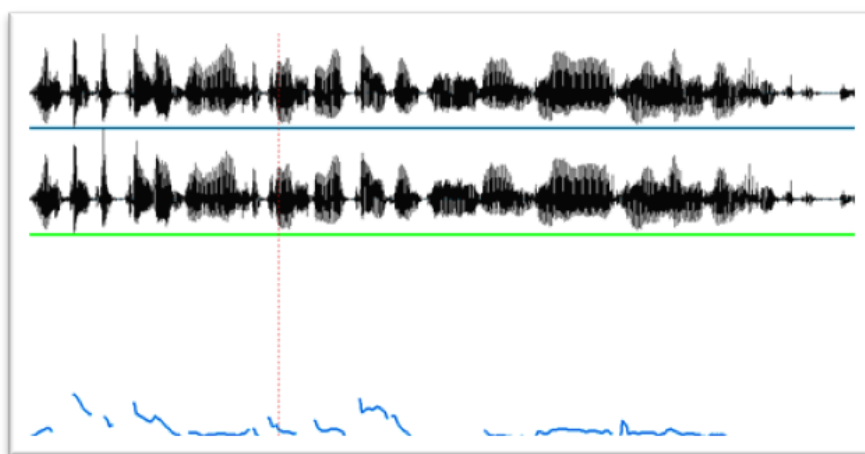

Рис. 28. Інтонаційний контур: The Descending Head +The Fall-Rise-Fall

Але ми повинні також підтримати свого вітчизняного інвестора, свого виробника

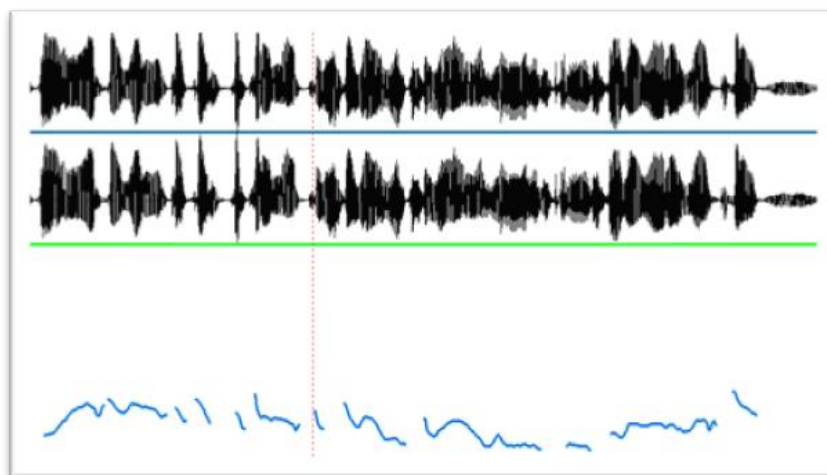

Рис. 29. Інтонаційний контур: The Descending-Ascending Head +The Rise-Fall-Rise

На **завершальному** етапі переговорів тема рематичні відношення відходять на другий план адже метою даною частини є закріплення домовленостей. Змінюється і інтонаційне забарвлення фраз. Якщо для медіальної частини не є характерним використання клішованих фраз, то на завершальному етапі прослідковується використання однакових виразів з тією чи іншою послідовністю слів. Речення прості, непоширені, в багатьох випадках повторюється те, що вже було сказано в медіальній частині переговорів. Рівень шкал низький, як в українській так і в англійській мовах. Паузи майже відсутні. Рівень шкали переходить з середнього чи високого на низький, відсутні складні тони. Структура речень проста.

Все є для того на сьогодні щоб впроваджувати норми цього закону

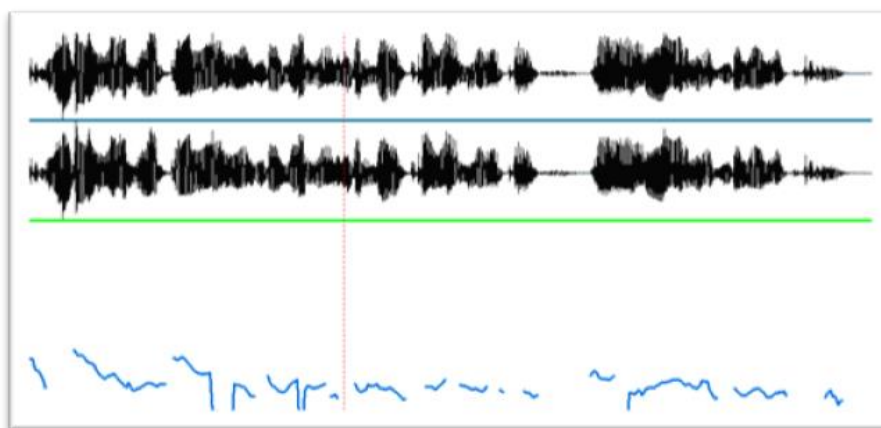

Рис. 30. Інтонаційний контур: The Descending Head+The Fall-Rise-Fall

If there are any questions I'll be happy to answer them

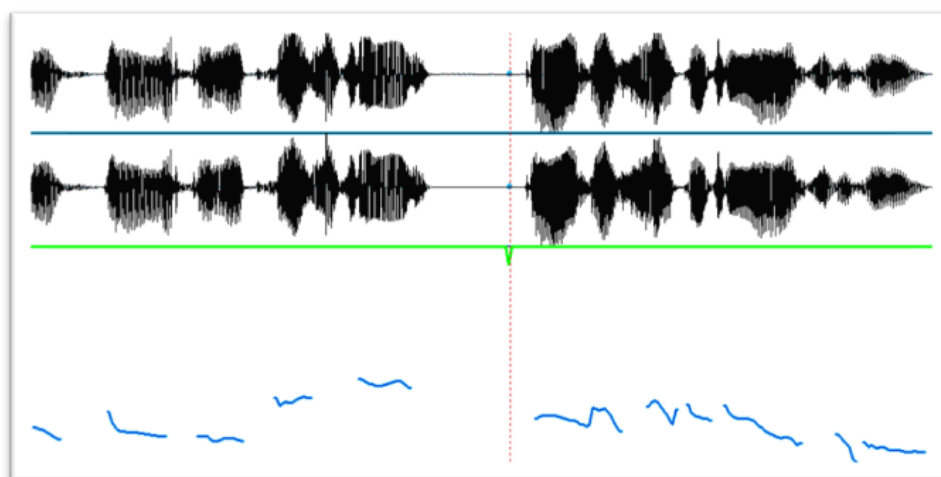

Рис. 31. Інтонаційний контур: The Ascending-Descending head + The Fall-Rise-Fall

Працювати досить конструктивно

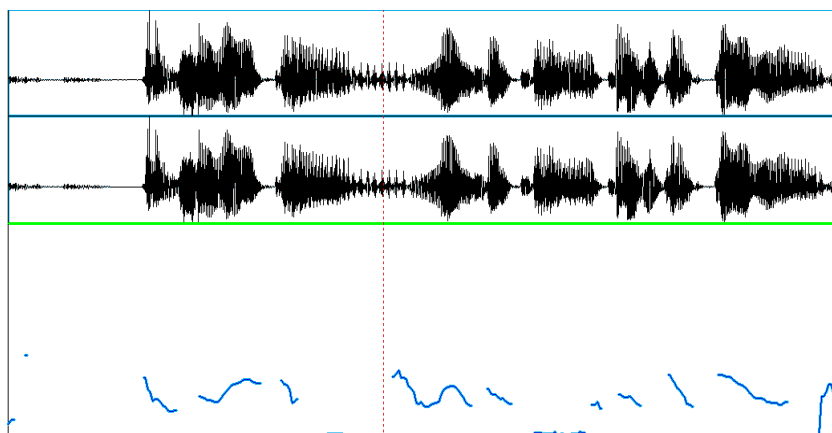

Рис. 32. Інтонаційний контур: The Rise-Fall Tune

Дякую Вам за те, що завітали до нас

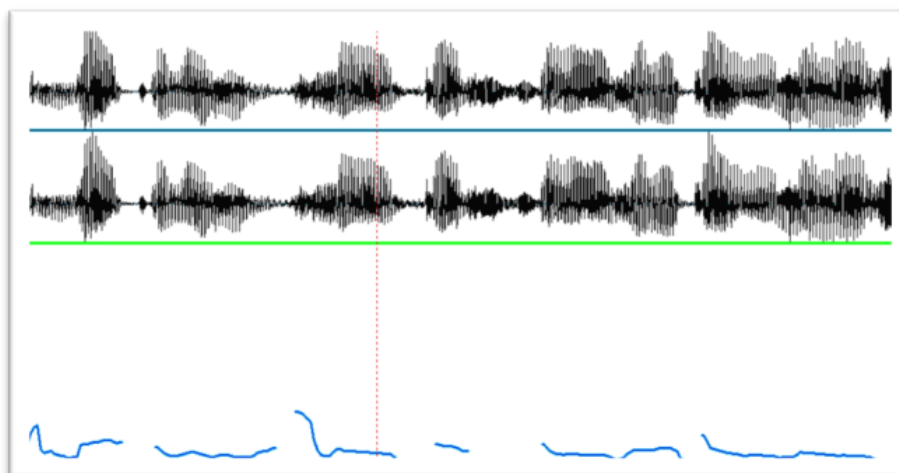

Рис. 33. Інтонаційний контур: The Rise - Fall Tune

Thank you for listening

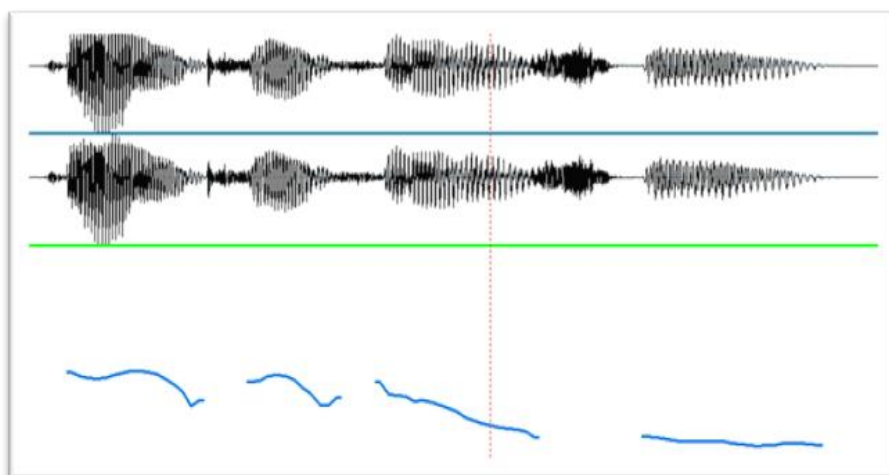

Рис. 34. Інтонаційний контур: The Rise-Fall Tune

I have made three points

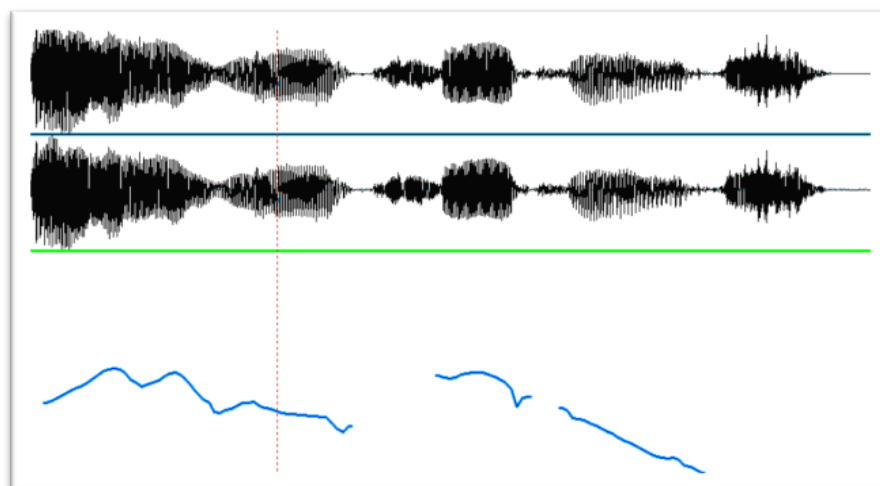

Рис. 35. Інтонаційний контур: The Descending Head

Дякую Вам

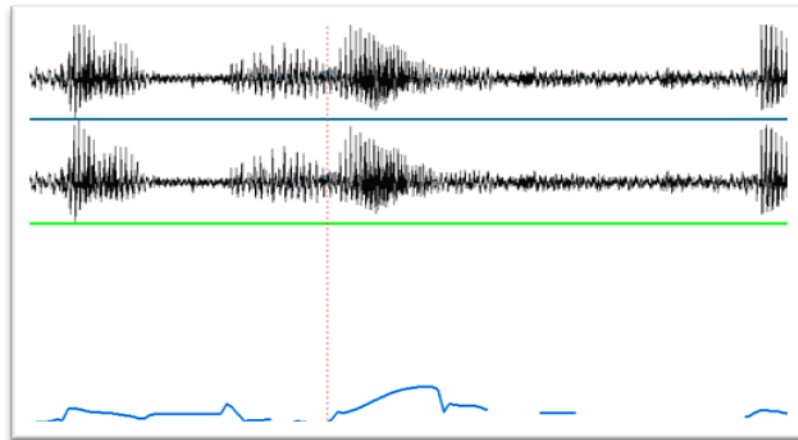

Рис. 36. Інтонаційний контур: The Rise-Fall Tune

Англійській просодії характерно використання відсутнього в українській мові складного висхідно-низхідно-висхідного тону. Його функція – оформлення діалогічних реплік як мовленнєвих дій апеляції до слухача, звернення уваги або залучення до розмови, що надає реченням спонукання до дії, заклику до уваги, запевнення, обґрунтування, вітання, прощання, заперечення або, навпаки, рішучого приєднання до точки зору співрозмовника та втручання у спів розмову. В українській мові аналогічну функцію виконує низхідно-висхідний акцент. В переважній більшості розповідних висловлювань у тексті позбавленому емоційних забарвлень, що зберігають природну, типову тема-рематичну будову, здатних передати «перебіг думки» від старого (відомого) до нового (невідомого), тема оформлюється висхідним тоном, а рема низхідним. Використання висхідної інтонації посилює увагу слухача. Низхідна інтонація стверджувальних речень свідчить про завершеність думки. В ділових переговорах повтор інформації є необхіднимі співвіднесення відомого до невідомого складає 80% і 20%, що із ходом самих переговорів може змінюватись в залежності від етапу переговорів. Так найбільш насиченою частиною в плані тема-рематичних

зв'язків буде медіальна частина. Тут присутні більш складні інтонаційні конструкції типу висхідно-спадно-висхідний або спадно-вісхідно-спадний. Така фонетична структура може вважатися прототиповою моделлю актуального членування, яка сприймається як еталон просодичної темарематичної взаємодії. Приведені нище таблиці є ілюстративним матеріалом проведеного дослідження.

Таблиця 1.

Усереднені показники акустичних характеристик на різних етапах ділових переговорів

Інтонац. контур (ІК) англійська мова (початок к бесіди)	Усереднені одиниці. Акустичні характеристики.								
	Мелодичні характеристики (Гц)				Динамічні характеристики (Дб)				Темпоральні характеристики (мск)
	max рівень ЧОТ		min рівень ЧОТ		max рівень		min рівень		заг. тривалість у фразі, сек
	шкала	термінальний тон	шкала	термінальний тон	шкала	термінальний тон	шкала	термінальний тон	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
(ІК) англійська мова (початок бесіди)									
The Descending Sliding Head + The Fall-Rise-Fall	1.24	1.64	1.007	1.5	1.01	1.04	0.81	0.76	1.25
The Ascending Descending Head + The	1.56	0.75	1.05	0.82	1.01	0.99	0.99	0.92	1.29

Rise-Fall									
Descending Head+The Fall	0.57	0.79	0.51	0.78	1.01	0.98	1.21	0.99	0.40
The Descending Head +The Fall	0.57	0.78	0.61	0.67	0.97	0.99	0.92	1.25	0.48
The Rise-Fall Rise	1.06	1.14	1.84	1.33	1.01	0.99	1.06	1.07	1.58
Інтонац. контур (ІК) англійська мова (медіальна частина)									
The Descending Head + The Fall-Rise-Fall	0.89	0.68	0.64	0.68	1	1.05	0.78	1.51	2.35
The Ascending Head +The Fall-Rise	1.20	0.92	1.65	1.06	1.00	1.12	0.86	0.53	1.13
The Ascending - Descending Head + The Fall	1.11	0.73	1.07	1.66	1.01	0.59	1.59	1.42	1.03
The Ascending - Head + The Rise-Fall -Rise	1.19	1.31	1.21	0.97	1.00	1.11	0.82	0.82	0.94
Descending Head+The Fall-Rise-Fall	0.60	1.36	0.43	0.63	0.98	1.12	0.95	0.72	0.52
Інтонац. контур (ІК) англійська мова (заклучна частина)									
The Ascending - Descending Head + The Fall-	0.94	0.85	1.14	1.05	0.98	0.98	0.77	0.92	1.55

Rise-Fall									
The Rise-Fall	0.98	1.01	0.94	1.21	1.01	1.01	1.01	1.05	0.53
Descending Head	1.07	1.13	0.83	0.74	1.01	1.01	1.21	1.04	0.92
Інтонац. контур (ІК) українська мова початок бесіди									
The Ascending-Descending Head+ The Fall	1.37	1.30	1.11	0.93	0.96	0.88	1.13	1.05	0.74
The Level Head + The Rise	1.14	1.22	1.22	1.58	1.00	1.04	1.14	0.98	0.39
The Ascending Head +The Fall-Rise	1.19	1.33	1.49	1.40	1.06	1.09	1.01	0.96	0.45
The Level Head	0.56	0.46	1.49	0.48	0.93	0.94	0.73	1.10	1.29
The Descending Head + The Rise Fall	0.73	0.70	0.61	0.60	1.05	1.05	1.02	0.91	2.13
Інтонац. контур (ІК) українська мова медіальна частина									
The Rise-Fall Tune	1.53	0.55	0.73	0.68	1.15	1.13	1.30	1.22	0.84
The Descending Sliding Head+ The Rise-Fall-Rise	1.32	1.55	0.76	1.58	1.06	0.92	1.36	1.18	1.32
The Descending Head + The Fall Rise Fall Tune	1.39	1.28	0.76	1.26	1.068	1.04	1.37	1.21	0.25
The Rise-Fall	0.72	0.91	1.05	0.97	0.93	1.00	0.58	0.74	0.82
The	0.89	1.1	1.05	1.23	0.59	0.92	0.62	0.70	0.95

Descending -Ascending Head +The Rise-Fall- Rise		7								
Інтонац. контур (ІК) українська мова заключна частина										
The Descendi ng Head+Th e Fall- Rise-Fall	1.22	0.9 5	0.87	1.13	1.01	0.99	0.63	1.05	1.58	
The Rise- Fall	1.11	1.2 1	92.7	0.94	1.00	1.00	0.75	0.70	1.18	
The Rise- Fall+Rise	1.00	0.8 2	1.08	0.79	0.98	0.98	0.71	0.96	0.87	
The Rise- Fall	0.67	1.0 1	1.20	0.99	1.01	0.99	0.74	1.21	0.44	

Таблиця 2

Інтонац. контур (ІК) англійська мова (початок бесіди)	Абсолютні показники. Акустичні характеристики										
	Мелодичні характеристики (Гц)				Динамічні характеристики (Дб)				Темпоральні характеристики (мс)		
	max рівень ЧОТ		min рівень ЧОТ		max рівень		min рівень		кількі сть пауз у фразі	заг. триваліст ь у фразі, сек	заг. три в. між словом и фрази
	шка ла	терм іна льний й тон	шка ла	термін а льний тон	шка ла	термі на льний й тон	шка ла	термі на льний й тон			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
The Descending Sliding Head + The Fall- Rise-Fall	310. 2	275.7	197.2	236.8	80.3	80.9	50.8	43.2		3.01	
The Ascending Descending Head + The Rise-Fall	391. 7	125.8	204.8	125.5	80.0 4	77.4	62.2	52.1		3.1	
Descending Head+The Fall	142. 7	132.2	97.4	122.5	80.1	76.1	75.4	56.3	1	0.95	0.1
The Descending Head +The Fall	143. 5	131.5	119.7	104.2	76.8	77.8	57.5	71		1.15	
The Rise-Fall Rise	266. 6	192.1	360	194.1	79.8	77.2	66.3	60.4	1	3.8	0.1

Таблиця 3

Інтонац. контур (ІК) англійська мова (медіальна частина)	Абсолютні показники. Акустичні характеристики										
	Мелодичні характеристики (Гц)				Динамічні характеристики (Дб)				Темпоральні характеристики (мск)		
	max рівень ЧОТ		min рівень ЧОТ		max рівень		min рівень		кількі сть пауз у фразі	заг. триваліст ь у фразі, сек	заг. три в. між словам и фрази
	шка ла	терм іна льний й тон	шка ла	термін а льний тон	шка ла	термі на льний й тон	шка ла	термі на льний й тон			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
The Descending Head + The Fall-Rise-Fall	246. 1	121.8	168.2	93.5	79.7	76.3	39.4	55.3	1	4.8	0.2
The Ascending Head + The Fall-Rise	332	165	433.5	146	80.3	81.3	43.8	19.3	2	5.91	0.8
The Ascending- Descending Head + The Fall											
The Ascending- Head + The Rise-Fall -Rise	306. 2	131.2	279.3	228.9	80.9	43	80.5	51.9	2	4.37	0.4
The Ascending- Descending Head +The Fall-Rise	326. 8	236.2	317.5	133.2	80.0 7	80.3	41.8	30.14		4	
Descending Head+The Fall-Rise-Fall	166. 3	244. 2	112	86.2	78.7	80.9	8.4	26.3		2.19	

Таблиця 4

Інтонац. контур (ІК) англійська мова (заключна частина)	Абсолютні показники. Акустичні характеристики										
	Мелодичні характеристики (Гц)				Динамічні характеристики (Дб)				Темпоральні характеристики (мск)		
	max рівень ЧОТ		min рівень ЧОТ		max рівень		min рівень		кількі сть пауз у фразі	заг. триваліст ь у фразі, сек	заг. три в. між словам и фрази
	шка ла	терм іна льний й тон	шка ла	термін а льний тон	шка ла	термі на льний й тон	шка ла	термі на льний й тон			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
The Ascending- Descending Head + The Fall-Rise-Fall	250	209.1	235.3	169.7	80.2	78.2	44.3	52.4	1	2.97	0.4
The Rise-Fall	259. 9	250.5	193.8	195.2	82.3	80.5	57.7	60.3		1.01	
Descending Head	283. 8	277.5	172.2	120	82.1	80.8	69.9.	59.6		1.75	

Таблиця 5

Інтонац.	Абсолютні показники. Акустичні характеристики										
	Мелодичні характеристики				Динамічні характеристики				Темпоральні		

контур (ІК) українська мова початок бесіди	(Гц)				(Дб)				характеристики (мск)		
	max рівень ЧОТ (Гц)		min рівень ЧОТ		max рівень (дБ)		min рівень		кількі сть пауз у фразі	заг. триваліст ь фрай, (сек)	заг. три в. між словам и фрази (сек)
	шка ла	терм іна льний й тон	шка ла	термін а льний тон	шка ла	термі на льний й тон	шка ла	термі на льний й тон			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
The Ascending- Descending Head+ The Fall	417. 6	353.7	212.6	189.7	72.7	65.6	64.1	62.9	1	222	0.08
The Level Head + The Rise	347.8	331.1	234.5	323.1	75.6	77.1	64.4	58.8	1	1.15	0.04
The Ascending Head +The Fall-Rise	361.4	361.4	285.5	285.5	80.8	80.8	57.7	57.7	1	1.35	0.01
The Level Head	168.9	125	111.2	98.1	70.8	69.8	39.9	66.3	2	3.86	0.02
The Descending Head + The Rise Fall	222.9	189.6	117.5	123	79.5	78.4	57.7	54.6	2	6.34	0.02

Таблиця 6

Інтонац. контур (ІК) українська мова медіальна частина	Абсолютні показники. Акустичні характеристики										
	Мелодичні характеристики (Гц)				Динамічні характеристики (Дб)				Темпоральні характеристики (мск)		
	max рівень ЧОТ (Гц)		min рівень ЧОТ		max рівень (дБ)		min рівень		кількі сть пауз у фразі	заг. триваліст ь фрай, (сек)	заг. три в. між словам и фрази (сек)
шка ла	терм іна льний й тон	шка ла	термін а льний тон	шка ла	термі на льний й тон	шка ла	термі на льний й тон				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
The Rise-Fall Tune	361.2	102.2	80.8	82.97	83.8	80.3	77.2	68.6	2	3.9	0.06
Descending Head +The Rise Fall	216.1	216.1	93.44	110.6	83.8	81.2	72.7	93.8	2	4.21	0.02
The Descending Sliding Head+ The Rise-Fall-Rise	311.3	288.4	83.5	192.6	81.8	65.4	80.9	66.2	2	6.14	0.04
The Ascending Head +The Fall-Rise	319.4	298.8	219.3	171.5	82.1	80.3	73.1	64.6	2	5.51	0.02
The Descending Head + The Fall Rise Fall Tune	329.4	237.5	84.4	153.2	82.4	74.2	81.3	68	1	5.13	0.01
The Descending Head + The Fall –	209.9.	143.6	139.3	79.8	80.3	77.8	60.8	42.4	3	6.44	0.07

Rise – Fall											
The Fall-Rise - Fall(запитання)	117.2	114.7	95.7	78.2	69.5	42.9	54.7	36.2		1.37	
The Rise-Fall	170.8	169.5	115.7	117.4	71.5	71.6	34.5	41.6	2	3.8	0.2
The Ascending-Descending Head	179.6	134.5	89.5	114.3	72.3	71.2	45.7	41.8	2	5.76	0,31
The Descending Head +The Fall-Rise-Fall (пит.)	178.2	125.8	97.7	99.7	70.3	68.2	36.7	54.3	1	4.39	0.2
The Descending-Ascending Head +The Rise-Fall- Rise	210	218	116.6	136.5	71.7	71.3	36.8	39.7	1	4.41	0.01

Таблиця 7

Інтонац. контур (ІК) українська мова заклучна частина	Абсолютні показники. Акустичні характеристики										
	Мелодичні характеристики (Гц)				Динамічні характеристики (дБ)				Темпоральні характеристики (мск)		
	max рівень ЧОТ (Гц)		min рівень ЧОТ		max рівень (дБ)		min рівень		кількість пауз у фразі	заг. тривалість фрази, (сек)	заг. трив. між словами і фрази (сек)
	шкала	термінальний тон	шкала	термінальний тон	шкала	термінальний тон	шкала	термінальний тон			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
The Descending Head+The Fall-Rise-Fall	220.3	156.2	78.2	135.3	71.7	70.1	43.8	52.2	1	4.76	0.3
The Rise-Fall	200.2	198.7	83.06	113.1	70.5	70.6	52.6	34.4	2	3.35	0.3
The Rise-Fall	179.9	135.2	97.05	94.7	68.6	69.4	49.8	47.5		2.64	
The Rise-Fall	120.2	165.9	100.3	118.4	71.7	70.1	51.7	60.1		1.32	

Висновки до розділу 3

Інтонація є важливим і невід'ємним показником інтенсивності проведення переговорів. Взагалі переговори – це розмова двох або більше людей. В переговорах є всі характеристики діалогу, адже структура складається з запитань та відповідей, але на відміну від діалогу тут присутня більша доказовість фактів, обговорення одного й того ж питання різними представниками, розбіжність вимог, розбіжність інтонації, темпу мовлення. На ведення переговорів може вплинути і настрій мовців, попередні домовленості. Під час переговорів беззаперечним є той факт, що є бодай одна

людина, яка зацікавлена в результативності і досягненні поставленої мети переговорів.

Умовно переговори можна розділити на три частини, кожна з яких несе свій інтонаційний пласт інформації і координально відрізняється одна від одної. На першому етапі встановлюється зв'язок, перераховуються основні завдання та цілі переговорів. На медіальному етапі проходить саме обговорення тих чи інших питань. Характерним для цього етапу є використання складних видів інтонації від спадно-висхідного до висхідно-спадно-висхідного. Темп мови спокійніший, слова виділяються чітко. В одному реченні може бути присутнє виділення від одного до чотирьох слів в залежності від структури речення і основної думки, яку хоче передати мовець. До фонетичних особливостей англійської розмовної мови належать також правильний поділ потоку мовлення на смислові відрізки, паузи, які виділяють думку, роблять мову виразнішою й чіткішою.

На завершальному етапі інтонація більш схожа на початок. Немає чіткого поділу потоку мови на відрізки, що відрізняє дану частину від медіальної. Йде завершення обговорення і констатація домовленостей. Характерним для української мови є вища інтонаційна насиченість різними інтонаційними моделями. Присутня непередбачуваність в переході інтонаційних моделей. Розповідні речення в англійській мові на відміну від української характеризуються розміщенням мінімальної амплітуди інтенсивності на початку речення. Менша інтенсивність фраз визначає тематичну частину, більша рематичну. Відношення нового і вже відомого чіткопрослідковується на різних етапах переговорів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Експериментально-фонетичне комплексне дослідження здійснювалося на основі методу структурно-функціонального вивчення мовленнєвої інтонації на матеріалі мовлення американських та українських мовців і складалося з таких етапів: лінгвістичний аналіз і добір мовленнєвого матеріалу з проблеми дослідження; слуховий аналіз матеріалу дослідження; аудиторський аналіз матеріалу дослідження; інструментальний аналіз експериментального матеріалу (за допомогою спеціальних програм роботи з голосом); статистична обробка числових значень акустичних характеристик експериментальних фраз; лінгвістична інтерпретація одержаних результатів.

Перед проведенням слухового й аудиторського аналізу було проведено групування використуваних експериментальних фраз методом мінімальних пар за такою методикою: з великої кількості фраз були обрані схожі за своєю структурою, тематикою, за приналежністю до початку, середини чи кінцівки переговорів фрази. Дані фрази були поділені на групи за тривалістю,

кількістю слів і відповідно в залежності від етапів проведення переговорів. В свою чергу в діалогах присутні стверджувальні і питальні фрази матеріал було згруповано за цим показником.

Сферу ділових стосунків обслуговує офіційно-діловий стиль, який відзначається чітким і лаконічним викладом змісту, факту, однозначністю формулювань, несуперечливою аргументацією викладеного.

Експериментальне дослідження просодики ділових переговорів в українській і англійській мовах допомогло зробити такі висовки:

- 1) Логічно ділити ділові переговори на три частини, кожна з яких має свої особливі характеристики.
- 2) Стереотипність діалогічного мовлення призводить до незмінності і використанні певних мовних одиниць – клішованість. Головне в бізнес-спілкуванні – адекватно передати інформацію, використовуючи для цього максимально спрощені з точки зору мови моделі слів і висловів. Отже фрази в діалогічному мовленні є більш простими.
- 3) Основні комунікативні цілі діалогічного мовлення: установлення контакту, розвиток теми, підтримка комунікативного процесу, переривання й поновлення контакту зі співрозмовником, обговорення спірних питань і, нарешті, завершення ситуації комунікації.
- 4) В англійській мові широко застосовуються вставні конструкції. У синтаксисі, широко використовуються питальні речення з модальними дієсловами, інфінітивні комплекси, форми наказового способу 1-ї особи дієслів, підрядні умовні речення. В українській мові найхарактернішими є прості ускладнені речення. Вживаються також складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.
- 5) Діалогічний діловий дискурс має двосторонню природу й характеризується наявністю таких характеристик: еліптичність, взаємозв'язок всіх етапів між собою, що призводить до повторюваності фраз, обривистість, одночасність обміну репліками, перепитування, підхоплення, переривання фраз.

Ділове спілкування включає як змістовно-предметну так і міжособистісну зони. Врахування міжособистісних взаємозв'язків відіграє досить важливу роль. В усному діловому дискурсі ведення ділових комерційних переговорів і проведення ділових конференцій є однією з найбільш типових ситуацій ділового спілкування. Підготовка до переговорів є певним етапом переговорів.

Темп є однією з характеристик просодики мовлення. Темп мовлення може слугувати індикатором зниження ступеня його офіційності та підвищення його емоційно-прагматичного потенціалу. Зі зростанням емоційно-прагматичного потенціалу висловлення спостерігається загальне прискорення темпу вимовляння. Найшвидший темп на початку переговорів, змінюється уповільнюючись в медіальній частині. Повільний темп вимови якоїсь частини аудіоповідомлення слугує сигналом для привернення уваги аудиторів саме до цієї інформації як найважливішої, і, навпаки, темп скоромовкою сигналізує аудиторам про другорядність, незначущість інформації, що надходить.

Ще одним показником просодії є наголос. Наголос в українській мові є довготривалим і силовим, бо голосні в наголошеній позиції мають більшу тривалість, виразний темп. Український наголос вільний, різномісцевий і рухомий, тобто від не закріплений за окремим складом слова і може змінювати місце у формах того самого слова. Основний наголос в англійській мові, так само як і в більшості германських мов падає як правило на один з складів кореня слова, зазвичай перший. В англійській мові наголос нерухомий, а в українській мові рухомий. В англійській мові відбувається чергування ударних і ненаголошених складів, що створює певний ритм англійської мови. В українській мові заздалегідь можна передбачити наголошення тих або інших слів в залежності від тема-рема-тичних зв'язків.

Тон є однією з найважливіших показників просодики. Використання різних тонів вказує на доцільність фонетичного дослідження і вивчення. В обох мовах присутні як прості тони так і складні. Для української мови

характерний різкий перепад інтонації і тону. В обох мовах спадний тон передає звичайно закінченість, певність; він за своїм характером категоричний. Висхідний тон в англійській мові, навпаки, передає не закінченість, непевність і за своїм характером є некатегоричним. В українській мові висхідний тон є менш категоричним і менш визначеним, за своїм характером, ніж спадний тон. У висхідному тоні в англійській мові після піднесення наголошеного складу, який має найсильніший наголос, мелодія й далі підвищується або лишається на тому самому рівні. Для української мови характерним є, навпаки, спадання мелодії після наголошеного складу. Відмінності в спадному тоні теж значні. Наприклад, питальні речення з питальними словами (так звані „спеціальні”) в українській мові починаються на більш високому тоні, ніж відповідні англійські. Голос у них підвищується не тільки на найсильнішому наголосі, як в англійській мові, а й у кожному наголошеному складі, утворюючи ряд послідовних піднесенень і спадів мелодії.

Показники інтенсивності на початковому етапі у шкалі і термінальному тоні не відрізняються набагато, адже для початку переговорів характерним є лише використання певних кліше, усталених фраз, перерахування тем, які будуть обговорюватись і уточнення порядку денного переговорів. Тема передуює ремі, що впливає на інтонаційні показники. Слід відмітити взаємозв'язок між динамічними, мелодичними і темпоральними характеристиками. Паузи (темпоральні показники) майже відсутні. Їх присутність була б неоправданою за рахунок повільного та середнього темпу вимови фраз. Немає широкого розходження показників на початковому етапі переговорів.

Показники інтенсивності на медіальному етапі переговорів у шкалі і термінальному тоні відрізняються. Рема замінює тему, що впливає на інтонаційні конструкції і наголошення слів. Паузи довші і використовуються в основному для осмислення інформації і кращого сприйняття. Нерідко

присутні фрази перепитування. Інтонація залишається на тому самому рівні, що і основна фраза для показання, що аргументація буде продовжуватись.

Схожість з дистинктивними рисами ділового дискурсу характеризується такими аспектами - подібність комунікативних стратегій, спільність тематики та характеру взаємодії базової пари комунікантів і, як наслідок цього, наявність спільних лінгвістичних характеристик щодо особливостей лексичного складу, синтаксису і стилістичного оформлення фраз.

В стилістично нейтральних висловлюваннях, в яких актуальне членування речення збігається із синтаксичним, основну смислорозрізнявальну роль щодо актуального членування займає порядок слів. У стилістично нейтральних висловлюваннях, де актуальне членування речення суперечить його синтаксичній будові, смислорозрізнявальними засобами є порядок слів та інтонація. В експресивному і стилістично маркованому мовленні інтонація є семантично найбільш вагомою серед засобів диференціації тематичного та рематичного компонентів висловлювання.

Як в англійській так і в українській мовах присутні складні види тонів, а саме висхідно-спадно-висхідний або спадно-висхідно-спадний. Зустрічаються фрази в яких висхідна інтонація і підвищення показників інтонації прослідковується до кінця фрази. Щодо рівня шкали слід відмітити те, що в українській мові це найчастіше низька шкала, а в англійській середня і низька. В англійській мові прослідковується широкі перепади в одній фразі інтонаційних показників, а саме – тон, що змінює темпоральні показники і показники інтенсивності. Найчастішим є використання спадно-висхідно-спадного тону в обох досліджуваних мовах. На медіальному етапі переговорів слід зазначити певні розбіжності в показниках щодо гендерного аспекту. Інтонація вимовляння фраз чоловіками є більш чітким і шкала низька, темп повільніший. Вимовляння фраз жінками – шкала середня, більш складні інтонаційні моделі, що впливає на показники дослідження.

В аспекті членування й меж сегментів: фрази поділяються на синтагми, межі яких виділяються падінням висоти тону або підвищенням в залежності від етапу переговорів наприкінці фрагмента і міжсинтагменою паузою. Цілісність синтагм забезпечується збереженням мелодичної структури, збереженням звучання й темпу. Чіткість меж між ритмогрупами простежується на графіках частоти основного тону й інтенсивності.

Для типової просодичної моделі єдиною характеристикою, що диференціює тему і рему, є напрям руху головного тону на їх ядерних складах. При цьому типовим засобом маркування теми слугує акцент, під час якого на наголошеному складі спостерігається під'йом (в англійській мові використовується подекуди низхідно-висхідний тон), а на післянаголошених (якщо вони є) – падіння; інтонаційним показником реми служить слабконизхідний низький тон. Даний тон можна назвати завершальним.

На завершальному етапі переговорів прослідковується використання мовних кліше. Повтори фраз є закріпленням переговорів. На даному етапі відсутня нова інформація. Використання в основному спадних тонів. В англійській мові прослідковується більш чітке виділення слів. Динамічні характеристики шкали і основного тону майже не відрізняються в англійській мові, в українській показники термінального тону нищі.

Отже, комплексний аналіз просодичних особливостей діалогічного мовлення в українській і англійській мові дає підставу підтвердити робочу гіпотезу, а саме те, що результативність ділових переговорів в основному залежить від мовця, використання ним того чи іншого тону. Вимовлення фраз – темпоральні, динамічні і мелодійні показниками в багатьох випадках можуть вплинути на результати переговорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абаимова Е. В. Семантико-синтаксические и интонационные особенности монолога в диалогической речи английской художественной прозы: дис.канд. филол. наук : 10.02.04 / Абаимова Елена Викторовна. — О., 1997. — 174 с.
2. Абдалина Е. А. Интонационные средства выражения ремы в современном английском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Абдалина Е. А.; МГПИИ им. М.Тореза – М., 1973. – 191 с.
3. Адамец П. Порядок слов в современном русском языке / Пржемысл Адамец. – Прага: Academia, 1966. - 101 с.
4. Андреева Г. М. Социальная психология / Галина Михайловна Андреева - М.: Аспект-Пресс, 1999. - 375 с.
5. Алексенко С. Ф. Варіативність інтонаційної моделі висловлювання-вибачення у мовленнєвій комунікації (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського діалогічного мовлення) : дис....канд филол. наук : 10.02.04 / Апексенко Світлана Федорівна. — К.,2004. — 233 с.
6. Алешина И. Паблик Рилейшинз для менеджеров. - М.: ЭКСМО, 2002. – 250с.
7. Антипова А.М. Система английской речевой интонации. А. М., Высшаяшкола, 1979. – 132 с.
8. Антипова А. М. Ритмическая система английской речи / Антонина Михайловна Антипова. М.: Высшая Школа, 1984. - 119 с.
9. Артемов В.А. Психология речевой интонации. Интонация и просодия. [Лекции с спецкурсу] / Владимир Александрович Артемов. – М.: Моск.гос.пед.институт иностр. языков им. Мориса Тореза, 1976. – Ч.1. с.76.
10. Артемов В. А. Метод структурно-функционального изучения речевой интонации / В. А. Артемов. – М. : Наука, 1974. – 160 с.
11. Артёмов В. А. Психология речевой информации: (Интонация и просодия) Ч. 2 / Владимир Алексеевич Артемов – М.: МГПИИЯ. - 1976. – 87 с.

12. Ахманова О. С. Фонология. Материалы к курсам языкознания / О. С. Ахманова / Под общ.ред. В. А. Звегинцева. - М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1954. - 23 с.
13. Багмут А.Й. Інтонаційна будова простого розповідного речення у слов'янських мовах./ Алла Йосипівна Багмут. - К.:Наукова думка, 1970.
14. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П., Плющ Н.П. Типологія інтонації мовлення. – К., 1977. – С. 405.
15. Багмут А. І., Бровченко Т. А., Борисюк І. В., Олійник Г. П. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації. – К.: Наук. думка, 1994. – 190 с
16. Банков А.С. Гендерный фактор в просодическом оформлении речи коммуникантов: экспериментально-фонетическое исследование на материале американского варианта английского языка: Автореф. дис.канд. филол. наук. Нижний Новгород, 2008. - 32 с.
17. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. – М., 2003. – 360 с.
18. Барышникова К. К. Уровни анализа просодии и ее функции / К. К. Барышникова // Экспериментальная фонетика: Сб. науч. тр. -Минск, 1975.- с. 4-23.
19. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. І.Франка, 2003. – 280 с.
20. Бацевич Ф.С.Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – 342 с.
21. Берд П. Продай себя! Тактика совершенствования вашего имиджа. : Пер. с англ. – 2-е изд. – Минск; Амалфея, 2004.
22. Бєлова А.Д. Нові тенденції у вивченні мов і комунікації // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць КНУ ім. Т. Шевченка, факультет іноземної філології. – К.: Логос, 1999. – С. 98-103.
23. Білодід І.К. Сучасна українська літературна мова. К.: Наукова Думка, 1969. – 584с.

24. Бишук Г. В. Ритмічна модель англomовного художнього тексту (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі соціально-психологічних оповідань письменників ХХ століття) : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / Бишук Галина Володимирівна. — К., 2003. —208 с.
25. Бондарко А. В. Фонетическое описание языка и фонологическое описание речи / Лия Васильевна Бондарко. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1981. – 200 с.
26. Бровченко Т.О., Бант І.Н. Фонетика англійської мови. К.: Радянська школа, 1964. – 300с.
27. Бровченко Т.О. Основи контрактивного аналізу мов // Порівняльні дослідження з граматики англійської, української, російської мов. К., 1981.
28. Бровченко Т.О. Методи експериментального вивчення просодичної структури тексту// Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2006. – Т.55, вип.42: Філологія. – С.53-55.
29. Бруннер Карл. История английского языка: в 2-х томах. – М.Едиториал УРСС. – 720 с.
30. Буланін, Л.Л. "Фонетика сучасної російської мови" М., Вища школа, 1970.
31. Бурая Е. А. Фонетика современного английского языка. Теоретический курс / Е. А. Бурая, И. Е. Галочкина, Т. И. Шевченко. – М. : Академия, 2008. – 272 с.
32. Бурдаківська Н.М., Горох Г.В. Ділова українська мова/ Бурдаківська Н.М., Горох Г.В. – Кам'янець – Подільський: ФОП СИСИН О.В., 2011. – 320с.
33. Бухарин В. И. Вводные слова в аспекте актуального членения / В. И. Бухарин // Вопросы языкознания. - 1984. - №1. - С. 101-105.
34. Буяльський, Б.А. Мистецтво виразного читання: Кн. для вчителя. - М.: Просвещение, 1986. - 176 с.
35. Валгина Н. С. Синтаксис современного русского языка: Учебник / Нина Сергеевна Валгина - М.: Агар, 2000. - 416 с

36. Валгина Н. С. Современный русский язык: Учебник / Валгина Н. С., Розенталь Д. Э., Фомина М. И. – М.: Логос, 2002. - 528 с.
37. Валгина Н. С. Теория текста / Нина Сергеевна Валгина - М.: Логос, 2003. – 280 с.
38. Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1975. – 558 с.
39. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных словах в русском языке / В. В. Виноградов // Труды института русского языка. – 1975. – №2. - С. 53-87.
40. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська – К.: Пульсари, 2004. – 398 с.
41. Васильев В.А., Катанская А.Р. Фонетика английского языка. М., 1980.
42. Введенська, Л.А., Павлова, Л.Г. Риторика і культура мови. Видання 5-е, доповнене і перероблене. Серія «Вища освіта». Ростов-на-Дону: Изд-во «Фенікс», 2005. - 544 с.
43. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. К.: - 1984. – 160с.
44. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
45. Вишневская Г.М. Работа над ритмом английской речи на материале лимериков. Иностранные языки в школе 2005 №4. – С. 79-86.
46. Войскунский, А.С. "Я кажу, ми говоримо", М, Просвещение, 1989. – 150с.
47. Волик А. И. Интонационная организация логико-коммуникативного аспекта повествования-сообщения в спонтанной английской диалогической речи (экспериментально-фонетическое исследование) : дис.канд. филол. наук: 10.02.04 / Волик Алла Ивановна. — К., 1970. — 280 л.
48. Георгієва, М., Попова, М. Російська фонетика та інтонація. - М.: «Вища школа», 1974.
49. Гинтовт К. П., Соколова М. А., Тихонова И. С. Теоретическая фонетика английского языка. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 297 с.
50. Гнилова Т. В начале был ритм. Учитель (Россия). 2000 №2. – С. 66-67.

51. Гойхман О. Я. Речевая коммуникация / О. Я. Гойхман, Т. М. Надеина. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 272 с.
52. Горкун М. Г. Інверсія присудка відносно підмета в розповідному реченні сучасної англійської мови: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Марія Григорівна Горкун. — К., 1960. — 259 с.
53. Городецкая Л. А. Культурно обусловленные ритуалы общения : обязательность соблюдения и возможность нарушения / Л. А. Городецкая // Вестник Моск. ун-та. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. — 2001. — № 2. — С. 49–59.
54. Гороть Є. І. Фонетико-орфографічний курс сучасної англійської мови / Є. І. Гороть. — Луцьк, 2001. — 104 с.
55. Горпинич В. О. Морфологія української мови : [підруч. для студентів вищ. навч. закл.] / В. О. Горпинич. — К. : ВЦ «Академія», 2004. — 336 с.
56. Дворжецкая М. П. Интонация перечисления в современном английском языке (экспериментально-фонетическое исследование) : дис...канд. філол. наук : 10.02.04 / Дворжецкая Маргарита Петровна. — К., 1968.,
57. Дворжецкая М. П. Единство системного и коммуникативно-функционального анализа просодии связного текста / М. П. Дворжецкая // Изучение динамического аспекта сегментных и супraseгментных единиц звучащего текста. — 1988. — С. 5-11.
58. Дерик И.М. К вопросу о взаимодействии интонационных и лексических средств выражения модальности в информационных сообщениях деловой тематики в Интернет// Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили. — Миколаїв, 2006. — Т.55, вип.42: Філологія. — С.49-53.
59. Дмитриев А. Н. Конструкции с обратным порядком слов в современном английском литературном языке: дис. ... канд. філол. наук / А. Н. Дмитриев. - М., 1964. - 223 с.
60. Долинин К. А. Коммуникативные варианты французского простого предложения / Константин Аркадьевич Долинин. — Л.: ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1975. - 46 с.

61. Дорохова М. В. Ритмическая организация американской речи: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Мария Владимировна Дорохова; РУДН. – М., 1996. – 22 с.
62. Дубовский Ю. А. Анализ интонации устного текста и его составляющих / Ю. А. Дубовский. - Минск: Высшая школа, 1975. - 295 с.
63. Дубовский Ю. А. Просодические контрасты в языке : учеб.пособие / Ю. А. Дубовский.– Симферополь : СГУ, 1983. – 94 с.
64. Душкина М.Р. Психология влияния. – Спб.: Питер, 2004.
65. Жаборюк О.А. Комунікативно-когнітивна сутність мови та мовлення// Мовознавство. – 2004. – № 1. – С.39-44.
66. Жовтобрюх М. А. Історія української мови: Фонетика / Жовтобрюх М. А., Русановський В. М., Склярєнко В. Г. – К.: Наук. Думка, 1979. – 367 с.
67. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії. – Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2006. – 338с.
68. Загнітко А.П., Островська Л.С. Сучасне ділове українське мовлення: Навч. посібник/Донецький ін-т туристичного бізнесу. – Донецьк: Академія, 1997. – 433 с.
69. Закс Л. Статистическое оценивание / Лотар Закс. - М.: Статистика, 1976. - 598 с.
70. Захарова Ю. М. Інтонаційна організація сучасного англійського мовлення : навч. посібник / Ю. М. Захарова ; за ред. А. Д. Белової. – К. : Вид-во НА СБ України, 2004. – 84 с.
71. Златоустова Л. В. Интонация и просодия в организации текста // Звучающий текст. - М., 1983.
72. Златоустова Л. В., Потапова Р. К., Трунин-Донской В. Н. Общая и прикладная фонетика. Учебное пособие / Л. В. Златоустова, Р. К. Потапова, В. Н. Трунин-Донской. - М.: Изд-во МГУ, 1986. - 304 с.
73. Златоустова, Л.В. Фонетична структура слова в потоці мовлення. Казань. 1962.

74. Змановская Е.В. Руководство по управлению личным имиджем. – Спб.: Речь, 2005.
75. Зубков М.Г. Сучасна українські ділова мова. – 7-ме вид., виправлене – Донецьк: СПД Сердюк В.І., 2005. – 448 с.
76. Інтонаційна організація мовлення/ відп. ред. Л. А. Близниченко. – К. : Наукова думка, 1972. – 182 с.
77. Інтонації в контексті вчення про внутрішню мовлення / / Загальна педагогіка і методика викладання. Психологія. Філологія.Збірник праць молодих вчених Байкальського регіону. - Улан-Уде: БДУ, 1999.
78. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. — М.: Высш. школа, 1981. — 285 с.
79. Ившин В. Д. Грамматические средства логического выделения главных членов предложения в простом повествовательном английском предложении (к вопросу о выражении логического предиката): дис. ... канд. филол. наук / Василий Дмитриевич Ившин. – М., 1963. - 176 с.
80. Ильиш Б. А. Развитие способов выражения смыслового предиката в английском языке / Б. А. Ильиш // Вопросы германского языкознания. – 1961. – С. 197.
81. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка (Теоретический курс) / Борис Александрович Ильиш. – Л.: Просвещение, 1965. – 379 с.
82. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації / [Багмут А. Й., Борисюк І. В., Бровченко Т. О., Олійник Г. П.].– К.: Наук.думка, 1994. – 190 с.
83. Интонация / [отв.ред. А. И. Чередниченко и др.]. – К.: Вища шк., 1978. – 240 с.
84. Ишевская Н. А. Опыт структурно-семантического исследования (на материале английских конструкций, указывающих на положение объекта в пространстве): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Наталья Александровна Ишевская. – М., 1978. – 196 с.

85. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання. Видавничий центр КНЛУ. 2001, – 351с.
86. Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української мови : навч. посібник для студ. філол. фак. / Ю. О. Карпенко / відп. ред. М. М. Фащенко; Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечникова] / Ю. О. Карпенко. – Одеса : Чорномор'я, 1996. – 144 с.
87. Кантер Л.А. Системный анализ речевой интонации. М., Высшая школа, 1988. 128 с.
88. Карасик В.И. Этнокультурные типы институционального дискурса // Этнокультурная специфика речевой деятельности: Сб. обзоров. – М.: ИНИОН РАН, 2000. – С.37- 64.
89. Карпенко Ю.О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови: Учбовий посібник для студ. філол. фак. – Одеса, 1996. – 144 с.
90. Кашкин В. Б. Основы теории коммуникации : краткий курс / В. Б. Кашкин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Аст : Восток–Запад, 2007. – 256 с.
91. Козуб Л.С. ModernEnglishLexicology: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2011. – 132 с.
92. Коваль А.П. Культура ділового мовлення: Писемне та усне ділове спілкування: [Довідник]. - 3-є вид. – К.: Вища школа, 1982. – 294 с.
93. Кибрик А.А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе: Дис. ... д-ра філол. наук в форме научного доклада. – М., 2003. – 90 с.
94. Колегаева И.М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одесса: Изд-во ОГУ им. И.И.Мечникова, 1991. – 21 с.
95. Коммуникационный менеджмент. Этика и культура управления./Под ред. Т.Ю.Анопченко. –Ростов на Дону: Феникс, 2010
96. Королева Т. М. Интонация модальности в звучащей речи / Т. М. Королева. – К. : Одесса. : Вища шк. Головное изд-во, 1989. – 147 с.
97. Королева Т. М. Просодия модальности речи : автореф. дис. на соискание науч. степени д. філол. н. : спец. 10.02.02 «Украинский язык» / Т. М. Королева. – К., 1990. – 32 с.

98. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. К.: Либідь 1995. – 239с.
99. Костомаров В.Г. Насущные задачи учения о культуре речи. / В.Г.Костомаров. – Рус.яз.в школе, 1995,№ 4. – с.3-16.
100. Котілова Н. А. Діалог та дискурс (логіко-когнітивний аналіз) / Н. А. Котілова // Філософська думка. — № 2. — 2000.— С. 16—26.
101. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник. – К.: ВЦ „Академія”, 2000. – 368 с.
102. Кубасова, О.В. Виразне читання: Посібник для студ. середовищ. пед. навч. закладів. - М.: Видавничий центр «академія», 1997. - 144 с.
103. Культурологія. ХХ століття. Словник. СПб.: Університетська книга, 1997. - 640 с.
104. Кусько К. Я. Дискурс іноземномовної комунікації : концептуальні питання теорії і практики / К. Я. Кусько // Дискурс іноземномовної комунікації. – Львів : Вид-во Львівськ. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2001. – С. 23–48.
105. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.
106. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. – М. 1978
107. Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике. – Черновцы: Рута, 2004. – 190 с.
108. Леонтьева С.Ф. Теоретическая фонетика английского языка. М.: Высшая школа, 1988. – 434с.
109. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева, - М.: Сов.энциклопедия, 1990. - 685 с.
110. Льюис Р.Д. Деловые культуры в международном бизнесе. От столкновения к взаимопониманию / Р.Д. Льюис. — М., 2001.
111. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. / Ю.С.Маслов.– М.: Высшая школа,1975. – 327 с.

112. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навм ч. осібник. – К.:ВЦ «Академія», 2007. – 360с.
113. Мельникова-Толстая С.В. Античные теории художественной речи/Античные теории языка и стиля / Под ред. О.М.Фрейденберг. – М.: Л., 1926. – С. 147-167.
114. Метлюк А. А. Взаимодействие просодических систем в речи билингва / А. А. Метлюк. — Минск: Вышэйна школа, 1986. — 111 с.
115. Миллер Е. Просодические характеристики аргументативных диалогических единств, реализующих функцию убеждения / Н.
116. Миллер Н. Е. // Записки з романо-германської філології. – Одеса : ОНУ, Одеське лінгвістичне товариство, 2003. – Вип. 13. – С. 134 –141.
117. Михасенко Г. В. Функциональный аспект речевых пауз в современном английском языке (экспериментально-фонетическое исследование) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Г. В. Михасенко. – Минск, 1986. – 21 с.
118. Мухин А.М. Структура предложений и их модели. / А.М.Мухин. – Л.: Наука, 1968. – 230с.
119. Науменко Л.П. Діловий англомовний дискурс у ключових концептах // Культура народів Причорномор'я.– Симферополь, 2004. – № 49. – Т.1. – С. 40-44.
120. Науменко Л.П. Діловий дискурс та його функціонально-стильові характеристики // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь, 2003. – №37. – С. 122-124.
121. Орехова С.Г. Гражданское сообщество: «Интернет», лингвистика и современная социально-психологическая теория массовой коммуникации// Вестн. Института цивилизации. – Владикавказ, 1998. – Вып.1. – С.138-147.
122. Орлов Г.А. Современная английская речь: Учеб. пособие для вузов по спец. «Английский язык и литература». – М.: Высш. шк., 1991. – 240 с.
123. Отин Е.С. Избранные работы. – Донецк: Донеччина, 1997. – 468 с.
124. Отин Е.С. Труды по языкознанию. – Донецк: ООО «Юго-Восток,

Лтд», 2005. – 480с.

125. Олійник Г.П. Інтонація питання вибору. К.: Наукова думка, 1974. – 116с.

126. Паламар Л.М. Практичний курс української мови. Поглиблений етап вивчення: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1995. – 158 с.

127. Панов М.В. О некоторых общих тенденциях в развитии русского литературного языка XX в. (основные позиционные изменения в фонетике и морфологии)// Вопросы языкознания. – М. 1963

128. Папанов М. В. История и теория литературы. – М. 2002

129. Панов, М.В. Про стилі вимови. Розвиток сучасної російської мови, М., 1963.

130. Підручна З.Ф. Лінгвістика № 2 (23), 2011.

131. Плоткин В. Я. Грамматические системы в английском языке. – Кишинев, 1975

132. Поплавская Т. В. Сегментная фонетика и просодия устной речи / Т. В. Поплавская. – Мн. : Минск. гос. лингвист. ун-т, 1993. – 159 с.

133. Почепцов Г.Г. Теорія комунікацій. – 2-е вид., доп. – К.: Вид. центр «Київський університет», 1999. – 308 с.

133. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика: Учеб.пособие / Р. К. Потапова. - М.: МГЛУ, 2002. - 576 с.

135. Проблема інтонації в сучасній філології / / Актуальні проблеми сучасного літературознавства. Матеріали міжвузівської наукової конференції. - Вип. 4. - М.: МГОПУ, - 2000.

136. Прокопова Л.І. Тональні акценти у німецькій та українській мовах – вступ до контрастивного вивчення просодичних систем // Нариси з контрастивної лінгвістики. – К., 1979.

137. Примік П. И. Фоностилистические разновидности торжественной речи : Автореф. Дис.. ... канд. филол. наук.— Минск, 1981.— 24 с.

138. Реформатский А. А. Введение в языковедение / А. А. Реформатский / Под ред. В. А. Виноградова. – М. : Аспект пресс, 1999. – 536 с.

139. Рибіна Н. В. Просодичні засоби актуалізації ритмічної структури навчального тексту (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі підручників з англійської мови) : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / Рибіна Наталія Вікторівна. — Т., 2004. — 198 арк.
140. Ромах, О.В. Інформаціології як метод дослідження культури. / / СЕНІ«Аналітика культурології». Тамбов, 2005 р., № 3.
141. Саєнко Т.І. Варіації ядерного тону в реалізації прагматичних фокусів публічної промови // Загальна та експериментальна фонетика: Зб. наук. пр. і матеріалів / Відп.ред. Л.Г.Скалозуб. – К., 2001. – С. 224-225.
142. Светозарова Н.Д. Интонационная система русского языка. Л.: Изд-во Ленинградского Университета, 1982. - 175 с.
143. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля - К, 2010. – 844 с.
144. Серебрянська І.М. Стилiстичні особливості та культура ділової усної комунікації. Вісник СумДУ. Серія Філологія, № 1, 2007. Том 1.
145. Скляренко В.Г. Праслов'янська акцентологія. К., 1998. – 342с.
146. Соколова М.А. Практическая фонетика английского языка. М.: Владос, 2001. – 384с.
147. Соколова М.А. Теоретическая фонетика английского языка. М.: Высшая школа, 1991. – 285с.
148. Степанов Г.В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи./ Г.В.Степанов. – М.: Наука, 1976.-224с.
149. Тахо-Годи. Античные риторика / Под ред. А.А.Тахо-Годи. – М.: Просвещение, 1978. – 352с.
150. Тимченко, Спанатій. Основи теоретичного і практичного курсу „Фонетика сучасної української літературної мови”. М.,1995. – 70с.
151. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.– С. 752.
152. Фужерон И. Интонация, порядок слов и межфразовые связи / И. Фужерон // Вербальная и невербальная опоры пространства межфразовых связей. - 2004. - С. 189—200.

153. Фужерон И. Организация информации в высказывании и его связь с контекстом связи / И. Фужерон // Проблемы фонетики. - 1993. - №1. - С. 181-188.
154. Фужерон И. Ядерное и фразовое ударение / И. Фужерон // Известия РАН. - 2005. - №2. - С. 32-39.
155. Шангереева З. Х. Интонация как средство стилистической характеристики текста в современном немецком языке : Автореф. дис. канд. филол. наук.— М., 1975.— 18 с.
156. Шевчук С.В. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник. – 3-тє вид. – К.: Видавництво “Арій”, 2006. - 448с..
157. Штурнак О. Інтонаційна виразність — важливий елемент телевізійного тексту / О. Штурнак // Теле- й радіожурналістика : зб. наук.-метод. праць. — Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2007. — Вип. 7. — С. 154—160.
158. Цеплитис Л. К. Анализ речевой интонации / Л. К. Цеплитис. – Рига: Зинатне, 1974. – 272 с.
159. Чахоян Л. П. Коммуникативно-семантическая теория высказывания (на материале новоанглийского языка): дис. ... доктора филол. наук: 10.02.04/ Чахоян Людмила Павловна. – Л., 1980. – 390 с.
160. Чейф У. Данное, контрастивность, определенность, подлежащее, топики и точка зрения / У. Чейф // Новое в зарубежной лингвистике. - 1982. - №11. - С. 277-316.
161. Черемисина Н. В. Русская интонация: поэзия, проза, разговорная речь / Нинель Васильевна Черемисина. - М.: Рус. яз., 1989. - 241 с.
162. Черняховская Л. А. Перевод и смысловая структура / Леонора Александровна Черняховская. - М.: Международные отношения, 1976. - 298 с.
163. Чрділелі Т.В. Структура, семантика і прагматика ділового діалогічного дискурсу (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис. ...канд. філол. наук. – Харків, 2004. – 20 с.
164. Aarseth, Espen J. Nonlinearity and Literary Theory // Hyper/text/theory. – Baltimore: John Hopkins University Press, 1994. – P. 49-86.

165. A University Grammar of English / [Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J.]. – Moscow: Vyssaya skola, 1982. – 391 c.
- 196.
166. Altmann G.T.M. Cognitive Models of Speech Processing: An Introduction // Cognitive Models of Speech Processing. – Cambridge; London, 1990. – P.1-23.
167. Becker K. F. Organizm der Sprache / Karl Ferdinand Becker. - Frankfurt am Main: Kettembeil, 1841. – 604 p.
168. Bolinger D. Relative height. // In:Analyse des faits prosodiques. 3.Montreal – Paris- Bruxelles “Studia phonetica, 1970.
169. Bolinger D. Aspects of language / Dwight Bolinger. - New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1975. – 628 p.
170. Bolinger D. A theory of Pitch Accent / D. Bolinger // Word. - 1958. -№14. – P. 109-149.
171. Bolinger D. Forms of English. Accent, Morpheme, Order / Dwight Bolinger. – Cambridge - Massachusetts: Harvard University Press, 1965. – 334 p.
172. Bolinger D. Intonation and its parts. Melody in spoken English / Dwight Bolinger. – Standford: University Press, 1986. - 421 p.
173. Bolinger D. Intonation as Stress Carrier / D. Bolinger // Litera. – 1955. - №2. – P. 35-40.
174. Bolinger D. Intonation signals of subordination / D. Bolinger // Proceedings of the Tenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society. - 1984. - P. 401-414.
175. Bolinger D. Linear modification / D. Bolinger // Publications of the Modern Language Association of America. – 1952. - №67. – P. 1117-1144.
176. Bonnot Ch. Accent de phrase non final et relations interénonciatives en russe moderne / Christine Bonnot, Irina Fougeron // Rev. Etud. Slaves. – 1983. – №55(4). – P. 611-626.
177. Bonnot Ch. L'accent de phrase initial en russe est-il toujours un signe d'expressivite ou de familiarite? / Christine Bonnot, Irina Fougeron // BSLP. – 1982. - №77(1). – P. 309-330.

178. Brazil D. Discourse Intonation and Language Teaching / Brazyl D., Coulthard M., Johns C. – London: Longman, 1980. – 246 p.
179. Brazil D. The Communicative Value of Intonation in English / David Brazil. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 188 p.
180. Bryant M. Modern English and its Heritage / Bryant Margaret. - New York: Macmillan Co., 1948. - 492 p.
181. Buring D. On D-Trees, Beans, and B-Accents / D. Buring // Linguistics & Philosophy. - 2003. - №26. - P. 511-545.
182. Burzio L. Principles Of English Stress / Luigi Burzio. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 373 p.
183. Byshuk G. Manifestation of Rhythm in Discourse / G. Byshuk // IATEFL-Ukraine Newsletter. – 1998. – №13. – P. 26-27.
184. Carton F. Introduction a la phonetique francaise / F. Carton. — Paris — Bruxelles — Montreal, 1974.
185. Chafe W. Discourse, consciousness, and time. The flow and displacement of conscious experience in speaking and writing / Wallace Chafe. – Chicago: University of Chicago Press, 1994. – 327 p.
186. Chafe W. Givenness, Contrastiveness, Definiteness, Subjects, Topics and Point of View / W. Chafe // Subject and Topic. - 1976. - P. 27-55.
187. Chafe W. The Pear stories : cognitive, cultural, and linguistic aspects of narrative production / Wallace Chafe. – United States: Norwood, Ablex Pub. Corp., 1980. – 327 p.
188. Charleston B.M. Studies on the emotional and affective means of expression in modern English // Swiss Studies in English. – 1960. – № 46. – P.357.
189. Chomsky, N. Chronicles of dissent: interviews with David Barsamian / Noam Chomsky. Monroe, Me.: Common Courage Press; Stirling, Scotland: AK Press, 1992. – 398 p.
190. Conklin, J. Hypertext: An Introduction and Survey // IEEE Computer. – 1997. – Vol.20, № 9. – P.17-41.
191. Cook M., Lalljee M. The interpretation of pauses by the listener // British

- Journal of Social and Clinical Psychology. – 1972. – № 9. – P.375-376.
192. Coulthard M. Introduction to Discourse Analysis. – Burnt Mill, Harlow, Essex: Longman, 1985. – 212 p.
193. Coulthard M., *Brazil D.* The place of intonation in the description of interaction // *Analyzing Discourse: Text and Talk.* – 1982. – P.92-112.
194. Covey F. Style Guide: For Business and Technical Communication / Franklin Covey. – [5 edition]. – Upper Saddle River: FT Press, 2012.
195. Crystal D. Linguistics.— 2nd ed.— L.: Penguin Book, 1985.— 276 p.
196. Cunningham H. The Business Style Handbook: An A-to-Z Guide for Effective Writing on the Job / H. Cunningham, B. Greene. – [2 edition]. – N. Y.: McGraw-Hill, 2012) – 304 p.
197. Delahurty G. P. Language, Grammar, Communication / G. P. Delahurty, J. J. Garvy. — N. Y. : Mc Graw-Hill, Inc. 1994. —192 p.
198. Eemeren F. H. van, Grootendorst R., Jackson S., Jacobs S. Argumentation // Discourse as Structure and process. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* / ed. by T. A. van Dijk. – London, etc.: Sage Publications, 1997. – Vol. 1. – P. 208 - 229.
199. Ellis A., Beattie G. The Psychology of Language and Communication. – London: Weidenfeld and Nicolson, 1986. – 374 p.
200. Ellmore, T. Mass Communication // *Ntc's Mass Media-Dictionary.* – NTC, New York, 1991. – 269 p.
201. Giles H. Speech Tempo // *The Oxford International Encyclopedia of Linguistics.* – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 655 p.
202. Gutenberg N. Orality and Public Discourse. On the Rhetoric of Media and Political Communication // *Aspects of Oral Communication.* – Berlin: Walter de Gruyter, 1995. – P. 34 - 56.
203. Gunter R. Intonation and relevance / R. Gunter. — In : *Intonation.* Middlesex, 1972.
204. Hirschberg J., Pierrehumbert J. The intonational structuring of discourse // *Proceedings of the 24th Annual Meeting of ACL.* – New York, 1986. – P.136 -

205. Hoey, M. *Patterns of Lexis in Text // Describing English Language*. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 276 p.
206. Johnson K. *Acoustic and Auditory Phonetics*. – Cambridge; Blackwell, 1997. – 169 p.
207. Kalita A. A. *Polyfunctional Approach to the Problem of Singling out the Basic Intonation Components II IATEFL — Ukraine Newsletter.— 1997.—№9.— P. 14—16.*
208. Kingdon R. *Groundwork of English Intonation*. – London: Longman, 1966. – 272 p.
209. Kingdon R. *The groundwork of English stress*. – London: Longmans, 1972. – XV - 224 p.
210. Kreidler Ch. W. *Describing Spoken English: An Introduction*. – London; New York: Routledge, 1997. – 236 p.
211. Lada D. R. *Intonational Phonology. II Cambridge Studies in Linguistics № 105.— Cambridge University Press, 1996.*
213. Leon P. *Essais de phonostylistique*. – Montreal - Paris_Bruxelles: “Studia phonetica”, v.4. –1971.
214. Merrel F. *Sign, Textuality, World*. – Bloomington: Indiana University Press, 1992. – 264 p.
215. Mey J. L. *Pragmatics. An Introduction*. – Blackwell: Press Genius, 1993.–357 p.
216. Pierre humbert J. and Hirschberg J. *The Meaning of Intonational Contours in Interpretation of Discourse II Intentions and Communication /Philip R. Cohen, Jerry Morgan, and MarthaE. Pollack (eds.).— MIT Press, 1990.*
217. Potter J. *Representing Reality : Discourse, Rhetoric and Social Construction / Jonathan Potter*. – 1st ed. – California, D. C. : Sage Publications Ltd, 1996. – 264 p.
218. Roy C. B. *Interpreting As a Discourse Process / C. B. Roy*. – New York, NY : Oxford University Press, 1999. – 152 p.

219. Smith C.S. Modes of Discourse: The Local Structure of Texts. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 320 p.
220. Stubbs, M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. – Oxford: Blackwell, 1983. – 272 p.
221. The Toynbee — Ikeda Dialogue. Man Himse If Must Choose. — N. Y., 1982.
222. Vassiliev V.A, Burenkova O.V. English phonetics. L., 1962.– 260p.
223. Wilson K. The AMA Handbook of Business Writing: The Ultimate Guide to Style, Grammar, Punctuation, Usage, Construction, and Formatting / K. Wilson, J. Wauson. – [1 edition]. – N. Y.: AMACOM, 2010. – 637 p.

Структура ділових переговорів

